

Faust

Johann Wolfgang von Goethe

Faust, der Tragödie erster Teil, 1806

(c)Překlad: Petr Bouř, 2004

FAUST: ZASE JEDNA TRAGÉDIE

1.1. Úvod

Přestaňte prchat, přeludné stíny, a zjevovat se jen uprostřed noci. Chci s vámi prohlédnout, být jiný. Zklidnit bázeň mi zkuste dopomoci. Uvidíte, že přestanu být líný, až mi mou mysl, jako rejnoci, kteří v stříbrných peřejích řadí, rozčeříte ztracenou vůni mládí.

I ty se mnou budeš mít jisté, že se ztracené dojmy znovu vynoří, zapomenutá přátelství a city čisté jako pochodně znovu zahoří, a bolest a stesk duše prosté tápající v klamném pohoří ti nasypu jako zrní, ať vidíš, jak se štěstí vrní.

Vím že písně kolem hlavy často jen bleskurychle proletí, než pro jednu přijde čas pravý dvacet dalších skončí ve smetí. Přesto doufám, že neznámé davy můj zpěv jak racek obletí, a pokud ho uslyšíš a osloví tě, budu mít radost jako dítě.

Příliš dlouho jsem si odpíral tu plavbu v tichém světě snění, dusil jsem city a zapíral že pouhé dojetí hrdé srdce změní a místo, abych moudrost nabíral, hledal jsem, kde světlo není. Co nabyl jsem, vidím v dáli, co ztratil jsem, teď mě pálí.

1.1. Předehra

Ředitel divadla, básník, vtipálek.

ŘEDITEL DIVADLA:

Hej vy dva, věrni stále, v temné bouři i časech denních, porad'te, jak v německých zemích bychom náš podnik táhli dále.

Zejména toho jsem chtěl vždy bavit, kdo plně žije a nechá žít. Harampádí v koutech nechal jsem se zbavit, abych tu takových mohl více mít.

Koukej jak sedí, k oponě oči stočili, do našich příběhů by rádi vskočili. Však zhojit hrubou duši lidu se ti nepodaří perlou. Vždyť mnoho z nich poslední třídu stěží prolezlo s berlou. Hlavně ať to vypadá čerstvé a nové, inteligentní, ale ne moc tumpachové.

Už vidím, jak nám sem masy plynou - u naší boudy se budou tlačit, křížovat jako vlna s vlnou, futra u dveří jim nebudou stačit. 2

Při útoku na naši kasu nebudou hledět na nějaký ten strk. Jako sysel ženoucí se k obilnému klasu. Kvůli lístku jsou schopni zlámat si i krk. Kouzlo, co účinkuje na všechny lidi, jim teď ukaž, básníku, ať vidí!

BÁSNÍK:

Nemám rád početné davy, psychózy co zachvátí město. Poslední myšlenku mi vyženou z hlavy. Už tak je tam jen beztvaré těsto.

Básníkům tiché nebe patří, radost tam kvete, slavíci tlukou, láska a přátelství svorně se bratří jak stvoření byli boží rukou.

Kdesi hluboko uprostřed hrudi jakoby věčný oheň plál. Někoho studí, někoho budí; štěstí kdo ráno sen svůj nese dál.

Pro mě je nejvyšší sudí ne ministr, anebo snad král, ale kouzlo prchavého okamžiku. Pravdivé jen, když zmizí v mžiku.

VTIPÁLEK:

Ta vaše moudra z nadsvětí sami sebe jen světí. Mě zajímá, co bude teď. Je snad blázen kdo čeká že dojme obyčejného člověka bez nějakých okultních věd?

Stačí, když ti nejdou oči stranou - tak se přízeň lidu získá. Kdo měří jak větry vanou, ten si pěknou slotu spíská.

Tak si hačni zpátky na zem a zkus mužem slova být, moudrost zapoj, chytrost, cit, a hlavně buď trochu blázen.

ŘEDITEL:

No, hlavně ať maj na co koukat. Chtějí s pusou otevřenou valit oči jako kapři. Pak ponesou tě na ramenou a přitulí se jako bratři.

Davy můžeš nasytit, když jim toho nandáš hodně. Každý co může si chce zachytit a pověsit u sebe v domě.

Takže náš trháč se nejlépe prodá, když se jim po kouskách podá. Jako pečínka s řádnou oblohou. Jinak stoupne do hlavy, sedne do nohou, a host si pak kuchaře pěkně poddá.

BÁSNÍK:

Svojí primitivní fušeřinou děláš poctivým umělcům škodu. Divím se, že se z tebe nepominou, jako když piják si nalije omylem vodu.

ŘEDITEL:

Tak koukej, vůbec jsem se neurazil. Aby do dřeva hřebík vrazil

i ten nejhloupější nádiva

se neobejde bez použití kladiva.

Uvědom si, pro koho se píše! Z té paní u dveří nuda dýše, a na pána s bonbóny asi oběda zbylo pomálu. Úplně vepředu se ve své pýše rozvaluje kritik z laciného žurnálu.

Nóbl dáma, jako blesk, rychle tu zvědavost nasytit dokáže, postavit na odiv šarm a lesk. Sama už hraje bez gáže.

Jak se asi ten chrápal získá pro tvé jemné odstíny duhy? Prohlédni si příznivce zblízka! Je napůl studený a napůl tuhý.

Zajímá ho svršek a eso, püllitru se chopí dravě, nebo divoká noc s jeho starou je to, co se mu právě honí v hlavě. A do ní ty hustíš verše plnou parou?

Radím ti jen: dej jim víc a více. A když se netrefíš, zkus to opakovat. Musíš je zneklidnit a provokovat; povznášet - to je těžká práce Tak co, budem dojímat nebo excitovat?

BÁSNÍK:

Ta legrace se ti opravdu podařila. Myslíš, že to hlavní, čím mě příroda obdařila, svou opravdovost odhodit mi nebude vadit? Že se básník do lidských srdcí vetře jako do jitrnic z bachratého vepře a své poslání podle může zradit?

Necítíš snad tu mocnou sílu v prsou, jejíž proudy nekonečné řeky nesou i do toho nejmenšího zákoutí přírody? Vstup na louku nohou bosou, jak příliv tě hned strhne do vody, jako sekáč ostrou kosou.

Co přinutí obilné řady aby se ve větru ladně kolébaly? Kdo srovná uprostřed bouřlivé vřavy skály, aby se vzhůru hrdě vyjímaly?

Co květ u cesty v bodlák promění, že se na tě podivně pitvoří? Kdo ohně a vody srocení v zlost a zármutek přetvoří?

Kdopak má jedině vlohly z bujného listí, sahajícího až nad kolena, uvinout věnec, a zdobit jím bohy? Lidská představivost, v básníku zosobněna!

VTIPÁLEK:

Už se těším, jak vy s básnickými silami stvoříte tak krásnou ideu před námi, až se na chvíli přestanem množit. Nebudem se starat, kam hlavu složit, a jen po tom jednom začnem toužit. Po chvílce štěstí ji začnem sloužit, pak se ztratí, možná objeví se jiná, a nám zbyde zármutek a kocovina.

Svým představám popust' opratě, nemáchej nás ve vlastním životě, soucit měj s tuctovým nádivou a udělej mu skutečnost méně šedivou.

Pestrý obraz, bez rozumu jiskřičky, smíchej z omylů, špetky polopravdičky

- a určitě se ti extra pokrm zdaří, který svět občerstvuje a po kterém baží!

Pak na to všechna mládež bude stát a očekávat ono zjevení, aby z tvého prsu mohla sít svoji spásu, která tam není.

No samozřejmě, že se sluší, když se dojmou, když se vzruší, a nechají se vyplakat a smát. Ocení když to má švih a lesk. Pod drnem se nikomu nebude nic zdát. Kdo žije, musí žít jak blesk.

BÁSNÍK:

Radši mi přičaruj ty časy kdy jsem i já takhle žil, po ramena jsem měl dlouhé vlasy a ze všech pramenů lačně pil.

Svět byl ještě zahalen v mlze a v každém pupeni bylo tisíce světů. Já jsem však hned odkrýval drze jak rozvinout je do plného květu.

Neměl jsem nic a přesto toho bylo dost: touhu po pravdě a smysl pro radost. Tenkrát naplno mě zasáhla pěstí síla nenávisti i moc lásky. Dej mi zpět to hluboké, bolavé štěstí, vrať mi mé mládí zpátky!

VTIPÁLEK:

Mládí, dobrý muži, člověk potřebuje vždy když se pere s hejnem potkanů, stejně tak jako když ruku natahuje po krásném děvčeti poránu.

Taky když poslední metr před cílem uklouzne po šlupce z banánu, nebo když po divokém tanci spanilém celou noc víno chutná mu.

Ty jsi už ale vyrostl z jeslí, podělán z vlastní statečnosti sedni si na svou koženou sesli a patlej se v té své zbytečnosti. To je, starý pane, tvoje role. Přesto považovat budem si tě a nikdo ti neřekne vole, neb až věkem je z tebe opravdu dítě.

ŘEDITEL:

Tak jsme si vyměnili komplimenty a doufám, že už tu nevládne žádný nelad. Ale abysme zaplatili gáži a alimenty potřebujem konečně začít něco dělat.

Váhavcům nepomohou k činu ani proudy odvážné litánie. K tomu je potřeba ukázat sílu. Řečnění je doménou poezie.

Co nakoupit chcem do koše jsou proudy slastné rozkoše a ne řeči úhybné. Co nestane se hned, zítra už se nestihne.

Výheň dějin, račte pochopit, vám ráda poskytne chleba. Jen příležitost musíte uchopit, tu zamést, tu záhon pokropit, a vůbec koukat, co je třeba.

Herce v německých divadlech

rozhodně nijak neomezujeme, všechen prostor i čas jim poskytujeme a hrát mohou v klobouku i v tykadlech.

Čerstvý vítr? Máš ho mít! Potřebuješ slunce lesk? Vodopád, oheň, nad skálou blesk? Jen řekni, a pes tu může vyskočit. Široká řeka pozemských jevů a bytostí jakoby na naši estrádu natekla a diváka povážlivou rychlostí přenáší z nebe rovnou do pekla.

1.3. Prolog v nebi

Bůh. Nebeské pastviny. Mephistopheles. Vstupují tři andělé.

RAPHAEL:

Slunce, pozdrav ode mne ber předtím, než uchýlíš se domů! Svůj návrat do bratrských sfér ukončíš večer údery hromů.

Tvůj paprsek dává andělům sílu a každý z nich ti přeje jen mnoho zdaru k tvému dílu, dnes jako v onen první den.

GABRIEL:

Než stihneš obdivovat zemskou skvělost vesmír svou zázračnou mocí změní v rudou rajskou bělost a nakonec ji nahradí hlubokou černou nocí.

I šumící moře vrhá věčné proudy na vysoký skalnatý břeh. Marně chce spolknutím každé hroudy více urychlit světa běh.

MICHAEL:

Aby ryby, ani ptáci na vysoké hoře nepropadli nudě a stesku sem a tam do té hry souše a moře zasáhne bouře a pár blesků.

Však i když ve městě zuří požár a je nutné se do lesa uchýlovat o vlajce, která zdobí náš stožár nikdo, Pane, nebude pochybovat.

ANDĚLÉ:

Tvůj paprsek nám dává sílu a každý z nás si přeje jen mnoho zdaru tvému dílu dnes, stejně jako v první den.

MEPHISTOPHELES:

Vidím, pane, že kroky tišší abys v celistvosti poznal svět běžící. Zajisté však zvláště rád slyšíš, že i já patřím mezi tvé sloužící.

Promiň, jsem tu jako v trní a květnatě řečnit bych se bál. Víím, že ti můj patos v uchu brní, jiný, kdo umí, by se tomu smál.

Nevidím slunce, ani modré světy, leč jenom ohnuté pozemské hřbety. Přesto však jak v první den si nese každý vlastní sen.

Určitě by se radostí pomínul,

kdybys ho svou svatostí ovinul

a trochu rozumu mu nasypal do dlaní.

Potřebují to jak prase drbání.

Podle mého skromného názoru se podobají kobyilkám Stále v pozoru ze stébla na stéblo skáčou, večer svou vrzavou píseň pláčou, a do skoku pobízí je právě to, že zas stejně skončí v trávě.

PÁN:

To mě chceš tak dlouho zdržovat jen abys si zas moh' stěžovat? Cožpak jsi se nenaučil víc?

MEPHISTOPHELES:

Ne! Na Zemi nevidím dobrého nic! Mám snad přinutit lidi chomout milovat, nebo se z jejich neštěstí dokonce radovat?

PÁN:

Znáš toho Fausta?

MEPHISTOPHELES: Doktora Fausta?

PÁN:

Z něho si vem příklad!

MEPHISTOPHELES:

Tak pozor! Zrovna u něho bych se divil kdyby si pozemský "ráj" nezprotivil. Ta jeho usedlost je jen zdání, jako kravata a vyžehlené kalhoty. Ve své slupce nikdy nenajde stání, oheň v prsou ho žene skákat přes ploty, nespokojí se s bělostí zasněžených plání, nenasytí ho nejšťavnatější dobroty.

PÁN:

No, dokud stále hledá cestu, rád ho na ní zase dovedu. I pekař se patlá se v nevzhledném těstu a na voňavý chléb myslí daleko dopředu.

MEPHISTOPHELES:

Vsad' se, že nedá na tvé rady a jak péro do klobouku strčí si je! Raději ho svěř mně do parády!

PÁN:

Pokud ještě na zemi žije, potud je člověku chybování dovoleno, a ďábel z toho poprávu tyje.

MEPHISTOPHELES:

Jsem rád, že nelámeš věci přes koleno. Když už jednou házím laso chci doň chytit čerstvé maso a jako kocour si pohrát s myší - ať to všichni kojoti slyší!

PÁN:

Jen si s ním hraj jak chceš: oplachuj ho v svojí přízni, a když už do toho jdeš,

vodu pekelnou mu podávej v zízni.

Uvidíš, jak se strašlivě spleteš. Dobrý člověk poctivost nevymění za zlato, natož pak nějakou lacinou veteš.

MEPHISTOPHELES:

Pchá, jednoduššího úkolu není! Stačí mi na to pár rozednění a nevinný chlapeček bude můj. A nechci výhru! Jen bych rád aby se pak plazil jako had a na dvoře žral prach a hnůj.

PÁN:

Ó, vidím že máš vytríbený vkus. Ale protože nechci poslat čerta k čertu, tak si pro mě za mě zkus se realizovat v tom svém jemném žertu.

Kdyby náhodou někdy zaspala lidská činorodost a ostražitost musím se hned rychle postarat, aby dostala od ďábla k probuzení příležitost.

Však vy, miláckové božího jasu, klidně vychutnávejte světa živoucí krásu. Vše co je, v hlubokém etheru vnořeno, bude se měnit a věčně žít, a pevnou vůlí chráněno z nebeských pohárů lásku pít.

(Nebe se zavírá, andělé mizí.)

MEPHISTOPHELES (sám): Vida, jak mi starý rozumí. Doufám, že jsem ho neurazil skutečně. Je skvělý, když tak vážená osobnost si umí i s ďáblem popovídat srdečně.

FAUST: PRVNÍ DÍL

2.1. Noc

Ve vysoké a těsné gotické komnatě posedává nervózně Faust na svém křesle.

FAUST:

Tak si to sečtem: filosofií, medicínou, a k tomu právo, bohužel ještě teologií, ztratil jsem času víc než zdrávo.

A jako předtím, chytrý zpola, stojím tu zas jak kus vola.

Doktor jsem, a docent budu, zato život je už v čudu.

Rovnice, žáci - ty nesnáší nejvíc, darebáci -ráno na ně proto ječím, večer nad námi všemi brečím.

Ale přesto do mě necpete, vy nafoukanci -intelektuálové, pánbíčkáři a političtí samozvanci -ty vaše pochyby, a pocit viny. Není peklo pod zemí, ani žádný jiný! Žádný kámoš mi nemusí ukazovat jak najít správnou cestu, jak si z pravdy ušít vestu a v ní lidi vylepšovat a přesvědčovat.

Nemám majetek, peněz jen pár,

nejsem krasavec, ani žádná star.

Kdo jak pes v životě zkusí,

už jen v magii věřit musí!

Jen v duchů hájenství

najdeš všechna tajemství:

Už nebudeš se lopotit

jak chytrou větu vypočetit,

a bez cestování světem

uvidíš, z čeho je spleten

-ty páky a síly co unikly i vědcovi,

který tak nadutě haraší se slovy.

Ještě naposled přidu ukázat měsíci svou bídu o půlnoci uprostřed pokoje, bdělý vleže a spící ve stoje, jak mol, knihomol, namol

- ach příteli, zastav už ten blábol! Ne, nevadí mi komáři,

a tvé světlo mi rozzáří pout' až na nejvyšší skály. Chci jak duch přes louky v dáli, jako tvá moudrost přes hlubiny času, letět, a v poušti změnit se v rosu.

Brr - pořád ve své díře trčím! Proč se tady vůbec krčím? V tom kanclu nevidíš ani nebe, a když leje, tak leda z tebe. Ve starém papíru až po uši, v prachu, co sedá na haldy knih. Občas tu vosy či mouchy zabzučí, a pak už zas cejtíš jenom ten klíž.

Nejvíce bylo by mi milo zbavit se toho harampádí hned. Ale jak krtek držím si svůj svět

- teda spíš to, co z něj zbylo.

Proč vůbec má to srdce, pak se ptáš, tu drzost si v prsou klepat? A víš, na co mozek máš? By tě bol moh' lépe tepat!

Pán bůh ti dal pěstí a pak si zmizel s klidem

- to asi místo toho štěstí, co dal jiným lidem.

Pryč odsud! Jak strašně bych chtěl prchnout ve svobodnou zem; veden knihou, kterou už Nostradamus měl, bych splnil si svůj tajný sen. Spatřit jak se hvězdy točí, a všechny světové díly -však jen kdo v poznání smočí svůj jazyk, pozná i přírodní síly.

Což neobměkčí tě vyschlé rty šeptající ta svatá slova? Zjev se, duchu! Jenom ty zabrániš mi trpět znova.

(Při listování knihou uvidí znamení Všehomíra.)

Hmm, ty čáry mají ale sílu, hned jsem o dvacet let mladší, už necítím ani tu svou kýlu, a jako dřív mi jen vzduch ke štěstí stačí.

Ten bůh, co kreslil tato znamení, mi teď můj zmatek tiší. A to, co mi místo krve do srdce číší, určitě v těchto řádcích pramení, a od nového vína se málo liší.

Všechna síla a moudrost světa je vepsaná v tenhle klikyhák! Cejtím se jako bůh, lehký jako pták! Jak mohl jsem neslyšet všechna ta leta: "I ty můžeš vplout do světa poznání, však jen odvážné srdce vpravdě buší. Zanech svého pozemského chcípání a zkus oživit svou mrtvou duši!"

(Prohlíží si důkladně to znamení)

Všechno dohromady jedno jest a každá čára značí tisíc cest! Kolik by asi dal pan král za tenhle moudrý, zlatý grál. Spojené síly nebe a země protrhly mraky co temně stínily a dusily to lepší ve mně.

Jaká krása - nebo jen shoda náhody? Jak udělat to, jak nebýt jen hříčkou přírody, té čarodějky, z níž všechn život prýští, baby, která Zemi její krásu dala, jen aby svou zlobu ukázala, a v žertu slibovala nám život příští?

(Mechanicky pokračuje v listování v knize a spatří znak ducha Země.)

Podobná znamení, a přece se liší: Ty mi dáváš skutečnou sílu, hlava se jasní, ruka se zvedá k dílu, ty, duchu Země, ty jsi mi daleko bližší!

Cítím touhu změnit svět, zastavit všechny povodně, pro dítě skočit do ohně, buď dát lidem štěstí, anebo aspoň jed.

Nade mnou se sbíhají mraky, měsíc se schovává a lampa vyhasíná! Rudé paprsky kmitají skrz mlhu a dotýkají se mých vlasů. Nebe se protrhlo a uchopilo mě do proudu deště! To musíš být ty, vytoužený duchu! Ukaž se oku,

ohřej mi srdce, ozvi se uchu - můj rozum za ruku ber a dej mu sílu i směr. Ze života odstraň mi bídu i pech - musíš to udělat - a pak si ho nech!

(Uchopí knihu a nahlas přečte kouzelnou formuli Opodál se v kouři a plameni zjeví duch.)

DUCH:

Kdo mě volá?

FAUST *(odvrátí se)*: **Odporný obličej!**

DUCH:

Z klidu, v němž hověl jsem si dlouhá léta mě teď vytrh' nářek z tvého světa. Co chceš?

FAUST:

Jdi pryč, nesnesu ten pohled!

DUCH:

Tak ty teď takhle hekáš, schováváš se a přede mnou prcháš! A víš, že mě to těší, když můj hlas tě leká, obličej děsí?

Radši se vzmuž, najdi kam poděla se síla, která ti tak prsa odvahou naplnila. Nebo ses před chvílí jenom chvástal, že bys svět změnil, práci nás duchů zastal?

Tak kde je ten slavný Faust, jenž jako lasem přitahuje přízraky svým silným hlasem? Kde je to stvoření, které mi chtělo být rovno, ale hned po mém spatření se třese jak sulc?

FAUST:

Nech si své vtípky! Tady stojím, pekelných řečí se stěží bojím.

DUCH:

Já zas hlodám v myslích, a proháním se v každém lidském činění. Plavu uprostřed věčného moře, tu u břehu zrození, tu u ostrova smrtelného hoře.

Jak proměnný vánek, jako život či spánek, tak já spřádám dosud pavučinu času, i sám osud.

FAUST:

Jako ty dokážeš svět obklopit, chtěl bych ho i já celý pochopit.

DUCH:

Kdo se mi rovná sám všechno pozná. Měj se! *(Zmizí)*

FAUST (*zkoprnlý*): Rovnám se mu? Že by bůh stejné vlohy co dal duchům k obrazu svému svěřil i člověku lecjakému ?

(Někdo klepe.)

Ach ne! Mé štěstí teď duní jako buchar a náš fámulus si jen tak stojí na prahu. Neví, že kazí mou celoživotní snahu, ten slizký, hloupý suchar!

(Wagner je v noční košili a čepici, v ruce drží lampu. Faust se neochotně otočí.)

WAGNER:

Promiň, jen zaslech jsem tě deklamovat - asi zas to řecké drama. A jak už říkala mi máma,

už se mluvit, a brzo budeš ministrovat.

A přidá-li se drzosti pakatel,

z každého herce může být kazatel.

FAUST:

Já dnes, ikdyž ho uslyším, komedianta od kněze stěží odliším...

WAGNER:

Taky bych chtěl řídit svět a hovět si v pohodlném svatostánku, ven nevycházet, a ve svém polospánku se převalit jen každých pět let.

FAUST:

Ty ale sám necítíš, kudy osud lidský kluše, a srdce posluchačů nechytíš když nemluvíš z duše. Radši se stáhni do své ulity a na tyhle pamlsky si nech zajít chuť. Osol si svůj brambor zemitý, a čím ses narodil, zase dál bud'. Ten proud bohulibých řečíček, kterých na patře máš vždycky dost, okouzlí pár dětí nebo opiček, ale moudrý hledá upřímnost.

WAGNER:

Být slyšen - už jen to pomýšlení přináší mi potěšení...

FAUST:

Pokorný život lépe vypadá, nedělej ze sebe vola! Rozum a chytrost z nebe nepadá, od toho je tu škola.

Z koho mluví poctivost, pravých slov má vždycky dost. No, tvoji plamennou řečnivost ve které chceš řízek lidství smažit, bych doporučoval vylít na kompost. Jen ten se z ní může zdařit.

WAGNER:

Ach jo, dlouho trvá poznání, a náš život je krátký. Čas ztracený při šprtání mi nedá nikdo zpátky.

V knihovnách trávit celý čas, to není zas tak těžký, jenže k pravdě musíš pěšky, a v půlce cesty tě už dávno vezme d'as.

FAUST:

Tak papír, to má být ten pramen, který ti žízeň po poznání zhasí? S takovou chytrostí je ámen, jen co jde z tebe tě skutečně spasí.

WAGNER:

Přece každého musí přitahovat se jak duch v minulých časech promenovat. A dávný mudrc by měl obličej protáhlý vida, kam až jsme to dotáhli.

FAUST:

To určitě, všichni jsme dnes měsíčnané! Chlapče, časy překonané jsou knihy se zrcadly troj my. Co jako historie je dětem předkládané, a často tak k nepoznání přežvýkané, jsou jen naše dojmy.

I slepý bez všech brýlí vidí, jaký je to zmatek, skládka odpadků a polního býlí. Jo pokud jde o státní statek, tam úředníci vždy vypoť dost volovin, které pak oficiálně dodají do novin.

WAGNER:

Svět a lidskou touhu, cit, někdo to přece musí objasnit ...

FAUST:

Co je to objasnit! Vysvětlit kojenci podstatu elektřiny? Co z toho ten může mít, to vysloužíš si z té svojí dřiny.

Přinutit lidi myslet, říct co cítí, vylézt z pod peřiny, to je jako když je mučí a upaluje. Ale ted', můj žáku, se už noc nachyluje a ty musíš jít.

WAGNER:

Rád jsem si s tebou popovídal. Bylo to pro mě užitečné. I zítra, v první jarní den, mě, prosím, zas do svého světa vem. Víš, že studuji pilně, byt' se to zdá věčné, a poznání zůstává nekonečné.

(Odejde.)

FAUST (sám):

Jak věčný je naděje plamínek, oko furt po něčem pokukuje, ruka se snaživě po skále natahuje, a pak vděčně shrábne maličký kamínek.

Smí vůbec takhle povykovat ten žvanil o světě duchů? Ale asi bych mu měl spíš poděkovat, že tak pěkně roztahoval pusku až k uchu. Možná mě zachránil od zbláznění, ikdyž tu ten duch byl jen mžik. Sakra, to bylo ale zjevení, připadal jsem si jako trpaslík.

Já, kterého božstva stvořila k obrazu svému a napojila pramenem moudrosti, hostila ve chrámu věčnosti, obyčejným lidem neznámému; Inu, i já, stejně jako anděl, který celý čas se v žilách přírody může proletovat a ještě si k tomu vyzpěvovat, musím své chyby napravovat, když svědomí se ozve hlas.

Měl jsem to štěstí tě poznat, ale ne tu moc tě zadržet; a co teprv sílu se ti rovnat. Mé sebevědomí -jen chvíli nechal's mi je

když jsem se v tvém výslunní mohl hřát. Však bez varování jsi mě začal hnát zpět na zem mezi zmijie.

Co mám se učit? Vše se mění! Mám cesty hledat, odolávat pokušení, zatímco kariéru ráznou bych udělal bez mozku a s duší prázdnou?

Každý čistý úmysl nabaluje špínu, jako když se valí koule sněhová, dobrákovi odvděčí se tím, že nadají mu, a nezištnou lásku každý rovnou pochová. Kdo život a vznešenost dal lidstvu do vínku ho pak zanechal hrabat se v hovínku.

Fantazie, ta může rozletět se třeba přes nekonečně modrá oblaka. Však, když dojde na lámání chleba, si jako batole vždycky jen nafláká.

A starost, jež hluboko v srdci hnízdí, ho po večerech vyžírání a trýzní, nenápadně otravuje vzduch, ničí klid, jako vítr nemůžeš ji polapit.

Ať chceš dům, pole, ženu, dítě vychovávat, myslíš na oheň, vodu, dýku, jed, strašidelným palácem je ti celý svět, a co nikdy neztratíš, musíš věčně oplakávat.

Ne, nerovná se bohům! Už to vím. Jsem jak žába, potkan, pavouk s křížem svým. Jsem červ v písku, malá obluda, kterou zašlápne každičkový pobuda.

Ano, je to hora z písku, která mi v cestě leží jak zbloudilému psisku co odnikud nikam běží.

A tady mám nalézt, co mi schází-možná čtením knih dobrých i špatnějších poznat, jak na sebe lidé všude špínu hází, s výjimkou těch trochu šťastnějších?

Jen tak nekoukej, prázdná lebko, i můj rozum chce se ptát, co udělat, jak žít lehko, abych se jak ty moh' smát.

Jak titěrné jsou ty lidské výmysly, když mají odemknout dveře poznání, rádi si párátkem tygra zabít usmyslí, a zaslouží leda útrpné usmání.

Matka příroda ve vznešeném hávu se vynoří v mlze, a hned uteče nazpátek. Co nechce, udělat nedonutíš tu krávu ani miliónem čudličků a hejbátek.

Vzbudíš se, ty stará bedno, kterou mě otec kdysi obdaroval? Že prach jen sbíráš, je ti jedno jestli tě vůbec někdo potřeboval?

Do méně krámů mohl jsem investovat a s málem více být šťastnější. Majetek znamená jen se v něm přehrabovat - to vědí i chudí, a co teprv ti mastnější. Nejen nepomůže, bude věčně baťoh přitěžovat, krok ti krátit, a cestu dělat temnější.

To jediné, co vůbec vím, je že stále myslím na svoje flaštičky.

Jen s nimi se jak měsíc rozjasním, jsem super, a se mnou svět celičký.

Ó láhvi, přijmi mé uvítání! Bav mě, a uveď v blažené rozjímání! Ty, co hasíš mi po umění a kráse žízeň, splňuješ sny, které držím v tajnosti, odkrýváš svět celý, i jeho fajnosti, teď dokaž svému pánu přízeň!

Jak vidím tě, bolest se rozplyne, když držím tě, únava pomine. A slast proudí víc, cítím tepla zář, teď v moři opojení zakotvím, zítra nové kraje objevím, a ty staré mi nastaví svou lepší tvář.

Ohnivá koule, kulový blesk, letí teď ke mně, a já jsem připraven, utržit boule, skrz velký třesk proletět vesmír, a kus ho vzít zpět na Zem.

Tak vznešenost, přízeň bohů se ti, červe, zachtěla? Jestli radit ti vůbec mohu, drž si ji dále od těla!

Anebo plnou silou proraž bránu, kterou uzavírají dveře dvojí. Dost bylo vytáček, řečiček a plánů, teď ukaž, že člověk za něco stojí!

Před každou černou dírou tě vlastní fantazie leká, všechno hned smrdí sírou, když nevíš, co tě čeká. Však co když se zavřou oči a do neznáma se rovnou skočí?

No tak hop, průhledná lesklá sklenice, pojď ke mně z té své police! Trochu jsem tě letos zanedbával. Jó před léty bývaly veselejší časy, tanec, hudba, dívky s rozevlátými vlasy, i s tebou do noci věrný přítel vysedával.

Jak snadno jsem se kdysi nechal lapit, pijan co mluví tak světácky a bodře, společnost, ve které je ti dobře (nebo se aspoň můžeš napít).

Teď sám jsem, s nikým si neřeknu, po celé večery už ani nemuknu. Však neboj se, už hostíš tu vodu pravou, která mi tak zatřepote hlavou. Připravít, pochodem vchod, naráz tam paňáče celého hod'. Ať žije nové, veselejší jitro!

(Přikládá pohár ke rtům,

v tom začínají zvonit zvony a zpívat andělé.)

ANDĚLSKÝ CHÓR:

Kristus znovu vstal! Těšte se, smrtelníci, věční kající, po kolenou, na zemi, k strádání souzení.

FAUST:

Co je to za zvuk podivných tónů, které mě ruší v nejvyšší radosti? Že by to cinkání kostelních zvonů

patřilo k nějaké slavnosti?

A tenhle ten soubor, má hlas, co hojí,

mrtvého křísí, jizvy mu spojí,

a živé vytrhne z té jejich marnosti.

BABSKÝ SBOR:

Máslovým řezem by jsme ho krmily, sladkým slovem duši tišily.

Umíme uklízet, víme jak šít, však Krista z Nazaret nemůžeme mít.

SBOR ANDĚLŮ:

Kristus znovu vstal! Blaženost každému tvorů nešťastnému, ale statečnému, který se nevzdal.

FAUST:

Ten sladký tón z nebes pohltí tě! Chytá mě jak na kus sýra. U někoho slabšího rozhod' té své sítě! Já poselství rozumím, ale chybí mi víra. Zázrak je víry nejmilejší dítě.

Proč oblékat bych se měl zas do toho škrobeného trička. Přece však, vychován tak odmalička, jsem z těch řečí oněměl.

Nebeská láska v tichu pokoje mě zas celého oslintala, když tak dojemně zvony rozcinkala, že modlit jsem se začal ve stoje.

Nechápu, kde se berou ta sladká muka pudící mě na pole, lesy, luka. Ve vlastních slzách se jak v rose brodím; cítím, že se v nich znovu rodím.

To chvění mi připomíná mou dětskou káču co proháněl jsem přes jarní svátky. Ted' pro ni z ničeho nic pláču a z hrany nad propastí vracím se zpátky.

Jen křičte, chci slyšet víc toho ušlechtilého hlasu, který mi s proudem dojetí posílá mou spásu!

CHLAPECKÝ SBOR:

Kostlivci tě nezebou, už nejsi nebožtík, v pravý okamžik zvítězil's nad sebou.

Všude na Zemi jsi v moři radosti. Proti ní nic není, kapka tvé hořkosti.

Všechny trampoty od tebe odkoupíme, tvé štěstí, jako ty, s chutí oslavíme!

ANDĚLSKÝ CHÓR:

Kristus znovu vstal! Z klína zatracení do světa se dal, a ten navždy změní.

Skutečně ho oslavuj, svou lásku dokazuj, denně ji přikrmuj, na cestách opatruj a pevně při ní stůj: jen tomu se objeví, kdo z ničeho nesleví.

2.2. Před branou

Různí poutníci přicházejí a odcházejí

NĚJAKÝ UČEŇ:

Co budem dělat v hájovně?

JEHO KAMARÁD:

Neptej se, a jdi rovně.

NĚJAKÝ JINÝ:

Ale chtěli jsme k mlýnu dojít.

DALŠÍ:

Tam se cesty měly spojit.

DALŠÍ:

Ale vpravo je teď bláto!

DALŠÍ:

No a...

DALŠÍ:

Pojďme, vykašlem se nato...

DALŠÍ:

Pojďte rovnou a nedělejte okolky, stejně vám jde jen o pivo a o holky, a hlavně se nějak zabavit.

DALŠÍ:

Ty jsi mi ale zviátko, bereš to nějak moc nakrátko, a navíc v té čtvrti bál bych se jen zastavit.

SLUŽEBNÁ:

Já se bojím, jdu domů.

UČEŇ:

Však ty se brzo zastavíš.

JINÝ:

To víš že jo, u prvního stromu. Zvlášt', když hned za ní poběžíš. Ty, jak známo, nenecháš děvče nikdy samo.

JINÝ:

Čím to, že v prázdné hlavě se rodí blbosti tak hravě?

STUDENT:

Sakra, ta kočka se ale umí vyparádít. Nečum, a porad' jak se s ní skamarádit! Pokouřit, popít, a proč bych se říct bál, taky si sáhnout - to je můj ideál.

MLADÁ HOLKA:

Sakryš, to jsou kluci, ale trochu zbrklí. Zvláště vkusu moc nemají. U mě stačilo by, aby trochu mrkli. A přitom za tamtou fuchtlí spěchají.

DRUHÝ STUDENT:

Brzdi trochu, koukej rovně jaké duo na náměstí vklouzlo. Ta zrzavá bude pro mě, už ted' cejtím její kouzlo. Myslí si, že se projdou jen tak potají, a zatím nás na konci potkají.

PRVNÍ:

Tu veverka ať si vezme nějaký lesák, já chci srnku do svého postroje. Kterápak umí držet smeták zvládne už všechny nástroje.

MĚŠŤAN:

Ten náš starosta se strojí jak do cirkusu, ale tváří se jako když sedí na kaktusu. Město by místo něj mělo košatit! Přitom bojíš se nalevo šlápnout, shůry zas mohlo by něco kápnout, a tohle všechno ještě musíš zaplatit!

ŽEBRÁK (zpívá):

Dobrý pane, milá dámo, bohatý už, a krásná dosud, budiž by vám bylo dáno zlepšit trochu i můj osud. Nenechte mě žít o kosti. Vznešený je ten kdo dává. Jen v den, kdy všichni slaví v radosti, i pro mne nastává žeň pravá.

JINÝ MĚŠŤAN:

V neděli se tak pěkně popíjí, samozřejmě předtím trochu pojí. To se to probírá, jak se ve světě zbrojí, eventuelně rovnou zabíjí.

Za oknem, se sklenicí, a ještě k tomu mohu pozorovat pouliční ruch. Večer pak pomalu dojdu domů-- tenhleten mír vymyslel sám Bůh!

TŘETÍ MĚŠŤAN:

Dobrý den - to je řeč zdravá-když sledujete všechno to hemžení málem se vám rozskočí hlava. Ještě že u nás se nic nemění!

STAŘÍK (o mladé holce):

To je mi mládí, možná panna, kdo by se za ní neotočil. Ikdyž je pěkně nafoukaná, hned bych v té tuňce prstík smočil.

HOLKA:

Ccc, to jsem se lekla, co všechno potkám v té naší ulici. Dědeček má asi vycházku z pekla, jen místo rohů si vzal čepici.

JINÁ:

Kdyby voják s plnou zbrojí, nejen ve snu ke mně přišel! Jenže tenhle projekt nějak stojí, obavu mám, aby vyšel.

VOJÁCI:

Město tvrdé, hradby mechem porostlé, holky hrdé,

možná trochu přisprostlé-musíš se vzmužit, v boji se tužit, dobýt a užít!

Verbíři, nás si vem! Všechno půjde snáze. Cesta k radosti, i ta ke zkáze.

Nad vojáckým životem závistí pobledneš. Děvče vezmeš útokem, každé město oblehneš.

V boji se tuží, dobyje a užije, jen voják se vzmuží, a proto tu je!

(Faust a Wagner)

FAUST:

Bez ledu volně plynou potoky a řeky osvobozené laskavým pohledem jara. A místo zimy, která je už slabá a stará, teď, zdá se, na dlouhé věky, protne zas údolí zelená čára.

Ještě si foukni trochu sněhu, pichlavých krystalků do obou tváří. Bílá teď, holka, není v běhu, rozkvetlá luka všude září.

Kyvadlo života pilně se rozkývá, barvami tisíci hned se pokrývá; holky a kluci též začnou se vonit, po sobě koukat, po louce honit.

A což, když jsme po horách pozpívali, bychom se do města podívali: Mezi strnulými stěnami z kamene tam běhají duhové davy splašené.

Zvláště dnes ani duše nemá stání, všichni slaví kristavstání. Jako on, ze svatého hrobečku, každý vylézá ze svého domečku. Řezník od pultu, právník od svého případu, ten ze zatuchlé dílny, ta zas z teplého úřadu.

Slunce jim svitlo na líce, nejistě pokukují vně. Přes zimu dusili se v tmě, teď tlačí se v vřavě ulice.

A i v kraji mezi poli se jich hemží tisíce; dříve se tam pásli volí, dnes už na to nemaj místo. Všechno jim vzal z města pán, a aby už to bylo jisto, i jejich práci zastal sám.

Jenom v lidské společnosti vyhraješ si do sytosti. Pro staré, pro mladé všechno tam mají,

Popij si, pozpívej, hned budeš v ráji!

WAGNER:

S tebou, Fauste, rád se projdu, popovídám, i do světa se dám. A to víš, že radši pojdu, než bych vycestoval sám.

Cizí kraje, zvuky, davy v ulici-to si spíše lehnu přímo v pekle a pak ulevím si v lednici, - než se takhle pachtit lekle.

(Sedláci pod lipami tancují a zpívají)

Mládenec chystá se k tanci a zdobí se kloboukem s věnci, na blůze má plno pentlíček. Na parket pod lípu stoupá, a už se do rytmu houpá. Juchů, hola, to se mám, hohé, to chci, vraž to tam, pěkně podle houslíček.

Náhle se srazí s děvčetem, však vůbec není popleten, vždyť ví, která je ta pravá. Holka však nepadá z role a hned vyhrkne: vole! Juchů, hola, to se mám, hohé, to chci, vraž to tam; nebud' taková netyková!

Však oboum zdá se zdravo točit se v kruhu vlevo, vpravo, a zbytek světa pominout. Dech se rychlí, krev se vaří, ruku stisknout zas se zdaří. Juchů, hola, to se mám, hohé, to chci, vraž to tam; musíš mi v náručí spočinout.

Tak tohle já nemám ráda, mám už jiného kamaráda, koleduješ si o políček! Přece však za lípou zmizí zkoumat ty stromy cizí. Juchů, hola, to se mám, hohé, to chci, vraž to tam; pěkně podle houslíček.

VENKOVAN:

Á, pan doktor přišel mezi nás. To není vzdělanec co hned se urazí. Nezkazí nám žádný špás, strach nemá, že se tu nakazí.

Jak projevit můžu vám svoji skrovnou přízeň? Snad přijmete plný džbán, ten mok hasí hlad i žízeň, a jak pranostika praví, v každé kapce je moře zdraví.

FAUST:

Já jeho sílu dobře znám a rád si s vámi sklenku dám.

(Lidé se shluknou okolo.)

VENKOVAN:

Však je taky důležité popovídat si za dobrého počasí, a ne až v nemoci náležitě s tím, kdo nás při ní vždy spasí.

Mnohé mohl bych i přivést ze stále žijících ve štěstí, které otec váš pomohl vyvést z bludiště neduhů a bolestí.

Také mě ještě napadá, když už je řeč o tom špitálu, že i vám pomohl zamlada; byť mnozí odešli v futrálu. Dřív těžkou chvíli přemáháte, teď ostatním sám pomáháte.

VŠICHNI:

Ať šťastně žije vážený pán, a ještě dlouho pomáhá nám!

FAUST:

Ať všechny bubny každému duní kdo lidem správně pomoci umí!

(Jde s Wágnerem dále.)

WÁGNER:

Co asi cítí velikán když sláva začne mu sněžit! Díky svým vlohám je opěván a umí z toho i těžit!

Když táta s tebou se vytahoval, každý hned zkoprněl o očumoval, číšník neroznášel, tanečník netancoval, a všichni vzdali ti hold. V pozoru stáli, někteří se i klaněli jako nějakému anděli, aniž dostali žold.

FAUST:

Vystupme ještě nad ty skály a tam si pojd'me oddych dát. Častokrát jsem tam hleděl v dáli, zahlobán, nevnímal jsem ani hlad.

Pln naděje, a s vírou pevnou usilím jsem se skoro umořil, když plánoval jsem, jak bych jednou všechnu tu bídu na Zemi pokořil.

Kdyby však ti lidé, co o mé slávě křičí, dobře znali mě i rodinu, to věčné zbožňování, jež se mi tak přičí, netrvalo by ani hodinu.

Otec a jeho páprdovská pečlivost se kterou marně hledal návody jak odhalit závoje přírody ji nemohli připravit o poctivost.

Vím, jak on a jeho pět adeptů se v tajuplné kuchyni vždy sešlo, aby podle nekonečných receptů dávali dohromady to co nešlo.

K pokusům sloužil mu i lev, dával mu vypít kdejakou břechku; a vedle jeho srdcervoucí řev

musel poslouchat pár bílých křečků.

K míchání lekvarů zvláštní měl kvocient, zelené pilulky schovával v láhvi. Ó šťasten, přešťasten pacient, když už ho před léčbou pod kytky stáhli.

A tak uprostřed lesů a hor nevála vichřice, neřádl mor: to jenom my jsme dryáky vařili. Ted' vidím, jak špatně jsem si ved, tisícům nemocných namíchal jsem jed: namísto léčení jsme je tak vraždili.

WAGNER:

Kdopak by se tímhle mučil! Copak nehřeje tě vědomí, že's podle nejlepšího svědomí pomáhal tak, jak ses učil?

Važ si otce, jako správný chlapec, a s jeho věděním začni na plný plyn šplhat sám na ten příkrý kopec, který možná dobude až tvůj syn.

FAUST:

Blaženým ten, kdo stále doufá, ikdyž nic nezná, a jenom to ví. Kdo v moři omylů se koupá, a rybu v něm nikdy neuloví.

Ale nekažme si krásnou chvíli těma vlezlými výčitkami. Podívej, jak slunce pod obzor pílí a nebe se pokrývá hvězdičkama.

Aby zas ráno vyplula nad oblak, musí si ta ohnivá koule odpočinout. Proč jenom nemohu jako pták také si nad zemí volně plynout!

Když pozoruješ podvečerní zář víš, že na světě nic ti neuteče. Šibalský vánek polechtá tvou tvář, jak horu potok, co po ní do řeky teče.

Bez hluku lesem pádí božská přízeň, svůj kočár z mlh nemusí nikdy namazat, v moři údivu přinutí tě stát, v půlnočním jezeru hasí její koně žízeň.

Však doslova nic nemusí být bráno a věčně mír vydrží stěží. Já vděčný jsem i za to sladké ráno, chladivou rosu, a vítr svěží.

A jasná mysl všechno změní, člověk znova v ducha svého věří. Tak lehké jako fantazie a snění není žádné křídlo z peří.

Protože nerodíme se pro spaní, ale s neklidnou duší pro věčný čas. Jak kohouti za ranního svítání, bolest a pochyby náš klid ruší zas a zas.

Věčně bude orel plachtit nad hrdými vrcholky stromů. Věčně se čáp bude pachtit přes hory a moře zpátky domů.

WAGNER:

I já rád porozjímám sám, však smysl tvého neklidu nechytám. Plna harmonie je louka, i kvítka v lesu, uznávám ty, kdo každého ptáka znají. Však přiznávám, že víc než vřesu se má zvědavost z knihy nají.

Když začnu číst zajímavý pergamen mrazivá noc se v slavnost změní, každá hvězda rozfouká se ve plamen, a zatuhlá krev jak moře zpění.

FAUST:

Jestliže jsi propad jedné vášni, nikdy ji neopouštěj pro jinou! To jen já jsem chtěl být něčím zvláštní, a teď se mé obě duše pomínou!

Jedna se drží jako klíště pozemských slastí všemi orgány. Tu druhou zajímá víc, co bude příště, a všímá si věci výše nad námi.

Snad jen ti duchové mají zvláštní dar, mezi nebem a zemí se proletují. Občas sestoupí, uprostřed zlatých par, a lidem lepší, pestřejší život ukazují.

Kdybych tak tušil, alespoň malinko, kde koupím ten plášť, at' draze či levně, co donese mě do té nové, lepší země, už bych mu zlatil ramínko.

WAGNER:

Nepokoušej se vzývat nebezpečí! Za každým rohem číhá připraveno vzít lidské štěstí ztečí a tvou pýchu zlomit přes koleno.

Ze severní strany připlazí se jazyky, vyhládlé jak se v zimě postí. Se zdvořilostí nedělají cavyky, a hned se do tvých uší pustí.

Nadšený zápal obývá polední kraje: Nejdřív pár kapkami osvěží vřes, však než prohlédneš jakou notu hraje, na troud sežehne louku i les.

Rádo poslouchá, a o to více škodí, rádo nám slouží, aby mohlo zrazovat, jako král v hrdém rouchu chodí a skrz lži a sliby zkouší nám panovat.

Ale pojďme, svět už je dost bledý, vzduch chladný, a nad polem opar šedý. K večeru teprv oceníš obydlí! Však támhle nikdo nebydlí - co tě tak zaujalo v té plískanici?

FAUST:

Vidíš toho černého psa pobíhat v oranici?

WAGNER:

Vím že je tam, ale proč se ptáš?

FAUST:

Nevím sám. Co myslíš, že je zač?

WAGNER:

Asi nějaký pudlík, co ztratil pána a teď neví kudy kam.

FAUST:

Proč ale tolik času ztrácí s náma? Sleduje nás - a hlavu zato dám že jeho kožich vždycky zrudl, když že připlížil od toho potoka.

WAGNER:

Kdepak, je to jen obyčejný pudl. Asi ti něco vlétlo do oka.

FAUST:

Jakoby nás chytal do nějaké sítě, však ty magické smyčky ihned mizí.

WAGNER

Vidím jen, že skotačí jak dítě, když místo svého narazil na pány cizí.

FAUST:

A už je tu. Teď nám asi packu dá.

WAGNER:

Tak vidíš, pes, a žádná obluda: Vrchí, štěká, mává ocasem, jako správný vořech kouká úkosem.

FAUST:

Ty jsi mi ale pěkný ptáček!

WAGNER:

Já bych řek': čistokrevný podvrat'áček. Když stojíš, tak čeká, jak se hneš, hned štěká. Pro větev do žita vrhne se, botu až do řeky odnese.

FAUST:

Lísá se jako dobroděj

- máš pravdu, není to čaroděj.

WAGNER:

Když si psa vycvičíš, a máš ho rád, vznikne ten nejlepší kamarád. Je jako děčko, jako tvůj žák, nikdy nezradí tě, a miluje jen tak.

(Vejdou branou do města.)

2.3. Studovna

(Faust vejde i s pudlem.)

FAUST:

Už jsem zpátky z lesů a luk, teď hluboko ponořených do noci, pln posvátných a rezavých muk

- ty prý mají naší duši pomoci.

I srnka upadla do plachého spánku, přestože má strach z tebe; lidstvo nastavuje svou lepší stránku, kterou dostalo kdysi z nebe.

Sedni, pudle! Proč se lekáš, pro co tropíš takovouhle neplechu? Marně na kamna i postel stěkáš, radši zalez do měkkoučkého pelechu.

Na skalnaté pěšině jsi nás pěkně pobavil, i mě's zlákal běžet co to dá. Ale teď, když jsi se tak unavil, dovol, abych zase chvíli velel já.

Venku to sice pěkně studí, však lampa plápolá pro radost.

Osvětluje nám pokoj, i něco v hrudi, aby srdce mělo jasu stále dost.

Rozum zase začíná mluvit, naděje stožár opět vztyčí. A mě to znovu začíná pudit hledat kde pramen života klíčí.

No tak pse, přestaň už vrčet a rušit moje vznešené úvahy kousáním prkenné podlahy. Chceš snad, jako lidé nevědomí, zesměšňovat čemu nerozumí? Všechno krásno i dobro které tu je jen jejich mozek obtěžuje, protože chtějí v hlouposti trčet.

Bohužel, už se ti ten kousek podařil a můj božský klid se do větru vypařil. Na místě kde chvíli bystře tekla řeka mě zas jen bezradnost a žízeň čeká.

To věčné hledání osvětlení je tak trochu prevít. Pokud nechceme nic slevit skončíme brzy na koleni.

A tak raděj usadím se v židli a začnu zase číst si v bibli. Náboženské nadšení mě donese dál. Překládat totiž originál mě doopravdy rozpění.

(Vezme si Nový Zákon a čte.)

"Na začátku bylo slovo!" Hmm, jako by se mi zdálo, že jedno slovo je na všechno trochu málo. Abych to tak moh' přeložit musel by mi to někdo doložit. Ted' nevím, jestli ze mě nemluví líh, ale já bych napsal "Na počátku byl hřích."

No, je to jak bába uprostřed náledí, do knihy světa mi to moc nesedí. Hřích že by vše hnal, jen taková chyba milá? Šoupneme tam: Na počátku byla síla!

Ale to je zas trochu moc odtažitě, a pro smrtelníky příliš neurčité. Lidé chtějí akci, a nebo aspoň šprým. Po našem to bude: "Na začátku byl čin!"

Ale ted' už fakt přestaň kňourat, na bibli furt štěkat a u hlavy mi hekat. Nebo ten dům začnu bourat! Tenhle vrtichvost tady už nesnesu, pošlu tě na jinou adresu, anebo zpátky běž k lesu!

Stěžovat si jdi třeba celému míru, no tak prosím, místo dveří už máš jen díru! ... že bych včera moc ponocoval, nebo se tolik přepracoval? Ach ne, je to jasná zpráva - ten pudl je velkej jako kráva! Vypadá, že by sežral celou ves, je to lev, nebo mamut, jenom ne pes! Pane bože, co jsem si to za zrůdu přivedl k sobě na půdu. Oči žhnou, a hrůzu hrůz mi nahání ten jeho obří skus.

Kdybych ucítil jen atom síry přísáhnou, že patří do pekelné díry!

DUCH *(ve dveřích):*

Nikdo nic nezmění zavřen ve vězení, v pasti uvězněn starý lišák. Směje se mu každý myšák.

Však nedá to lišce, uvolní pouta, vyskočí z kouta, a běda pak myšce.

Můžeš se s ním i kamarádit, však měl by jsi vědět, že když nenecháš ho sedět, umí se rozparádit.

FAUST:

Jak poznati zvíře vprostřed přírody: nejprve račte se mu podívatí na nohy. Mloka prozradí skvrnky, skřítkové neposedí chvíli, duhový opar provází víly a kopýtko mají zas srnky.

Kdo nezná přírodní zákony a její atomy nepozná sílu

vesmíru, Zemí neotočí, mocné duchy si neochočí.

Vrať se zpátky, mloku, k pánu vodních toků, a to stádo pijavic ať odletí na měsíc a vyžene mor co přitáh' ten tvor!

No tak dobře, příměří, pes mým moudrům nevěří, však teď vážně, krávo z pekla, zda-li bys mi aspoň řekla, jak moc tě přechází zrak při pohledu na tenhle znak.

Kouká jak pobuda, však jsem si jist, že ta obluda umí i číst!

Nevídáno, neslyšeno,

ale shůry požehnáno a úředně potvrzeno!

Rozpínáš se jako slon, pokyvuješ jako zvon, jenže moje mocné čáry promění tě v šedé páry.

Tak naposled, a už jen stroze: lehni pánovi k noze! Nebo ti ukážu svou horší tvář a vytáhnu na tě kouzelnou zář! Nečekej,

vždyť nad božím světlem už nic není. nečekej,

až tě v bledý přízrak změní.

(Mephistopheles vstoupí, obklopen mlžným oparem, oděn jako potulný filosof.)

MEPHISTOPHELES:

Na co tolik křiku, copak by pán chtěl?

FAUST:

Tak v tom vězí to jádro pudla! Cha, filosof, a takhle to přestrojení zbabrat!

MEPHISTOPHELES:

Inu, uznávám, že nejsi žádný šmudla, to tvoje kouzlení mi dalo pěkně zabrat.

FAUST:

Jak si říkáš?

MEPHISTOPHELES:

Jak může intelektuál, jenž lidské bytí bere v potaz a snaží se ho dostat dál, vyslovit tak primitivní dotaz?

FAUST:

Každému stvoření patří jméno jeho skutkům a stavu přiměřeno. Však u lidí nedosáh' bych mnoho zdaru se jmény jako Lhář, Zrádce, či Duch Zmaru. Dám se poddat.

MEPHISTOPHELES:

Umím, jako z nebe modro, páchat zlo, a hlásat dobro.

FAUST:

Z těch hádanek bych se spíš zbláznit musil.

MEPHISTOPHELES:

Inu, jen jsem ti vysvětlit zkusil co je pro mě skály tvořit, vítr hnát a domy bořit, jako kozel zahradničit, všechnu snahu hned poničit, být trochu rarášek i čert, nádoba neklidu, a drsný žert.

FAUST:

Když jsi duch, tak proč tě vidím?

MEPHISTOPHELES:

Už se zas za tebe stydím. Však znám lidi a příliš jsem se nelekl, že ten váš vesmír považuješ za nějaký celek. Co je tak zvláštního na ducha hledět, zvyklého dílem v světle, dílem ve přitmě sedět, či plavat v noci, která jako kůže líná hrdý svět světla dokola obepíná?

Ne, že by hmotné tělo bylo k zahzení, však na něm taky každý lpí až do zbláznění, dokonce větší naň kdejakou ozdobu. Radil bych, ať na to tolik netlačí, dechu času stejně nestačí, leda rychleji doběhnou do hrobu.

FAUST:

Už vidím tu tvoji práci: zahánět nudu, a při té láci ji nakupovat do foroty.

MEPHISTOPHELES:

Inu, než ráno vstávat do roboty je lepší jen tak sledovat svět. Ať se s ním jiní pachtí vpřed, já jím jen skrz naskrz fičím a nechci se zatěžovat ničím.

Blesky letící přímo či oklikou také nepohnou s horou velikou. Skála bude věčně pozorovat jak se lidské pokolení cpe i postí, aby z něj nakonec zbylo pár kostí, a mohlo se znovu začít omlazovat.

Cožpak necítíš to vzrušení když se kámen či voda promění v teplou a živoucí hmotu? Ty když se plahočíš málo či víc, stejně nakonec změníš se v nic, ve vyhaslý plamen, dřavou botu.

FAUST:

Vidím, že mám to štěstí mluvit s duší která se vzpíná podrobit d'ábelské pěsti zmaru, jež naše bytí obepíná. I můj hlas mi říká: v chaosu rád a krásu hledat zkus.

MEPHISTOPHELES:

Já si nelibuju v patosu, ale uznávám, že máš dobrý vkus. Však mohu teď už jít?

FAUST:

Jít i přicházet můžeš kdy chceš, nemohu přece bachařem být, zvláště když vím, kdo vlastně jseš. Tohle je okno, tady jsou dveře, i k letu komínem volno ti dám.

MEPHISTOPHELES:

Přece jen se mi ven špatně dere, a před prahem pocit závratí mám. Nemoh' bys vymazat tu stopu Drůda?

FAUST:

Pár čáranek brání ti, abys vyšel? Pentagram přece není nějaká zrůda. A jak jsi sem teda vůbec přišel? Co já vím, ta malůvka věčně tu je.

MEPHISTOPHELES:

S takovými věcmi se nežertuje. Ten obraz není vidět ze dvora, dubová futra se ti kroutí.

FAUST:

Ta geometrie je pěkná potvora. Tvé zajetí mě ale rmoutí! Uznej však, že jsem v tom nevinně.

MEPHISTOPHELES:

Jako pudl přehlíd' jsem v té rovině tu hrůzu, když jsem šel sem. A teď, jako d'ábel, nemůžu ven.

FAUST:

No a okno by se ti nelíbilo?

MEPHISTOPHELES:

To by na věci nic nezměnilo. Když nevylezu kudy jsem vstoupil, stane se ze mě tvůj sluha.

FAUST:

Vidím, že i v pekle se žije pěkně ztuha. A s tím pudlem jsem neprohloupil. Což takhle uzavřít malinkou smlouvičku?

MEPHISTOPHELES:

Když mi konečně nadzvedneš pokličku, tak bych si svobodu i vykoupil. Ale musíme to dobře probrat. Jen mě, prosím, zatím pust', začínám mít z ohně půst. Zítra se k té dohodě zkusíme dobrat.

FAUST:

Počkej aspoň okamžik, na tvé novinky se celý třesu.

MEPHISTOPHELES:

Pust' mě, už slyším z pekla křik! Zítřka ti celý štos novin snesu.

FAUST:

Nejsem to já kdo tě vodil, vešel jsi k nám jako pán. Když bych tě hned zpátky pudil, zas navěky bych zůstal sám.

MEPHISTOPHELES:

No, snad mužem být i kamarádi a nějaký čas prožít spolu. Ikdyž u nás tomu nejsou rádi, návštěvy si zvou přímo dolů.

FAUST:

Výborně, odted' zas svobodu máš. Jestlipak mi hned ukážeš co doopravdy znáš?

MEPHISTOPHELES:

Vidím, kámo, že vznášíš nárok poznat co jinému stačilo by na rok, přestože na to jen pár hodin dáš.

Vše, o čem my duchové zpíváme něžně, nevidíš zase tak úplně běžně, a není to pouhé snění. Dát poznat mužem ti dráždivé vůně, jídla, po kterých jazyk žádostí stůně, a pocity, co tě navěky změní.

Však opusťme království řečí a vezměme to dobrodružství ztečí!

DUCHOVÉ:

Jestli budete moci, temné klenby noci, poutníkovy dokázat že umíte ukázat vlídnější nebeskou tvář?

Rozpusťte kde se dá šedé mraky, svit hvězd ať dopadá

na zem kam taky slunce posílá svoji zář.

Obloha hojí, duše pojí, světla ohyb v krásu promění, i kolo zapomnění uvede v pohyb.

Cesty se vlečou, jak řeky tečou krajem kde sečou trávu vonnou.

Dojmy tam prýští mezi mosty, rodí se a tříští, v moři tonou.

Leto rosty úrodu příští hroznů co zrají hrdě podpírají. Během roku z žuly kámen změní se v pramen lahodného moku.

Nepocítíš hoři, když vydáš se k moři, ani tě nezabolí s potokem co hučí sestoupit do údolí kde včely bzučí.

Nech se jen dojmout, nezkoušej pojmout proč slunce svítí, zemi rozdrásá, a barevnou nití ji zas opásá.

Slyšíme víly které nás chvíli tancem zabaví neb sedět nečinně v lesní tišině je strašně unaví.

Někdo se plaví mořem do dále, někoho baví lézt na skály, a ten se vznáší když nudu plaší.

Pěkně si hrej nebo cestou se dej, a měj radost!

MEPHISTOPHELES:

Zatímco opěvuji nadpozemskou stránku, svého hochu jsem přivedl do hlubokého spánku! Zdá se, že teorii jsme už udělali zadost! Inu, lidský tvor d'áblu nestačí když ho svými kouzly obtáčí, plave s ním v moři snění a sál zázraků dokola vytáčí. Tak koukej, jak se naše role změní, když na ten tvůj vzácný dub vezme krysa ostrý zub.

Pane švábů a potkanů slyš: vyber svou nejtlustší myš, ať nám ty dveře do pokoje

pěkně dokola ohobluje. Jde jí to skutečně dojemně, záležet ať si dá na čárkách u země. Ještě pár hryzů do posledního hrotu a už jen díra zbyla z mého plotu. Nenech se rušit ve svých snech, potkáš mě, Fauste, v jiných dnech.

FAUST (*vzbouzí se*):

Tak moje naděje jsou pryč? Nic nezbylo po d'áblu, nevidím ani tu tyč, kterou jsem házíval po pudlovi.

2.4. Studovna

Faust a Mephistopheles.

FAUST:

Někdo klepá? Dále! Kdo mě zas rušíš?

MEPHISTOPHELES: Já.

FAUST: Dál!

MEPHISTOPHELES: Třikrát to říct musíš!

FAUST:

No tak ještě, dále!

MEPHISTOPHELES:

Tak je mi to sympatický. Myslím, že se domluvíme a tvé chmury rozptýlíme. Přicházím sem, jako vždycky přestrojen, za mladého šlechtice, na hlavě opěřená čepice, vesta je z hedvábné látky a u boku dlouhá ostrá dýka.

Vezmi si příklad a nedrž se zpátky, protože kdo se s lidmi stýká, překážky zdáním lépe ošidí a z života více uvidí.

FAUST:

At' jsou šaty jak chceš nóbl, neskryjí nikdy všechn pól. Už jsem starý na tohle dětinské hraní, přesto však ještě mám nějaká přání.

Místo aby mě někdo chtěl obdarovat všude jen slyším: musíš se uskrovňovat! To je ta věčná píseň, kterou nám pucují uši, místo aby nám léčili tíseň, jásají, jak nám sluší.

Každé ráno zažívám zklamání, když pomyslím na ty trpké hodiny, které se povlečou do stmívání, aniž se mi splní přání jediný.

Vždy když si něco usmyslím, nad vši tou marností zatrnu, na sílu osudu pomyslím, do rukou dostanu obrnu.

Ani v noci, hodinu za hodinou, mi spánek nepřináší pomoci. Ikdyž se schovávám pod peřinou divoké sny mě honí jak žraloci.

A přec v prsou mi sídlí zvláštní síla, slibuje, že mi ke štěstí pomůže. Ale aby proto něco učinila, k tomu se má vůle nevzmůže.

Když na to pomyslím je mi k blití, ukončit přál bych si takové žití!

MEPHISTOPHELES:

Přesto však drahé je ti to bytí!

FAUST:

Vždyť představ si tu eleganci když prsa vítěze, která žárem tlukou, přistanou po divokém tanci v lačných dívčích rukou. Všechny síly bych chtěl najmout, abych se tak moh' dát zajmout.

MEPHISTOPHELES:

A pro jistotu si nalíčit stoličku a na ní připravit plnou skleničku.

FAUST:

Za to špehování mám na tebe zlost!

MEPHISTOPHELES:

Všechno nevím, ale je toho dost.

FAUST:

Nemám dojem, že z toho bahna, v němž jsem se už začínal topit, je cesta vzhůru nějak snadná. Že bych se ještě moh' vzchopit!

Chci přestříhnout pentličky a pásky, které mi mou duši dusí, všechny záliby a falešné lásky, pryč z hnízdečka co se mi tak hnusí.

Už neuslyším pitomoučké předsudky, neuvidím duchaprázdnou show, myšlenky neuvězním do budky, tajit nebudu vašeň svou.

Zmizne i sen, který mě zavádí hledat prachzbytečné pozlátko, být otrokem žen a dětí, i toho co navádí vlastnit hory i lesy, nebo aspoň párátko.

Sbohem peníze, poslové přetvářky, původci mnoha statečností, naplňující náš svět polštářky a vagóny dalších zbytečností.

Vzdávám se smyslných objetí, víno ať dopijou hosti, volám zmar víře, naději i dojetí, hlavně však trpělivosti!

SBOR DUCHŮ (*neviditelných*): Pryč jít!

Pryč odsud. Jen chtít zničit pěstí svoje štěstí bez bolestí
jak osud!

Ztracené kráse se klaníme, zpátky ji zase nosíme. Smrtelníka prosíme ať utíká
znovu se vzchopit své jiskry chopit, ikdyž horká je.

S čistým štítem nepropadneš sítem, doletíš do ráje.

MEPHISTOPHELES:

Poslechni si, jak moji malí už vyvádějí,
abychom volnost sobě dali nás navádějí.

Obout si boty, pryč ze samoty, ochutnávat tajů šťavnatějších krajů.

Nenech zármutku jeho lupy, dusí tě jak žába na prameni, a ti tvoji lidé jako supi na stromě číhají připraveni.

Abys ty svou káru jemnou nemusel tak namáhat, já ti budu pomáhat, když své kroky spojíš se mnou.

Svědomy si nemusíš zatěžovat, nohy to nebude obtěžovat, vím, jak je to těžký chodit všude pěšky, a sám se lopotit ztuha. Teď jsi pán. A já tvůj sluha!

FAUST: A co zato?

MEPHISTOPHELES:

No, tvým vděkem vzal bych zadost.

FAUST:

Ne, ne, vím že to neděláš pro radost a krk dám nato,

že slízneš nakonec tu největší kost. Kde je zakopaný háček mi teď prozrad' bez vytáček.

MEPHISTOPHELES:

Když procházet budem města a pole, udělám, co ti na očích uvidíme. Až po všem ale, sejdem se dole, tu naši minci na rub otočíme.

FAUST:

Jaký pak bude život dolejší je mi v téhle chvíli vedlejší.

Na této zemi mi říkají pane, a třeba si lečjaký přítel drzý už chystá pro mě slzy, doufám, že ještě není tak brzy. A poté ... co se má stát, ať se stane.

A to co bude nahoře, či dole, se uvidí.

Až pod černým víkem bude se slušet zkoumat, zda se tam miluje, či nenávidí. Ted' o tom nechci vůbec nic slyšet.

MEPHISTOPHELES:

Také myslím, že by ses mohl odvážit. Vždyť k tomu ještě musíš uvážit, že předvedu ti kousky, co by ti každý záviděl - kdyby je ovšem někdy uviděl.

FAUST:

Cožpak mi může dát chudý pekelník víc než by vymyslel pozemský smrtelník ve svém vznešeném bytí? Jídlo které nenasytí, vůz co nelze zastaviti, nebo mi snad chceš přihrát hru jež nejde vyhrát?

Holku, která se mi poddává, projevuje nekonečnou přízeň, přitom už kámoši ruku podává a zítra zanechá jen zaslouženou trýzeň?

Chtěl bych alej věčně plodících stromů, a také jahodu jež stále chut' mění.

MEPHISTOPHELES:

Klidně ti jich přinesu pár domů, taková přízemnost pro mě nic není. Ale stíny už začínají blednout, což takhle v klidu něco sníst.

FAUST:

Ó jistě, jen si rač sednout, já také už jen hladem jsem si jist.

Beze všeho můžeš rozhoupat svých divuplných dobrodružství zvonec. Ale kdybys mě zas chtěl jen pohoupat, byl by to tentokrát můj konec.

Jdu s tebou hned ráno!

MEPHISTOPHELES: Tak tedy ujednáno!

FAUST:

Vidíš, jak jsem se rozmluvil! Přestože chceš ustříhnout můj knot, učaroval's mě tak, že jsem si tě namluvil, a rád se nechám stáhnout do temnot.

Pak mě pouta mohou rdousit, ty svou touhu můžeš naplnit, kmotra svoji kosu brousit a můj čas tak řádně vyplnit.

MEPHISTOPHELES:

Upozorňuji tě, že máš poslední možnost si to rozmyslet.

FAUST:

Však já vím, co říkám, na podvod bych nedovedl ani pomyslet. Tvůj společník ti neuteče nikam, ani nechce žádný podraz vymyslet.

MEPHISTOPHELES:

I já přísahám při červeném safíru, že svoje povinnosti do písmene vyplním. Ted' věnujme se jídlu, ale před vařením

bys mi mohl podepsat tenhle kousek papíru.

FAUST:

Á, náš puntičkář chce papírové výztuže! Cožpak nevíš, jak pevné je slovo od muže?

Mám ti snad začít vysvětlovat, že u poctivého člověka uděláš líp, když ho nenecháš vše jak vola opakovat. Že až s ním zahyne jeho slib?

Jen když obejdou se bez pera a spolehnou na čisté objetí, které jim poskytuje důvěra, se lidé teprv volně rozletí.

Však dnes se lejstra šíří jako mor-spor asi aby mohl zvážít soudce nestranný. Učitel, kuchař, nebo sedlák z hor, každý je z těch papírů posraný.

Vidím, že i mně samotnému nezbyde, než zapadnout do systému. Řekni si, jak to to tam u vás píšete

- strojem, brkem, uhlem, a nebo snad křídou?

MEPHISTOPHELES:

Zeptej se nějakého dítěte čím psát smlouvy když čerti přijdou. Vsadím se, že už to prvé řekne: nejlepší je kapka krve.

FAUST:

No, když v té vaší továrně trváte na té staromódní šaškárně...

MEPHISTOPHELES:

Krev je ta nejpříhodnější šťáva.

FAUST:

Jen se neboj, že to chci vzdát. Víím, že jen ten kdo dává může také občas brát.

Já, starý náfuka, jsem se už dovtípil abych, jako vrána k vráně sedá, se tvého stavu více neštítíl.

Pohřbena budiž věda, ať žije zapomnění, ve které se promění vše, co mi dnes nedá spát.

Chci žít v blaženosti, daleko od skutečnosti, kde se každý zázrak může stát.

Proč se pořád někam tlačit, úspěchy rudě, a prohry modře značit, a trpět jak střídavé pády i přízně nás jen hloub vrhají do časové trýzně. Nestálý, divoký, obratný jako hrom, to je člověk, to je celý on.

MEPHISTOPHELES:

No vidíš, už ti přihořívá

- protože nemáte měřítko ani cíl, musíte jen mlsat a užívat krásných chvil, a nakonec stát se tím co vás rozehřívá.

Tak nebuď labuť a pojď se mnou.

FAUST:

Vždyť slyšels', že neodporoval jsem ani jednou. Ať se třeba tvá přízeň v muka promění,

vzývám milovanou nenávist, osvěžující zničení.

Z ušlechtilých tuh už nic není a jsem připraven za to pykat. Má pýcha se v pokoru promění a s každým si zase začnu vykat.

Uvidíš, jak duch obrácený k výšinám s tebou teď spojí své cesty příští, sleduje tě po všech pěšinách a nakonec se o stejnou skálu tříští.

MEPHISTOPHELES:

Nač ta skepse! Zatančíš si tance kterých na světě není a okusíš jídla která v kus žvance ti navždy kaviár změní.

Líp už bych ti to nepřiblížil, to už zná jenom bůh který, aby si neublížil, nás poslal čichat pekelný puch a vám zanechal onen přízemní ruch.

FAUST: Tak jdem!

MEPHISTOPHELES:

Jistě; jen upřesnění pouhé: čas je krátký, ale umění je dlouhé. Abych se za úspěch mohl zaručit, musíš se nechat trpělivě poučit. Když skutečně chceš cestu zúročit pomohlo by ti velice osvojit si trochu způsoby šlechtice.

Odvahu měj jako lev, v chrtí se shlížej rychlosti, vezmi i ohnivou italskou krev, a přidej špetku severské stálosti.

Bij se za plány mládí statečně jako rek, pamětliv, že boji nejvíce vadí přílišná pýcha a vztek.

Kdybich ti chtěl nějaký vzor nastavit, musel bych tě panu Mikrokosmu představit.

FAUST:

Co po mě vlastně chceš, jak mám být lev, když jsem jen veš, mám snad předstírat nějakou lež?

MEPHISTOPHELES:

Ne, ne, zůstaneš co jseš. I pod tisíci parukami, i kdyby končily až nad nohami, zůstaneš tím též.

FAUST:

Stejně, jinými slovy, je to na nic, jak moc jsem se vypiplal, co ovládám, a v čem jsem ještě panic, jestli pojdu jako chudák nebo král? Všechna ta práce zanikne v času, nezastavím ho ani o půl vlasu.

MEPHISTOPHELES:

Ale to zas vidíš tyhle věci jak je všichni lidé vidí. O všechny radosti se přeci

tímhle způsobem sami šidí.

Když ti kat utne hlavu, zlomí žebro, vyrazí zub, musím snad já smutnit pro popravu, když na mně nezkřivil jediný chlup?

Hlupák je, kdo slzy roní že má bolesti v nohou. Proč se místo toho neraduje z koní, kteří tryskem běžeti mohou?

Vždy si drž čelo trochu výš, ať do světa dále uvidíš. Nač si z chmur stavět houští a bahnit se ve vodě zkažené? Osel jsi, naříkáš v poušti, a přitom stojíš v trávě zelené.

FAUST:

Co mě tedy ještě naučíš?

MEPHISTOPHELES:

Mnoha radami nechci tě urazit, ale nenech se mučednictvím nakazit; tvor který mračí se a studí jen sebe a okolí nudí; nezávid' sousedovi jeho pupek, snaž se být realista, kdo vaří z bramborových slupek, ten nepochutná si dozajista, a co znáš, nevytrubuj do světa.

FAUST:

Nečeká venku můj žák?

MEPHISTOPHELES:

Ale jistě, ubohý popleta, nenecháme ho stát jen tak. Pojd', dej mi tvůj kabát a čepici, třeba mi padne.

(Obléká se.) **Starosti neměj žádné, za čtvrt hodiny se tu sejdem v sednici připraveni k naší jízdě ladné!**

(Faust odchází.)

MEPHISTOPHELES (ve Faustových šatech):

Pryč s rozumem a vědou jakou obyčejní lidé vedou. Od ducha lži, bez rozpaků, přijmi nuši divů a zázraků.

Ukážu ti jaký skutečně vede život náš duchovní cech. Svobodu poznáš, a konečně vyzveš na souboj statečně ten otravný přízemní spěch.

Nech si o té pouti zdát, když naléháš tak neoblomně, potáhneš se za mnou jako smrad, a ikdyž jsi žil málo plodně, teď se v té marnosti budeš brodit. Vždyť trochu dobrého jídla a pití nakonec nemůže ti škodit před koncem pozemského žití.

(Vejde student.)

STUDENT:

Čekám tu jako na úřadu, protože vás prosím o radu. Jsem vždy celý blažený, když mi poradí někdo tak vážený.

MEPHISTOPHELES:

Vaše zvědavost mě těší, ta váženost poněkud děsí. Co pro vás můžu udělat?

STUDENT:

Nejraději bych u vás začal studovat. I když říkali mi otec i matka, abych raději myslel na zadní vrátka, rozhodl jsem se vzdálit z domu. Jen s odvahou. A trochou peněz k tomu.

MEPHISTOPHELES:

Takové nadšence tu vidíme rádi.

STUDENT:

Jenomže, víte, mně strašně vadí tyhle ty studené stropy, vysoké haly, připadám si v nich takový malý. Všechno je ve škole jakési škrobené, křesla i tváře mají potahy kožené, a místo abych sledoval přednášek smysl cítím, jak ztrácím sluch, zrak, i mysl.

MEPHISTOPHELES:

Ale to je jen síla zvyku. Kojenec prs také hned necucá. Však jak si lízne, bez cavyků se jako klíště s chutí nacucá. I vy, když překonáte tu formální pachut', přijdete moudrosti teprve na chuť.

STUDENT:

S vámi na to určitě budu stačit. Ale řeknete mi, jak mám vlastně začít?

MEPHISTOPHELES:

Možná je ten dotaz příliš nízký, ale jaký obor je vám vlastně blízký?

STUDENT:

Chci se držet osvědčené značky a ne ztrácet čas studiem nějaké hračky. Záhady hlubin i výšek objasní jistě jenom poctivá a solidní věda.

MEPHISTOPHELES:

Tak to jste na správném místě. Ale pozor, jen tomu, kdo opravdu hledá.

STUDENT:

Jsem připraven tělem i duší se k věci přímo postavit; nezapírám, že pro studenta se sluší ve vhodné době se i náležitě pobavit.

MEPHISTOPHELES:

Uznávám, že času je stále málo, avšak s chladnou myslí víc, než by se zdálo. I proto bych vám radil velice, milý příteli, věnovat se logice.

Pokud se jí přiučíte, mysl v skřipci pomučíte, váš duch už záhy sjede do sáňkařské dráhy a přestane skákat sem a tam jako když má stihomam.

Jednoho rána pak zažijete probuzení kdy se vám zasteskne po učení, a stejně jako teď musíte jíst a pít nebudete bez něj spokojeně žít.

Ta tajuplná činnost hlavy mi připomíná tkalcovské stavy, to zdánlivě bezcílné špulek rojení. Člunek si vevnitř sem-tam sviští, ale jeden pohyb znamená tisíce spojení, a na konci se plátno blyští.

U vás mají filosofové podoby nejčastěji rozložené na body, za prvé se s druhým bratří, a možná tam třetí patří, čtvero by se samo bálo, že před pátým má trochu málo. Co nejvíce do sebe natlouci, abyste tkali jak pavouci.

Proč-že létá muška? Zkoumám ji, jakoby to byla tužka. Po chvilce skončím s haldou součástek užitečných méně než kufřík natáček. A i ta všemohoucí chemie nakonec objeví jen to, co v ní je ...

STUDENT:

Nějak přestávám sledovat nit ...

MEPHISTOPHELES:

Však musíte tu déle být, naučit se po podstatě pít a znalosti náležitě třídit.

STUDENT:

V hlavě se mi z toho točí dvacet parních kolotoí...

MEPHISTOPHELES:

Také byste udělal chybu velikou, kdybyste opovrh' metafyzikou. Ta pomůže vám uchopit co člověk technický nedokáže pochopit, co je, jakožto i to co není, jak marné je slovo, i co změní.

No, zezáátku to neberte rozběhem, a začněte s pravidelným rozvrhem. Pět hodin denně bude stačit těsně, pokud se ale naučíte začínat přesně.

Do věcí hloub uvidíte, když se předem připravíte. Zejména s pevnou oporou v knihách nemusíte skákat jak veš po pihách.

Zběhlost v psaní, dodávat snad není třeba, že musí být váš denní chleba.

STUDENT:

To patří samozřejmě k tomu. Ať to jsou vzorce nebo básně, nakonec z toho nic není, když si to nepřinesu na papíru domů.

MEPHISTOPHELES:

Tak jaký tedy dáme směr vašemu učení?

STUDENT:

Jak říkám, práva by mě asi nebavila...

MEPHISTOPHELES:

Taková volba by mě taky udivila. Dostal byste sice důkladné školení co je zákon a kde začíná právo; kdo je muž, kdo je žena, a kdo dědí pečlivěji než je zdrávo tam v těch tlustých knihách sedí.

Nakonec však hřích se stane z milování, chrabří rek skončí na koleni, a po spravedlnosti, se kterou jsme narozeni, zbyde jen trpké pousmání.

STUDENT:

Váš příklad mě jenom nutí setrvat v mém rozhodnutí. Také jsem uvažoval o studiu teologie...

MEPHISTOPHELES:

Na vašem místě na božské legie bych si přestal dělat chutě hned. Mohl byste vybočit na špatnou cestu a nerozpoznat onen prudký jed skrývající se ve slad'oučkém těstu.

Nejlépe bude, když sám sebou zůstanete, na slova svého učitele se spolehnete, a místo neurčitých pocitů a dojmů se budete držet osvědčených pojmů. Vzhůru do chrámu vědění!

STUDENT:

Ale slovo bez významu nic není!

MEPHISTOPHELES:

Inu, to se často budete učit, nežli se s významem mučit, raději v slovech hledat spasení.

Když se k nim umíte postavit můžete s nimi pyramidu vystavit, a pokud jim ještě budete věřit, nikdo ji nedokáže zbořit.

STUDENT:

Ikdyž mi to myslí líně, pomalu začínám tušit, že vás mé otázky začínají rušit. Přesto, co si myslíte o medicíně?

Pár roků je čas strašně krátký na takové množství látky, a i při velké pili to může být nad mé síly.

MEPHISTOPHELES (*pro sebe*):

Na d'ábla, který sbírá duše, jsem zatím mluvil nějak suše. (*Nahlas.*) No, neříkám, že ji zvládne každý, ale když se trochu necháte poučit, přidáte selský rozum, tak navždy už vám mohu úspěch zaručit.

Babrání se v anatomických detailech je dnes překonaná záležitost.

To je jako byste chtěl strávit nůž. Konat přímo, a nedat nemoci příležitost, umí dnes dokonalý lékař a muž.

Se základem znalostí se nemusíte bát, zvláště když nejste tak úplně hloupý. A když si na svém zůstanete stát, lidé to od vás bez váhání koupí.

Pomyslete, jak vás potřebují ženy! Jaký by to byl dobrý skutek rozptylovat jejich obavy i smutek, a tišit ty jejich věčné steny.

Přidejte k tomu důstojnost maličkou a budete je mít všechny pod pokličkou. Hlavně titul schopnosti dokáže. S ním poslední pochybnosti zmizí. Také vás odliší od kdejaké pakáže, které jsou moudro i um úplně cizí.

Sebejistě rozdávejte recepty; sešit kam si píšete koncepty ať má obal z pravé kůže. A z kapsy trochu čouhat může.

STUDENT:

Tak tady už začínám vidět, která bije!

MEPHISTOPHELES:

Šedivé, drahý příteli, jsou všechny teorie, a věčně zelený je strom života.

STUDENT:

Jako hrom mě omračuje každá novota, a do nových směrů mohu růst díky slovům z vašich úst.

MEPHISTOPHELES: To vám chci přát.

STUDENT:

Vaše moudrost umí hrát. Smím od vás, když jich máte tolik v malíku, chtít jednu přímo do svého deníku?

MEPHISTOPHELES:

Ale jistě. (*Píše a vrátí ho.*)

STUDENT (Čte.):

Eritis sicut Deus, scientes bonum et malum. (*Podtrhává si to a rozloučí se.*)

MEPHISTOPHELES:

Jen si čti ten starý šlecht, a ještě ti radím těšit se na zasloužený vejminek ve starobinci hadím.

(Vstoupí Faust.)

FAUST: A co teď?

MEPHISTOPHELES:

Kam chceš, let'. Skrz velký i malý svět můžeš jako kůň tryskat a ještě si přitom užívat a výskat.

FAUST:

I při své omšelosti

zůstával jsem v nevinnosti

pokud jde o cizí kraje.

Nikdy jsem neměl dost smělosti,

abych odkryl jejich taje,

a poznal tak svět v jeho sytosti

MEPHISTOPHELES:

Můj příteli, všechno ještě můžeš mít, stačí o sebe se opřít a opravdu žít.

FAUST:

Ted' ale k praktickým otázkám stočím: kde máš na cestu koně a bryčku s kočím?

MEPHISTOPHELES:

Pro naši dopravu tu mám zvlášť pohodlný létající plášť. Aby platila lhůta záruční, můžeš mít kufr jen příruční. A přestože startuje jemně, je třeba držet se pevně. Slyšíš, jak začal šustit tajemně? Právě jsme se odlepili od země!

2.5. Hostinec v Lipsku

Rozjaření hosté

FROSCH:

Nalijte si ještě. Proč se nebavíte? Smutnějc než houf slepic tu dnes okouníte. Mám snad vylízt na svoji stoličku a dělat vám veselou opičku?

BRANDER:

Sedni, a buď hodný chlapeček. Nevyváděj zase jak blbeček.

FROSCH (*vylije mu víno na hlavu*): Tady máš za to dáreček!

BRANDER:

Ty jsi prase!

FROSCH:

V celé své kráse!

SIEBEL:

No tak, chlapi, neblbněte, a radši odsud vypadněte! Na trávě se perte zase.

ALTMAYER:

Pomóc, tenhle kabrňák mi chce dát přes frňák!

SIEBEL:

Sněž si v klidu ten svůj žvanec, a nebo si sbal svůj ranec!

FROSCH:

Správně. Ven s každým kdo se uráží! O hé, chachá!

ALTMAYER:

Uáá, chachá!

FROSCH:

A další sud se naráží!

(Zpívá)

Stará dobrá Římská říše, tak už se vzchop přeci ...

BRANDER:

Fuj. Snad bys nechtěl, ve své pýše, se motat do politických věcí. Víš dobře, že to jsou jen kecy, protože ty i tví kamarádi jste jen rádi že jste rádi.

To jiní třímají otěže, volí krále i papeže, a poznají kam si sednout, když si chtějí židli zvednout.

FROSCH (*zpívá*):

Ta naše paní Alice líbá jak tygří samice.

SIEBEL:

Před takovou by se měl radši chránit.

FROSCH:

Ne, v líbání mi nebude nikdo bránit.

(*Zpívá*)

Kdo to kouká do noci, kdo to tak chce pomoci zkrátit si nudné spaní.

SIEBEL:

Pochlub se radši, jak to bylo s tou paní která nás málem nedávno svedla posadit všechny do svého sedla.

Nejstaršího berana v oboře, nebo skřeta z pichlavého houští bych ze srdce přál té potvoře. Ať si na něj ty svoje vnady pouští.

Z masa a kostí, s pohledem rovným, je pro ní člověk příliš hodným. Ale co, těžko někomu pomůže kdo si sám pomoci nemůže.

BRANDER (*bouchá do stolu*):

Tak poslouchejte, lidi, to, že umím a žiju rád, nejsem z těch, co jiné šidí, na mě snad každý vidí; teď vám dárek musím dát. Zkrátka, zahod'te tíseň a poslyšte mou nejnovější píseň:

(*Zpívá*)

Vlezla myška do spíže, jí tam sýr, másla celý šutr, pak si dala lanýže, stoluje jak doktor Luther.

Kuchařka vzala jed, myšce je úzko hned, jako při veliké lásce.

CHÓR (*rozjařeně*):

Jako při veliké lásce.

BRANDER:

A tak se myška souží, nohy ji sotva už slouží, pije i vodu z louží, skrz dům se matně plouží.

Dávno má už všeho dost, necítí radost ani zlost, jako při veliké lásce.

CHÓR:

Jako při veliké lásce.

BRANDER:

Ještě na konci týdne v kuchyni motá se zmámeně, v neděli zahyne bídně a naposled vydechne ztrápeně.

Kuchto, máš ráda když naposled dofuní myš, jako při veliké lásce.

CHÓR:

Jako při veliké lásce.

SIEBEL:

To je mi ale divná čeládka! Ted' o trávení a jedu slyší a smějou se jako ubohá telátka.

BRANDER:

Tak pánu se zželelo myší!

ALTMAYER:

No to víš, prasečí bříška se smějou jen čemu stačí a nafouklá mrtvá myška je přirozeně v hlavě tlačí.

(Vejde Faust a Mephistopheles.)

MEPHISTOPHELES:

Nejlépe splním svoje povinnosti když uvedu tě do správné společnosti. Uvidíš, jak lehce žít dokáže lid jenž umí každý den ve svátek proměnit.

S trochou vtípu a haldou lenosti se naporují jako lesní kanci. Výskání při poháru nebo tanci jsou pro ně ty nejvzácnější cennosti. Uslyšíš vřískat bílé medvědy na severu když jim hostinský nalije na sekeru.

BRANDER:

Obličej udivený, a zároveň smělejší mi napovídá, že ti dva nebudou vezdejší. Nejsou tu určitě víc než hodinu.

FROSCH:

Na tom něco bude. Celé Lipsko znám líp než svou rodinu. Je to něco jako Paříž, svoje lidi tvoří a označuje.

SIEBEL:

A co tě na těch hostech tak omračuje?

FROSCH:

Nevím, ale určitě to z nich dostanu. Až k nim taková pátá šestá sklenka doputuje, hlava i pusa se jim skloní pěkně na stranu. Asi pocházejí z nějakého nóbl domu, sedí hrdě a mračí se pyšně k tomu.

BRANDER:

Jsou to obchodníci, podle obleku!

ALTMAYER:

Možná ...

FROSCH:

Tak dávej bacha, jak mi zazpívají!

MEPHISTOPHELES (k Faustovi): Ďábla lidičky nikdy nepoznají, ani kdyby jim visel na krku.

FAUST:

Dobrý den!

SIEBEL:

Dobrý den i vám. (Nenápadně okukuje Mephistophela.) Jaký mu to visí u nohy krám?

MEPHISTOPHELES:

Dovolíte, abychom se zvedli, a místo té žbrundy co se tu čepuje si do vaší společnosti sedli?

ALTMAYER:

Ten chlap tu drzost snad kupuje.

FROSCH:

To jste z Rippachu museli jít pěkně brzy. Jestlipak u Hanse ještě svítili?

MEPHISTOPHELES:

No jistě, že jsme se tam stavili. Vykládal, jak je bratr drzý. A tomu sousedovi že to pěkně vymaluje. Abych nezapomněl, všechny vás tu pozdravuje. (Důvěrně se přitom naklání k Froschovi.)

ALTMAYER (*potichu*): Ten se vyzná...

SIEBEL:

Je mazanej jako mraky.

FROSCH:

Jen počkejte, tohle svedu taky.

MEPHISTOPHELES:

Řeknu vám, ten zpěv by už zdaleka oživil i hluchého nebožtíka. V hospodě na člověka obyčejně nečeká takový sbor a silná akustika.

FROSCH:

To asi budete hudební odborník.

MEPHISTOPHELES:

Kdepak! Schopnosti slabé, jen v chuti jsem přeborník.

ALTMAYER:

Zazpívejte nám něco!

MEPHISTOPHELES:

Přání lidu vždy učiním zadost.

SIEBEL:

Nejlépe at' to je nějaká nová.

MEPHISTOPHELES:

Však známe ze Španělského venkova jak pít víno a mít radost.

(Zpívá.)

Byl jednou jeden král a jeho nejmilejší blecha...

FROSCH:

Cože? Blecha? Milý host! Spřáteliš se, máš ho dost.

MEPHISTOPHELES:

Byl jednou jeden král a jeho nejmilejší blecha. Pořád si jen s ní hrál, nevidí, že mu padá střecha.

Řekl krejčímu: holečku, abys neměl práci snadnou, ušij gatě tomuhle drobečku a koukej, ať mu dobře padnou.

BRANDER:

Už vidím, jak třesou se mu ruky. Řekne mu: ručíš mi hlavou že levá nohavice lícuje s pravou, a hlavně, ať mají rovné puky.

MEPHISTOPHELES:

Bleše to moc slušelo, byť bez šatů by doskočila výš, jméno více též teď zvučelo, dostala diplom, a na prsa kříž.

Díky královské milosti byl z ní nakonec i poslanec. A u dvora stoupli v cennosti i její brácha a bratranec.

Zato stráž i fraucimor, královnu, i sluhu u postele jakoby postih' černý mor, nevypadali vůbec vesele.

Královský však příkaz máme a musíme na něm trvat. A tak se aspoň ošíváme, když už se nemůžem drbat.

SBOR (*jásavě*):

A tak se aspoň ošíváme, když už se nemůžem drbat.

FROSCH:

Bravo! Tak to bylo v ruské dumce!

SIEBEL:

Dejte všem blechám důležité funkce!

BRANDER:

Rozmáčknutí bylo by příhodnější.

ALTMAYER:

Ať žije víno, a život svobodnější!

MEPHISTOPHELES:

Na svobodu bych rád chtěl pít, jen kdybych k tomu moh' lepší pití mít.

SIEBEL:

Nechte naše víno na pokoji být!

MEPHISTOPHELES:

Kdybych nevytočil hospodského až do nebe, a nestal se tak terčem nějakých klepů, nabídnul bych vám něco ze svých sklepů.

SIEBEL:

Sem s tím! Vínu беру na sebe.

FROSCH:

A abysme měli tu ochutnávku jistou vezměme na to sklenici čistou. A nechme tam dostatek vína proudit, ať mužem kvalitu dostatečně soudit.

ALTMAYER (potutelně):

Koukám, že jste asi z údolí Rýna ...

MEPHISTOPHELES:

Půjčte mi nějakou vývrtku!

BRANDER:

Co chceš vrtat, ty krtku, přece venku neparkuješ se sudem vína...

ALTMAYER:

Není tam jeho drožka, ani finta jiná...

MEPHISTOPHELES:

Chcete sladký, suchý, nebo nějaký jiný?

FROSCH:

Jak to? Máte jich snad víc?

MEPHISTOPHELES:

Pro každého to jeho. Stačí říct.

ALTMAYER (k Froschovi): Tak začni ty, už ti tečou sliny.

FROSCH:

Nejlepší produkty jsou z rodné země: dal bych si Rýnské. A ať je červené temně.

MEPHISTOPHELES (*vyvrtá díru na kraji stolu před Froschem*): Zacpěte to zatím voskem, ať ještě chvíli zraje..

ALTMAYER:

Aá, vtípky, to jsou ty taje.

MEPHISTOPHELES (*k Bradnerovi*): A co vám?

BRADNER:

Já si dám ...

Šampaňské. A nepochybně budete umět zařídit, že bude pořádně šumět.

MEPHISTOPHELES (*zase vyvrtá díru a zalepí voskem*):

To je jasné! Proč se ciziny štítit. Vždyť dobroty mnohdy zrají daleko. Správný Němec nemůže Francouze ani cítit, však z jeho vína je hned naměkko.

SIEBEL (*ke kterému Mephistopheles teď přišel*):

Nejsem ten, kdo se na suché odvažuje, sladkému jsem věrný jak lokaj.

MEPHISTOPHELES (*vrtá*):

Takže, jinými slovy to bude Tokaj.

ALTMAYER:

Mám dojem, že nás ten pán považuje jen za objekt jeho psiny.

MEPHISTOPHELES:

Ale kdepak. Kdyby to byl někdo jiný ... Ale u vás bych si to nedovolil. A teď, kdybyste i vy svolil a řekl, které vám mám dát.

ALTMAYER:

To je fuk, hlavně se přestaňte už ptát.

(Všechny díry jsou teď vyvrtány a zazátkovány.)

MEPHISTOPHELES (*s tajuplnými gesty*):

Jako kozel rohy má réva k moštu vlohý a když je v dřevě šťáva i stůl víno dává. Ten sezónní látek chod nám teď přijde velmi vhod. Vytáhněte vosk a sklenice do zteče!

VŠICHNI (*jak vytáhnou zátky začne jim téct víno do sklenic*): Skutečně, z toho stolu to teče!

MEPHISTOPHELES:

Tak rychle, nebo vám to uteče. *(Každý mocně pije.)*

VŠICHNI *(zpívají):*

Ti kdo se narodí sviní do smrti chrochtaj, nebudou jiní..

MEPHISTOPHELES:

Podívej, jak jde lidu ta svoboda k duhu!

FAUST:

Tak mám nějak chuť odejít.

MEPHISTOPHELES:

Ještě počkej, dáme zlu menší vzpruhu, ať se na ven může vyjevit.

SIEBEL *(chlemstá víno, trochu ho vylije na zem kde začne hořet):* Pomóc, hoří! Co je to za čáry nové!

MEPHISTOPHELES *(mluví k plamenům):* No tak, utište se, moji milánkové!

(K ostatním:)

V očistném ohni každý bacil pojde.

SIEBEL:

Nemysli, zmetku, že ti tohle projde! Nejsme žádní bezbranní pobudové.

FROSCH:

Omámil nás jako bulíky.

ALTMAYER:

Ať si to ještě jednou zkusí!

SIEBEL:

Na vyučenou dostat musí! Má nás za pokusné králíky.

MEPHISTOPHELES:

Aá, starý břicháč se vzteky dusí!

SIEBEL:

Ty ses vybarvil. Tak vida je, pány!

BRANDER:

Zadrž, nebo začnou létat rány!

ALTMAYER (*rozmázne víno po stole, z toho vyšlehnou plameny*):

Au! To je výheň jak z divé saně. Pánové, vstávejte, jdeme na ně! (*Vytáhnou nože a sárou se na Mephistophela.*)

MEPHISTOPHELES (*s tajupnými posunky*):

Když osedláš lež nikdy neuhádneš kde teď právě jseš.

(Pijáci na sebe ohromeně zírají.)

ALTMAYER:

Co to? V jakém jsem to krásném kraji?

FROSCH:

Vinohrady! Všude hrozny mají!

SIEBEL:

A jak překrásně tu hrají!

BRANDER:

Koukejte, jak se tady v rohu loubí s vinným keřem krásně snoubí.

(Brander chytá přitom Siebela za nos a odřezává mu ho, Frosch Atmayerovi taky.)

MEPHISTOPHELES (*hlasem přicházejícím jakoby shora*):

Chyba lávky. Teď sejměte kuklu z hlavy. Jen ten je ďábel kdo se v pekle baví. (*Zmizí i s Faustem, ostatní se seběhnou.*)

SIEBEL:

Píchá mě tisíc vos!

ALTMAYER:

Jau, umírám v mukách.

FROSCH:

Tak to byl tvůj nos?

BRANDER (*k Siebelovi*): A já mám tvůj v rukách.

ALTMAYER:

Bolest mě od morku baští, dejte mi sesli, než to se mnou praští.

FROSCH:

Tak co se teda vlastně stalo? Řekne mi někdo, co to bylo za ohaře? Roztrhnout ho ve tři by bylo málo!

ALTMAYER:

Nejprve měl jsem ho za vinaře, že rozumí sudům se mi zdálo holt lidé lotry špatně soudí. (*Pokukuje po stole:*) Jestlipak nám víno ještě proudí?

SIEBEL:

Všechno byl podvod, lež a klam!

FROSCH:

Dyť to víno ještě v puse mám!

BRANDER:

A jak to bylo s těmi hrozny?

ALTMAYER:

Uvěřit zázrakům je prostě hrozný!

2.6. Čarodějná kuchyně

(Na ohništi stojí velký kotel, nad ním stoupá pára do výšky a probleskují různé přízraky. U kotle sedí kočkodan a míchá, aby nepřetekl; jiné opice s mladými sedí naproti a ohřívají se. Stěny a závěsy jsou pomalovány čarodějnými znaky. Faust. Mephistopheles.)

FAUST:

Už se mi ty zázraky začínají hnusit! Chceš snad říct, že mám zkusit mezi opicemi, krysami a šváby které nikdy neviděly denní svět prosit se o radu nějaké báby jak omládnout o třicet let?

To ti teda zvysoka děkuju a ještě dnes si hodím mašli. Být duchem, dávno už se smiluju, abyste lidem nějaký ten balzám našli.

MEPHISTOPHELES:

Vidím, že myšlenkami jsi zas v první lize. Však na elixíru mládí nic není. Návod najdeš v jedné staré knize a je to velmi zajímavé čtení.

FAUST:

Spusť už! Nic důležitějšího není.

MEPHISTOPHELES:

Tak tedy: peníze nech pod peřinou, zapomeň na doktory a zázraky shůry.

Pod širým nebem, hodinu za hodinou, začni orat, koňského hnoje vozit fůry, a krmit se prostě, jednoduchou zeleninou. Mysl drž raději v omezeném kruhu, tělu to půjde nadmíru k duhu.

Chceš-li si dlouhověkost zaručit nestyd' se lehnout si do kytek. Uvidíš, že i ten dobytek tě může leccemus naučit.

FAUST:

No nevím, v tom bych asi nenašel klid: věčně jak osel za pluhem jít. Můj duch by se v té kleci vzpouzel.

MEPHISTOPHELES:

No pak musíme do říše kouzel!

FAUST:

Proč jsi ale vybral tuhle babu? Copak to nemůžeš sám uvařit?

MEPHISTOPHELES:

Ne že bych na to neměl hlavu, možná by se mi to mohlo podařit. Znalosti mám a zručný jsem dost. Však schází mi jedno: trpělivost.

Podstata veškerého taje spočívá v době kdy ten kvas zraje. A já jsem přece jen poněkud prostý po věky piplat každyčkový trik. Vrším raději skály, nebo bourám mosty, k tomu mi stačí jediný mžik. *(Pozorujíc zvířata:)*

Ten roztomilý drobeček zády k nám je sluha, a za ním jeho pán. *(Ke zvířatům:)*

Zdá se, že vaše paní je někde v cizině...

ZVÍŘATA:

... na nějaké hostině. Vylítla ve vteřině dírou v komíně!

MEPHISTOPHELES:

A jak dlouho vás tu nechá samé hospodařit?

ZVÍŘATA:

Jen co stihnem tu pěnu svařit.

MEPHISTOPHELES (k Faustovi):

Tak jak se ti líbí tahle roztomilá holátka?

FAUST:

Mám dojem, že budu zvracet.

MEPHISTOPHELES:

To já bych se sem moh' pořád vracet, vždyť je s nimi řeč jak pohádka. (Ke zvířatům:)

Svěříte se, ubozí paňáci, co vám to tam dole bublá?

ZVÍŘATA:

Polévku, co rádi žebráci.

MEPHISTOPHELES:

Tam u kraje je trochu ztuhlá.

OPIČÁK (Začne se lísat k Mephistophelovi.):

Jedno zamíchání bídu nevyhání. Chceš-li na ní vyzrát a získat poklad míchej stokrát. A nebo zkus vyhrát!

MEPHISTOPHELES:

No né, nejenže se vyznají v drogérii, opičky budou hrát i loterii!

(Mezitím opičátka přikutálí velkou kouli se kterou si hrály.)

OPIČÁK:

Tak jako svět pěkně ji ved' do dráhy vytoužené.

Komu jeho sklo jednou naprasklo už nic nedožene.

Čím víc se blyští, tím víc se tříští, když vrazí do kamene.

Neskákej jak divý, neklid je jak vřed. Nevěř že jsi živý, brzy už tón tklivý rozbije tvůj střep.

MEPHISTOPHELES:

A ten tvůj cedník je nač?

OPICÁK (*drží ho před sebou*): Abych poznal, co jseš zač. (*Přiběhne k mladým a nechá je se dívat skrz.*) Kdyby sem vlez, cedník nám proseje poctivce od zloděje; prohlédnem ho skrz.

MEPHISTOPHELES (*jde k ohni*): A co je tahle kaše?

OPIČÁK S OPICÍ:

On nezná naše hašé! Netvař se tak plaše, myslí, že jsme hotel.

MEPHISTOPHELES:

Lotři neposední!

OPIČÁK: Jen pohodlně sedni a míchej nám kotel. (*Usadí Meph istoph ela.*)

FAUST (*který během té doby opakovaně přichází a vzdaluje se od zrcadla*):

Tak takhle si představuju nebe. Zosobněna láska uprostřed ráje, čistá jak studna, a máje tak jasné, až to v očích zebe.

Jakmile se ale přestanu stydět a přiblížím se k ní drze jen její obrys v mlze přes to proradné sklo je vidět.

Jako každý, kdo už věk má, jsem leccos viděl na zemi. Že ale ženská takhle pěkná na ní žije - nevěděl jsem, věřte mi.

MEPHISTOPHELES:

Samo. Když si z bláta tejdén jen tak pleská a v neděli najednou Bůh sám sobě tleská, tak to holt nebude jenom tak.

Koukám, že máš oči nějak větší, potíš se, a stoupá ti tlak. Nevím, jestli ti zrovna svědčí tokat tady jako pták.

(*Faust se nepřestává zabývat zrcadlem, Mephistopheles se znovu rozvalí v židli, hraje si s vařečkou a pokračuje:*)

Vidíš to žezlo? Teď sedím na trůnu, hned vládnout bych moh, kdybych měl korunu.

ZVÍŘATA (*dosud se všemožně pitvořila, teď s ječením přinášejí Mephistophelovi korunu*):

Jen kdo je lev teď skrz slzy a krev korunu slepí.

(*Koruna jim se jim rozpadne na dva kusy; začnou si s nimi házet.*)

My jen povídáme, posloucháme, pozorujem, sami si připadáme jak reci lepší.

FAUST (*mluví k sobě v zrcadle*):

Chudák, už se v tom zas až po krk brodí.

MEPHISTOPHELES (*ke zvířatům*): Pojd'te mě teď důstojně ovívat.

ZVÍŘATA:

No, když se to hodí, a nám to něco hodí, začnem se přitom i usmívat.

FAUST (*jakoby shůry*):

Má prsa se chystají puknout. Pojd'me odsud rychle vypadnout!

MEPHISTOPHELES (*blahosklonně*):

Inu, stačí se trochu na gramatiku juknout a verš pak už může každého napadnout.

(Kotel ponechán bez dozoru začne přetékat Z ohniště vzplanou velké plameny. Skrz ně za velikého řevu přiletí čarodějnice.)

ČARODĚJNICE:

Auvajs! Mizerná zvířata, hloupá jak telata, vykopnu je za vrata! Všechno vykopnu tu!

(Uvidí Fausta a Mephistophela.)

Co je to tu

za holotu?

Co tady hledáte,

na co tu koukáte?

Jaká verbež to sem vklouzla

ukradnout mi moje kouzla!

(Ponoří naběračku do kotle a vrhne na Fausta, Mephistophela i zvířata plameny. Zvířata kňučí.)

MEPHISTOPHELES (*začne s míchačkou bubnovat na hrnky a sklenice*):

Umtata, umtata, upeč se do zlata, chrstni tam kus vína ať peče se zdechlina, ať naše hostina je pěkně bohatá.

(Čarodějnice se zarazí a v údivu ustoupí.)

Copak mě neznáš? Styd' se, strašidlo, nepoznat svého pána a vládce! Zasloužila bys napíchnout na bidlo. Rozstrouhat na cucky takového zrádce!

Kdysi si stačilo obléct rudou a všechny kupky hnoje stály v pozoru. Nebo snad dnes už zapírat budou vštípenou věrnost svému praporu?

ČARODĚJNICE:

Svůj omyl vidím už jak na dlani. Schází ti jen kopyto a tví dva havrani. Promiň, ó pane, to drsné přivítání.

MEPHISTOPHELES:

No dobře, nechme už těch formalit, sklenici vodky pojd'me si nalít, a jako dříve se ponořit do přemítání.

To víš, svět už není jako kdysi, místo na d'ábla věří teď na předpisy. Poctivý pamětník by se dnes divil proč místo rohů a drápů nosí se civil.

Je to už dávno, co jsem si bral své pohodlné kopyto. A skrývají ho i jiní. Jak mladík co odhodí ideál, stane se řadovou silou a zlíni.

ČARODĚJNICE (*tancuje*):

Má radost se vrší až do nebe. Svého šlechetného satana mám zas u sebe!

MEPHISTOPHELES:

Tak to nebe nebyl bod pro tebe!

ČARODĚJNICE:

Copak už nemůžu ani ceknout?

MEPHISTOPHELES:

Nemám rád vzývání d'áblů ani bohů. Lidi se na ně vymlouvaj jak na zlomenou nohu, a přitom by se sami sebe měli leknout.

Pro tebe jsem třeba baron jen. Modrá krev a rodokmen pravý: to je dokonalý gentleman. Dávej pozor: pan baron zdraví.

(Udělá blahosklonné gesto.)

ČARODĚJNICE (*řehťá se*): Ha há, vida ho, prevíta, vždycky byl liška podšitá!

MEPHISTOPHELES (*k Faustovi*): Vidiš, příteli, jaká jsem bedna: takle se s čarodějnicema jedná!

ČARODĚJNICE:

A teď, pánové, co si dáme?

MEPHISTOPHELES:

Přece náš speciál: režnou prostou, co však světlo silně láme a její síly s léty rostou.

ČARODĚJNICE:

Pro flašku jen dojdou k voknu -sama si z ní občas loknu. Na cestu si ještě můžete placatci vzít, zásob mám pro celou rodinu.

(Starostlivě:)

Ale jestli tady pán začne bez přípravy pít, jak víte, nebude žít už ani hodinu.

MEPHISTOPHELES:

Ne, ne, ten člověk je náš. Chci, aby k jeho nejšťastnější vteřině patřil zážitek z tvé kuchyně, když mu její perlu až na jazyk dáš.

(Čarodějnice začne dělat svérázné posunky, namaluje kruh a rozestaví do něj podivné předměty. Během toho sklenice začnou zvonit a kotel hučet, ozve se hudba. Přinese velkou knihu, rozestaví opice do kruhu, rozdá jim pochodně. Kývne na Fausta, aby vešel.)

FAUST (k Mephistophelovi):

Co má bejt zase tohle? Masové tance a zvuk podivný vypadají sami o sobě podle. A celý ten obřad je mi nanejvýš protivný.

MEPHISTOPHELES:

No, no, jen se z toho nezblázni. Vždyť je to všechno jenom hra. Jen když se podrobíš duševní lázni bude i pro tebe pálenice košer a dobrá.

(Pokyne mu směrem do kruhu.)

ČARODĚJNICE (procítěně začne recitovat z knihy):

Tak že násobíme: Čtverku vyrobíme když pětku ulomíme, sedm a osm

patří k šťastným losům, zato šest dej kosům. Dvě a tři jsou bratři a za sedmičku dostaneš hubičku. Komu stačí jedna a bez devíti jedná

ten je u mě bedna!

FAUST:

Ta babka žvatlá jako děcko.

MEPHISTOPHELES:

A to zdaleka ještě není všechno: pamatuji si to dobře ze školy. Měli jsme víc takových čítanek, plných protimluv a hádanek, nesmyslných pro chytráky i pro voly.

Abys věděl, její umění není jako dneska, kdy do sebe všechno zapadá. To neznamená, že jen tak pleská, a že jí logická schopnost upadá.

Jako klaun, jenž rozesmívá davy a musí nové vtipy vymýšlet. Lidé si myslí, že se jen baví, a přitom se učí přemýšlet.

ČARODĚJNICE *(pokračuje):*

Věda je dáma co úplně sama celý svět kojí.

I ti, kdo nemyslí jsou od ní odvislí mírou trojí.

FAUST:

Co to tu vykládá za nesmysl? V hlavě závitky se mi už narovnaly, ale místo aby mi projasnily mysl mě ty blázniviny úplně odrovnaly.

MEPHISTOPHELES:

No tak dobře, matko, to už stačí, podej mu teď sklenici radši, ale nezapomeň ji otočit v kruhu. Pan doktor by si zasloužil, aby mu to pití šlo k duhu; sám mnohým dobře posloužil.

(Čarodějnice obřadně podá Faustovi sklenici Jak ji přiblíží k ústům, začnou na ní tančit plamínky.)

Tak rychle, není čas si zvykat, však uvidíš, jak tě to zahřeje. Přece kdo si může s d'áblem tykat se nelekne když se na něj plamen usměje.

(Čarodějnice zruší kruh, Faust vystoupí)

Jen zvesela, začne to působit vcukuletu.

ČARODĚJNICE:

Užijte si dobře tu proměnu!

MEPHISTOPHELES:

A ty nezapomeň na vašem sletu chtít ode mě zaslouženou odměnu.

ČARODĚJNICE:

Ó to je balzám na moje uši. Taková píseň se vám nejvíc zhodnotí.

MEPHISTOPHELES *(k Faustovi):*

Však už pojď, u každého léku se sluší když se jeden v klidu vypotí. Aby začal uinkovat pěkně odzhora.

Jen když trochu lenošíš svou mysl povznesíš výš, třeba do zahrad sladkého Amora.

FAUST:

Nepospíchej, ještě mi stojí se u toho zrcadla chvíli zdržet.

MEPHISTOPHELES:

Nech jí, uvidíš krásu že tu tvojí necháš jak škvora pod lupen běžet.

(Potíchu.)

Jak ti ten dryák dojde k žalu deční stěně začneš vidět božskou Helenu v každé ženě.

2.7. Ulice (I)

(Faust. Okolo jde Margareta.)

FAUST:

Krásná slečno, vy jste moje znamení. Přijměte doprovod po mém rameni.

MARGARETA:

Krásná - to ne. A navíc dáma co si najde cestu sama.

(Vyprostí se a odejde.)

FAUST:

Sakra, ta holka je kus. Splňuje můj všecken vybíravý vkus: má své kouzlo, i dobré vychování, nechybí jí šibalské pousmání. Jediný pohled na její tvář, zapomeneš jméno i kalendář, jediný pohled do jejích očí a svět se na druhou stranu točí. Když spatříš její rty srdce bije a ty už jen voláš: chci je!

(Vejde Maphistopheles.)

FAUST:

Poslyš, chci aby mi ta holka dala!

MEPHISTOPHELES:

Ále, a kdo že je ta víla?

FAUST:

Před chvílí tu byla.

MEPHISTOPHELES:

Tak ta - právě se faráři zpovídala. Náhodou jsem se tam v okolí tísnil, však neslyšel jsem, že by ji plísnil. Skoro se mi zdá věc jistá, že je jako voda čistá, a nad takovou já nemám žádnou moc.

FAUST:

Nech těch řečí, a sjednej mi s ní noc!

MEPHISTOPHELES:

Jako bych slyšel Hanse Liederlicha: nečekej, až ti kočka vypelichá, ale podrbej ji rovnou na bříšku, ať se ti neschová v cizím pelíšku. Ale nejde to, přes její věk je ještě panna.

FAUST:

Tak já ti odcituju magistra Lobesana: Všechnu svou moudrost si strč do čepice. Jestli mi tohle voňavé kvítí dnes v noci neuvízne v síti nemám už důvod dál s tebou jít a po půlnoci mě neuvidíš nikdy více.

MEPHISTOPHELES:

Vždyť uvaž, co se všechno může stát! A nejmíň měsíc mi musíš dát, mám-li si najít vhodnou příležitost.

FAUST:

Přec svést jediné stvoření pro d'ábla víc není nežli hodinová záležitost!

MEPHISTOPHELES:

Á, to je zas od nějakého Francouze. Pomni, že radost nikdy dlouho netrvá, dřív než se člověk na hlavě podrhá je často po štěstí i po touze.

Pod'me si pravdy nalít, přiznat, že umíme jen balit, pak jak batole s panenkou cvičit, ruce ji kroutit, a brzy ji zničit.

FAUST:

Když musím, tak musím.

MEPHISTOPHELES:

No dobře, já to teda zkusím. Hlavně pamatuj: netlač na pilu. K louskání ořechů nech si sílu, zato trpělivost s jemnou finesou tě k cíli jistě donesou.

FAUST:

Z krajů kde věčně vládne sluníčko mi přines z anděla peříčko, přines mi, tak hodný bud' šátek jenž obepíná její hrud'.

MEPHISTOPHELES:

Z té tvé exkurze rájem tuším, že máš opravdový zájem pohnout s věcí rychle dopředu. Ještě dnes tě do její cimry dovedu.

FAUST:

A budu ji vidět, mohu s ní být?

MEPHISTOPHELES:

Snad nemyslels', že ji hned budeš mít! Nech svou naději déle žít, než začneš olizovat medový plást můžeš nedočkavost v jejím kruhu pást.

FAUST:

Tak jdeme, ty koni.

MEPHISTOPHELES:

Času dost, nikam se nežeň.

FAUST:

Tak mi zatím sežeň nějaký dárek pro ní. (*Odejde.*)

MEPHISTOPHELES:

Vida chlapíka, hned myslí na provizi. O místech starobylých pokladů mám spoustu nejruznějších dokladů. Měl bych si v nich udělat menší revizi. (*Odejde.*)

2.8. Večer. Menší, čistý pokoj.

MARGARETA (*česajíc si vlasy*):

Tak mi vrtá hlavou od rána co to tam na ulici bylo za pána. Ne, že mi na tom nějak záleží. Řekla bych, že k lepším lidem náleží, těm už je vidět na nose že i snídají na stříbrném podnose. (*Odejde.*)

MEPHISTOPHELES:

Pst, potichu, jen pojd' dál.

FAUST (*po zaváhání*):

Prosím tě, rád bych tu samotný stál.

MEPHISTOPHELES (*rozhlíží se*):

Je tu tak čisto, že bych se tu stejně bál. (*Odejde.*)

FAUST (*otevře náruč*):

Bud' vítáno, sladké šero, které protkáváš tuto svatyni! Mé ledové srdce jako jaro roztál jediný pohled na její bohyni.

Ze stěn dýchá klid, střídmost, spokojenost a řád. Mám-li poslední přání mít, pak v této cele zůstat napořád. (*Vrhne se do koženého křesla.*)

Obejmi mě, vždyť už od pravěku sleduješ, jak ten čas letí, poskytuješ náruč lidskému nevděku obklopeno samotou, či hejnem dětí. Možná ses někomu nelíbilo a zametali pod tě smetí. Možná tu mé děvče ruku políbilo kdysi svému dědovi. Ó bože! To pomyšlení mě tak vyplňuje a těší. Táhle určitě rovná vidličky a nože, to je skříňka na cennosti a brože, a na tato ramínka své šaty věší! Když se nudí a neví coby polštáře si vyšíváním zdobí. A tady (*Přejde k posteli.*)

její vnady večer spočinou.

Tu mohl bych si celé dny

si představovat jaké sny

k ní z nebeských dálek poplynou.

Možná odráží se v její tváři

když ji v spánku příliš unesou,

snad jen zavrtí se na polštáři

a hlubší vzdech se vzedme na prsou.

A já? Co tu vlastně ten obejda hledá, za závěs tahá, na židle sedá a utrápeně okolo hledí. Ubohý Fauste, jsi nějaký bledý.

Co mě to u srdce začíná brát? Přišel jsem si to tu užít a nakonec se nemohu vzmužit ani s průvanem se začít prát.

Ještě, že mě tu nevidí ona, jak ze své odvahy mám strach. Jak hrdý páv náhle stoná, rozpuštěn v cucky, rozpadlý v prach.

MEPHISTOPHELES (*přichází*): Pospěš si, už ji vidím přicházet.

FAUST:

Už mě sem nikdo nikdy nedostane.

MEPHISTOPHELES:

Však příležitost zas hned tak nenastane. Ale neměl by sis to jen tak rozházet. Jako úkol, který's mi dal povinně, mi vhodná tahle krabička připadá. Založ ji támhle do skříně, ať na ní světlo z lampy přímo dopadá.

Bud' dítě dítětem, ať hra se dohrá.

FAUST:

No tak teda dobrá ...

MEPHISTOPHELES:

No ne! S lodí váháš uprostřed splavu. To jsem za poklad mohl ušetřit, nechat odpočívat svůj vtíp, a kvůli příteli nenechat ztěžknout hlavu. Ale doufám, že's zas našel svůj klid a svou výhru si chceš pořád ulíznout. *(Staví krabici do vitríny a znova zamyká dvířka.)*

Tak a pryč ze sítě, aby to sladké křehké dítě v ní nakonec mohlo uvíznout.

Uvidíš, jak kouzlo začne působit líně, ale ne jako ty uprostřed přednáškové síně, kde studenti spí, a nic se jich netýká. Tohle bude jiná fyzika! Teď šup, pryč se utíká. *(Odejdou.)*

MARGARETA (s lampou):

To je horko, zpocená jsem celá *(Otvírá okno.)*

- ještě, že je čerstvo aspoň venku. Tak nějak nevím, co bych zrovna chtěla. Možná si s někým poklábosit nachvilenku. Připadám si silná, tu zas křehká jako pěna, váhavá i sebejistá. Holt asi budu žena. *(Začne zpívat)* Byl jeden vladař blažený

dokud královna žila.

Však najednou byl bez ženy,

jen sklenka mu po ní zbyla.

Do novin ji nejdřív sbalil asi tak žal chtěl přestat, jednoho dne si jí nalil a už nemohl přestat.

Uprostřed léta na pohovce s prvním ministrem spolu dívaj se z věže z kopce jak to jde s královstvím dolů.

Co je toho příčinou chtěj dovědět se ve hradu, metodu maj jedinou. uspořádaj poradu.

Aby se nemusely klopat oči a čas jako hadr vléct se uprostřed sálu pivo točí, a víno taky začlo téct.

Jakmile si král ale stoup, aby si zjednal k řeči klid, obrátil náhle oči v sloup, a schůze se mohla rozejít.

(Otevře skříň a všimne si ozdobné krabičky.)

Skoro bych přísahala, že jsem zamykala... Krásná krabička. Kde se tady asi vzala? Kdybych tak znala...

Určitě to bude zas nějaký obchodiček, zástava, co si tu nechala moje matka. A vida - je tu i malý klíček a zámek to má jako naše vrátka.

Tak ho vyzkoušíme .. ježkovi voči! Takový šperk unese jen princezna, kterou denně obdivuje tisíc očí, a ujišťuje, jak je líbezná.

..., jak naň teď paprsek spadnul a kámen se na řetízku nahnul, *(Nasadí si ho na krk a jde před zrcadlo.)* vidím, že by mi taky padnul.

Hned v tom vypadám jinak! Co platné jste, mládí a krásu, na mužského je potřeba připravit laso, a hned se na vás podívá jinak.

Lidé mají soucit. Ale co je budí je, jak přijít na to jak získat zlato. Ach, proč jsme tak chudí!

2.9. Procházka

Faust se prochází zamyšlen. Přizve se k němu Mephistopheles.

MEPHISTOPHELES:

Do pytle s dary, a láskou taky, dneska jsem naprdlej jako mraky!

FAUST:

Naprdlý! Tak to tě asi něco žere. Tedy proč se tváříš jako v hrobě?

MEPHISTOPHELES:

Je mi jako když mě do pekla bere. Chci říct - jako by tak bylo tobě.

FAUST:

Asi ti muselo v hlavě přeskočit. Ať tě nenapadne z okna vyskočit!

MEPHISTOPHELES:

Představ si, kdo teď na náš dar nemžourá: starostlivé oko nějakého kněžoura! Její matka ani chvíli nelenila aby nový přírůstek náležitě ocenila.

Jako správná kostelní světice pročmucha každý kout celé sednice a u každý vázy okamžitě ví, že nestojí přesně podle kříže.

Když viděla náš skvost kamenný hned spustila proslov plamenný: "Nezasloužený mamon, milá dcero, roztrhá duši i játra na kusů stero. Kdyby to byla vůle boží Panna Marie nám ho tu sama složí."

Naší ubohé Margarete se z toho scvrknul horní ret: "Sami nemáme co do huby a darovanému koni koukáme na zuby."

Ale matka už u rohu oltáře odchytila svého faráře a rázem bylo po legraci. Řekl: " Jen tak zabráníme hříchu když poručíme chtíči i břichu. Dovolte mi zavést postulaci, že jenom církev všechno zhltně zdatně, aniž by jí po tom bylo špatně. A i když zlo pokaždé nepřemůže, od vašeho bohatství vám ráda odpomůže."

FAUST:

Tak pevně na straně chudých stát snad dokáže už jenom sám stát.

MEPHISTOPHELES:

Shrabují peníze a zlato jako by to bylo bláto, spíše uslyšíš skálu ceknout, nežli je "děkuju" řeknout, a usmát se je člověk uvidí jen když někoho ošidí.

FAUST:

A co Gréta?

MEPHISTOPHELES:

No ta teď v klidu neposedí, pak nepřítomně do dále hledí jako kapitán na nějaké bárce. Asi vyhlíží poklad. Nebo jeho dárce...

FAUST:

Té holky je mi skutečně líto. Zas jí něco dáme, ať jí tolik nebolí to, že o ten šperk hned přišla.

MEPHISTOPHELES:

Dáme! Tebe ta cetka nějak lacino vyšla!

FAUST:

Jen jdi a dělej co jsem řek. I její susedky si získej vděk, ta je taky docela pěkná žába. Chovej se jak d'ábel, a ne nějaká bába!

MEPHISTOPHELES:

Ovšem, vašnosto, bude mi potěšením. (*Faust odejde.*)

No bodejť by zamilovaný trouba nevyhodil všechny poklady co lze spatřit v čase denním, jen aby své touze zalahodil. (*Odejde.*)

2.10. V domě sousedky

MARTA (*sama*):

Snad můj muž dojde odpuštění, že pro mě nikdy neměl pochopení! Odjede, a jak vidle nechá mě nakonec trčet tu doma ve slámě. Nezkřivila jsem mu ani vlásku, jen chtěla jeho úctu a lásku.

(*Pláče.*)

Možná už ani není živý a já teď vzývám přízrak sivý ...

(*Přijde Margareta.*)

MARGARETA:

Představ si, co se stalo!

MARTA:

Nu co pak tě tak vzalo?

MARGARETA:

Skutečně mě zas málem vzala mrtvice, když vidím znovu uprostřed světnice, že tam zas něco nového stálo. A jako by to nebylo dost, je to ještě krásnější skvost!

MARTA:

Hlavně to tentokrát neříkej matce, nebo to zase skončí v nebi krátce.

MARGARETA:

Jen se podívej, jak se zablyští!

MARTA:

Snad ti z něj štěstí poprýští...

MARGARETA:

Jenže s tím nemohu vylézt na ulici, natož pak v neděli vydat se k zповědnici.

MARTA:

Milá světnice, tak potom ti půjčím zrcadlo. Před ním se potají šperky strúj a třeba si tancuj. Jen dej pozor, aby nespadlo. Ostatně, je to i přítel můj.

Tvá matka neví, jak udělat si radost, nechat zářit do světa svůj šťastný los,

novým účesem okořenit svoji mladost a pro šperk třeba propíchnout si nos.

MARGARETA:

Ale ty dary ze kterých přechází zrak

- to stejně nebude jenom tak. *(Někdo klepe.)*

Sakra, snad mě matka sleduje stále?

MARTA *(vykoukne ven)*: Je to nějaký cizí člověk. Dále!

(Vstupuje Mephistopheles.)

MEPHISTOPHELES:

**Promiňte mi drzost mojí že vás takhle obtěžuji. *(Uctivě před Margaretou odstoupí)*
Jestlipak tu paní Marta Schwerdtlein bydlí?**

MARTA:

To jsem já. Nabídněte si židli.

MEPHISTOPHELES *(ztlumí hlas)*:

Zatím mi pozdrav stačí, vidím, že slečna čas tlačí, a potřebuje vaši radu. Zas odpoledne přijdu na poradu.

MARTA *(směje se)*:

Jak lehce vzniknout drby a pomluvy: pán hned myslí, že tu chystáme námluvy!

MARGARETA:

Nepřísluší mému stavu teď někomu motat hlavu. Ty cennosti nejsou moje.

MEPHISTOPHELES:

Ne šperk, ale pohled to je který způsobuje, že sním. Tedy zůstat smím ...

MARTA:

Tak co nám nesete? Dáte si kávu ..

MEPHISTOPHELES:

**Raděj bych říkal lepší zprávu, ale odpusťte poslu který jen opakuje: váš muž je mrtvý.
Však vás ještě pozdravuje.**

MARTA:

Ach, konec mé lásky, mého zloducha, tak proto ta úzkost, proto ta předtucha!

MARGARETA:

Jsem s tebou ... vím, že je to málo.

MEPHISTOPHELES:

Možná chcete slyšet jakpak se to stalo.

MARGARETA:

Radši bych to zkrátila

- nechci, aby se ještě více trápila.

MEPHISTOPHELES:

Není žádné radosti bez žalu a starosti.

MARTA:

Přeji si o něm znát vše do posledního písmena!

MEPHISTOPHELES:

V Padově zemřel ve své mladosti, v krajině, která je krásně zvrásněna a lidem poskytuje mnoho blahobytu. Pochován je nedaleko svého bytu.

MARTA:

A já, myslel na mě ve svých posledních tužbách?

MEPHISTOPHELES:

O tom mohu jenom málo říct. Máte na něj myslet při svatých bohoslužbách, ale nenesu vám od něj nic.

MARTA:

Cože, ani lístek, ani cetku kterou i ten poslední mouřenín nakonec pošle blízkým svým, i kdyby měl hladovět a strádat?

MEPHISTOPHELES:

Možná si za to koupil něco k snědku, ale to bych se neodvážil hádat. Určitě věděl o svých chybách, a o strastech nenechal nikoho na pochybách.

MARGARETA:

Ó jak má každý málo štěstí! Však my se za něj budem určitě modlit!

MEPHISTOPHELES:

Vám by slušelo svatební věnec nésti, což v tom kostele trochu déle podlít?

MARGARETA:

To by se přece vůbec nehodilo!

MEPHISTOPHELES:

Rozhodně by mužské rámě lahodilo jak bílý beránek božskému oku alespoň zavěšeno po vašem boku.

MARGARETA:

A co by tomu řekli lidi!

MEPHISTOPHELES:

Dobří nic. A blbci at' vidí!

MARTA:

Tak prosím, pokračujte v informaci!

MEPHISTOPHELES:

Uprostřed jeho posledních vzlyků ho vidím to jako by to bylo dnes: Ležel tam v koutku na matraci, trochu jak Kristus, trochu jako pes, a své vyznání už měl na jazyku: "Jaký jsem to ale vůl, ženu nechat jako kůl! Ó minulosti, kéž bys byla být jiná! Ó prozřetelnosti, proč's to dopustila!"

MARTA (*plačky*):

Dobry muž, už jsem mu dávno odpustila!

MEPHISTOPHELES:

"Však je to hlavně její vina!"

MARTA:

To není pravda! Já bych toho opilce ...

MEPHISTOPHELES:

... nedal bych na to co mu v té chvílce přinesla slina na jazyk. Pak pokračoval: "Aby ona i děti měly dost chleba dělat vždy to, co bylo třeba jsem se nikdy nevzpěčoval. A za to mi nedala chvíli klid."

MARTA:

Moji důvěru a lásku mít - jak jen na ně mohl zapomenout!

MEPHISTOPHELES:

Však se musel na vás rozpomenout, řka: "Jednou jsme už vyčerpáním padali, a já se modlil za děti i Martu. A zrovna, když jsme míjeli Maltu, tak jsme turecké pašeráky zajali. Asi sultánovi ukradli ten poklad. Nedovedl byste si ho ani představit. I když se musel dělit víc než stokrát, mou část stále stálo za to řádně oslavit."

MARTA:

Ha! Cože? Zanechal snad nějaké jmění?

MEPHISTOPHELES:

Na moři se vítr rychle mění. V Neapoli, v hospodě u dřevěný pryčny, když hledal pro svoji duši spásu, si všimnul paní veselý a sličný. Pak až do konce s ním sdílela osudy i kasu.

MARTA:

Ten rošťák! Místo zmenšit bídu dětí za děvky své prachy minul a sám skončil vprostřed smetí.

MEPHISTOPHELES:

Však také proto brzy zhynul. Nechtěl bych vám něco radit, ale po přiměřené době smutku by vám v novém štěstí nemělo nic vadit.

MARTA:

Štěstí nespočívá v skutku, v mém srdci je první stále on. Bylo s ním trápení, ale i psina, jeho smích zněl jako zvon. Jen měl rád cizí země, ženy i vína a hlavně ty prokleté karty.

MEPHISTOPHELES:

Časem všechno přebolí. To já držel bych se raděj Marty i kdyby mi dávali cokoliv.

Pojďte se s tím rovnou vypořádat a se mnou svůj život uspořádat!

MARTA:

Že máte náladu na legraci!

MEPHISTOPHELES (*pro sebe*):

Popletu jim hlavy, hlavně kout dokavad' jsou žhavý! (*K Margaretě:*) I vaše srdce zůstane stranou?

MARGARETA:

Co tím myslíte?

MEPHISTOPHELES (*pro sebe*): Průhledná jak kapka deště. (*Nahlas:*) Ale nic. Tak na shledanou.

MARGARETA:

To už musíte?

MARTA:

Neodcházejte ještě! Neměl byste nějaký doklad, že skutečně zhynul můj bývalý poklad? Promiňte mi věčný tón -čeká mě úřední maraton.

MEPHISTOPHELES:

Nemohu vám dát nic hnedka, leda snad ještě jednoho svědka. Je fakt, že zákon o pravdě zhusta přesvědčí až dvoje ústa. Jestli ho přivést smím ...

MARTA:

Já vás prosím.

MEPHISTOPHELES:

Je to zajímavý člověk, pokud vím. Když tu budete také, dáte mu šanci, slečno, rozvinout jeho eleganci.

MARGARETA:

Zčervenám před ním jako rak.

MEPHISTOPHELES:

Slupnete ho jako drak.

MARTA:

Budeme dnes večer obě tady, přiveďte ho, prosím, do zahrady.

2.11. Ulice (II)

Faust. Mephistopheles.

FAUST:

Tak jak jsi s tím daleko?

MEPHISTOPHELES:

Á, stále plný energie jako jelen vprostřed říje? To dnes večer budeš naměkko. Uvidíš ji u susedky Marty,

té kuplířky z podvrat'ácké party.

FAUST: OK!

MEPHISTOPHELES:

Budem tam ale muset podat svědectví dvojí.

FAUST:

Co je zadarmo, za málo stojí.

MEPHISTOPHELES:

Totíž, že její drahocenný muž svůj osud naplnil, zkrátka není už, a v Padově odpočívá v své poslední vestě.

FAUST:

Rozumím - však než tam dojdem uplyne pět neděl!

MEPHISTOPHELES:

Sancta Simplicitas! Kdo mluvil o nějaké cestě. Prostě budeš svědčit, aniž bys to věděl.

FAUST:

Ani za nic! Ty chceš, abych seděl!

MEPHISTOPHELES:

Ó svatý muži, šetři si své pěstě! Chceš snad říct, žeš' odmalička vždy jen na straně pravdy stál? A pukla snad proto Země vprostřed skal? A ty plamenné projevy, co sis za svůj maják bral, světla vydávaly míň, než zhaslá svíčka. Hlavně že při nich byla vyplá hrud'!

Sám sebe přesvědč, že jsi slyšel pana Schwerdtleina předposlední vzdech, a k večeru se bolem unést nech až budeš líčit, jak o život přišel.

FAUST:

Jsi hnusný prolhaný oportunist!

MEPHISTOPHELES:

Co zbývá tomu, kdo není specialista? Nebo se snad nechceš zbláznit, svou oddanost nechat zítra zaznít a ke Grétě se tisknout jako klíště?

FAUST:

Ze srdce rád, jistě!

MEPHISTOPHELES:

Slibujíc lásku a věrnost až k ránu nesplet' se v tom svém srdečním orgánu. Zkontroluj si to v anatomickém listě!

FAUST:

Nech toho! Pro mě hledat nějaké jméno pro můj cit je jako žulový kámen zvedat. Slova která popíší ten žár je v každém slovníku jenom pár, je to život, motor věčný, osud i žal nekonečný, a ten ty chceš znevážit?

MEPHISTOPHELES:

Kdo by se moh' odvážit!

FAUST:

Poslechni, to už stačí! Nenech mě zbytečně už více si namáhat jazyk ani plíce. Když říkám dost, tak to konec značí. Už je mi z těch řečí nějak divně. Ale jdeme! Dostal jsi mě.

2.12. Zahrada

Margareta je zavěšena do Fausta, Marta do Mephistophela, všichni se procházejí

MARGARETA:

Stejně vím, že mi lichotíte jen abych nebyla v rozpacích, a sám se při tom vůbec nebavíte. Hlavu asi teď máte někde v oblacích.

V cizích krajích zvyklý se budit se musíte s venkovskou husou nudit.

FAUST:

Jeden váš pohled, jedna věta jsou víc než všechna moudra světa. (Políbí jí ruku.)

MARGARETA:

Ale to se vůbec nehodí! Proč líbat tak obyčejnou ruku zdrsněnou vším, co se přihodí v průběhu mnoha mizerných roků? (Poodejdou.)

MARTA:

Takže vy hodně cestujete ...

MEPHISTOPHELES:

To víte, doba nás nutí s kolem srůstat. Na krásných místech často skoro odstůněte, když tam nemůžete ještě chvíli zůstat.

MARTA:

Dokud se člověku daří, může si svobodně světem létat. Však jsou lidé chudí, staří, nebo jim jen obchod přestal vzkvétat, a to jim navždy plány zmaří...

MEPHISTOPHELES:

... protože štěstí je stolička vratká ...

MARTA:

... a tak je třeba myslet na zadní vrátka. (*Poodejdou.*)

MARGARETA:

Už jen váš pohled tahá lidi z poroby, protože vyzařuje naději. Každý vás má určitě hned raději než někoho kdo nemá vaše způsoby.

FAUST:

Cha, takové zdání je pro zasmání,

i kdy to tak snad bylo by.

MARGARETA:

A není?

FAUST:

Ach, proč se příměst tak málo cení a svatá nevinnost nedojde uznání, když ze smradlavého zrna svého klasu se ponížený patolízal vždy dočká ...

MARGARETA:

Věnujte mi v cizině aspoň mrknutí očka, to já na přemýšlení o vás budu mít více času ...

FAUST:

Jste tedy často osamělá?

MARGARETA:

Ale kdež, u nás se už od rána dělá. Někdy jsem večer rozlámaná celá a kopla bych do toho rodinného podniku. Vaření, šití, a pak šůrovat je práce děsná; účty musí souhlasit do posledního feniku. Na to je matka obzvlášť přesná.

Není si ale proč stěžovat. Žijem si lépe než mnozí jiní. A večer nás na naší zahradě švestka stíní, když v klidu tam rozjímáme, a nebo jen pijem.

Sestru - bože, jak jsem se s ní natrápila - připomíná už jen obraz v síni. Po boku našeho otce tam všichni běžíme s kopce. Kdyby se mi tak teď navrátila! Bratr je voják, to ještě nevíte ...

FAUST:

Jak anděl mluvíte.

MARGARETA:

... pohlcen ve své společnosti zemité ráno velí a večer si dá režnou. Jen já a on jsme sestru něžnou po smrti otce mohli chránit. Matka si zdraví sama musela bránit, a nežli se stačila zhojit neměl našeho drobečka kdo kojit.

Vzpomínám, jak se mile vrtí líně, když jsem ji chovala na svém klíně. Nebo jak se nervózně vzteká, když se dožaduje svého mléka.

FAUST:

To musí být tak krásné.

MARGARETA:

Tak to víte, je jasné, že se s miminkem příliš nevyspíte. Když ho něco začne tlačit či studit, raději k němu hned poběžíte a nenecháte mokrou plínku zadeček prudit.

Pak ještě začne lézt a olizovat zápraží. Ve dne v noci musíte být na stráži, zvířata krmit, kolébku houpat, nákupy dělat, večer ho koupát, dudlík mu hledat, a jablko loupát.

Není to vždycky příjemné bydlo, však o to víc chutná pak spánek i jídlo. *(Poodejdou.)*

MARTA:

Holt chudým ženským to nedá, aby aspoň jiným ke štěstí radily.

FAUST:

Ne, ne, dobrou radu každý hledá nenechte se odradit ani na chvíli.

MARTA:

Důležité je poslouchat srdce, milý pane. Jestlipak vám se to také občas stane?

MEPHISTOPHELES:

Ale jistě. Nejlépe se muži daří, když mu doma žena vaří.

MARTA:

Chci říct, už jste někdy narazil na lásku?

MEPHISTOPHELES:

Ale jistě, jsem ctitel dojmavých obrázků.

MARTA:

Myslím, jestli vám někdo už zaplnil v srdci pusto.

MEPHISTOPHELES:

Klamat ubohé ženy není moje gusto.

MARTA:

Vy mi nerozumíte!

MEPHISTOPHELES:

Vím jenom, víte, že moc milá být umíte. *(Poodejdou.)*

FAUST:

A opravdu se nezlobíš, jak jsem tě tehdy málem srazil?

MARGARETA:

Já byla zlá. Že to nikomu nepovíš!

FAUST:

Nejraděj bych si sám jednu vrazil! Jak jsi mě dnes hned zas poznala ... jiná by mě s bičem vyhnala.

MARGARETA:

Byla jsem si jistá jako ten kostel, teď nevím, co se se mnou stalo. Když zjevil ses', můj klid mi to vzalo, kámen je horký, a studí mě postel.

Bráním se tak rychle prohrát. Třeba si chceš jenom pohrát. Naší zahradou rychle prolítnout, jako tehdy ti špačci děsní. Rukou pravou musím tě odmítnout, levice chce se stát sladkou třešni.

FAUST:

Miláčku, dej ...

MARGARETA:

Počkej! *(Utrhne šípkový květ a odlamuje mu lístky.)*

FAUST:

Chceš z toho vařit čaj?

MARGARETA:

Ne, jdeme dál.

FAUST:

Já bych si také vzal..

MARGARETA:

Jen si s něčím jiným hraj. *(Mumlá si pro sebe a pokračuje v trhání.)*

FAUST: Co říkáš?

MARGARETA *(polohlasně):* Má mě rád, nemá mě rád ...

FAUST:

Takhle si hrát ...

MARGARETA *(pokračuje):*

... po jiné touží, láskou se souží ... *(S ulehčením odtrhne poslední lístek.)* Láskou se souží!

FAUST:

I rostliny nám slouží! Vem jed, že se souží! *(Uchopí jí obě ruce.)*

MARGARETA:

Cítím se slabá, bledá ...

FAUST:

Necht' toto stisknutí rukou ti řekne, co vyslovit se nedá, že jen váhání je tou mukou, pod kterou se tvé srdce láme, a že ten prohnitý svět voní jak šípkový květ, když ho společně do vázy dáme.

(Margareta mu stiskne ruce, pak se vyprostí a odběhne. On chvilku přemýšlí, a vyrazí za ní.)

MARTA:

Píchází noc ...

MEPHISTOPHELES:

... a my musíme jít.

MARTA:

Jak moc bych si přála ve vaší společnosti déle žít. Naše vesnice tu odvěků jen stála, aby se dědci měli kde kousat nudou. Báby sledují, kam sousedovic pudou, a nazítrí to roznesou ve svém drbu. Mimochodem, kde jsou naši mladí?

MEPHISTOPHELES:

Mám dojem, že jim to spolu ladí.

MARTA:

Dyt' neříkám, že mi to vadí.

MEPHISTOPHELES:

Dobrodruží na cestě k rodinnému krbu.

2.13. Zahradní altánek

Margareta vběhne, schová se za dveřmi, ale škvírou se dívá ven.

MARGARETA: Tady!

FAUST *(vejde za ní):*

... a lasičku jsem chytil už ... *(Políbí ji.)*

MARGARETA *(obejme ho, a políbí také):*

Tak takhle tedy chutná muž ... *(Mephistopheles klepe na dveře.)*

FAUST *(odměřeně):* Kdo je?

MEPHISTOPHELES:

Nejlepší přítel.

FAUST:

Tak to bude pes!

MEPHISTOPHELES:

Slušné návštěvy umí brzo domů chodit.

MARTA (*také vejde*): Už spí celá ves.

FAUST:

Mohl bych vás ještě doprovodit?

MARGARETA:

To by mě matka ... sbohem!

FAUST:

Pěkná skováčka to byla ... sbohem!

MARTA:

Vemte to touhle branou.

MARGARETA:

Chci říct, nashledanou ... (*Faust s Mephistophelem odejdou.*)

MARGARETA:

Připadám si jako děcko. On neví skoro, ale všechno. Svůj stud před ním stěží hasím, co řekne, mu odsouhlasím. Kde se vzal člověk uprostřed lidí? Jenom to nevím: co na mě vidí.

(*Odejde.*)

2.14. Les a jeskyně

FAUST (*sám*):

Nespoutaný duchu, dal jsi mi všechno o co jsem prosil. Ne nadarmo však jsi se mi zjevil uprostřed ohně. Vznešenou přírodu jsi učinil mým královstvím, abych ji mohl poznat a užívat. Ne z povzdálí ji odměřeně pozorovat, ale hluboko vězet v jejích prsou, jako v hrudi nejlepšího přítele. Vedeš mě řadou všech živoucích, stejně jako mě učíš vidět bratry ve svěží trávě, vzduchu a ranní rose.

A když les kvílí a skučí uprostřed bouře, ztepilý smrk láme okolní větve, kořeny rve husté borůvky a mech až jeho pád zatřese skalnatou horou - tu mne ukryješ v suché jeskyni. Mě samotného mně nauč znát, a v mém nitru se otevři truhlu plnou zázraků.

Nad půlnočním vřesem, v lehkém oparu, osvětleny ledovým světlem měsíce, kéž se před mým zrakem vynoří stříbrné víly z okolních skal a zmírní mi mé mučivé pochyby.

Nikdy, nikdy, nikdy nebude člověk spokojený! Až teď to vidím. Neboť jsi mě obdařil nejen přízní vyzdvihující mě blíže k bohům, ale i věčným společníkem, kterého již nemohu snést. Chladně a vypočítavě mě přede mnou samým ponižuje, a tvůj dar jediným povzdechem mění v pouhé nic. Každou příjemnou chvíli promění v divoký požár v mých prsou. Tak se zmítám mezi touhou a slastí, a po každém potěšení ještě více žízním žádostí.

(Vejde Mephistopheles.)

MEPHISTOPHELES:

Tak počítám, že jsi změny už dost užil, a dál se nechceš nudit musit. To ti chválím, že ses vzmužil, a náskou změnu zas chceš zkusit!

FAUST:

Nekaž mi můj krásný den. Když se nudíš, zkoušej zívát.

MEPHISTOPHELES:

No dovol, vždyt' o to se starám jen, abys sis' moh' odpočívat. Celý den okolo lidí poskakuju a laskominami na zlatém podnose těm syrovým nevychovcům podstrojuju. Však co chtějí, jak pozoruju, nemají zrovna napsáno na nose.

FAUST:

To je drzost. Za tvou zlou psinu snad ještě abych se ti omluvil!

MEPHISTOPHELES:

A kde ty bys, chudý Země synu,

tak asi beze mě byl?

V chorobných představách jako v plynu

sám sebe's málem zahubil;

a zato mám já nést vinu,

že jsem tě z nich vyléčil?

Že už nemáožíš po pozemské kouli,

a při pádu ze skály neutržíš bouli?

Po celý ten svůj plodný rok

ses plazil v mechu jako mlok,

kterého honí nějaká potvora.

Zapomeň už na toho svého doktora!

FAUST:

Asi mi chceš můj klid zkazit, sílu vzít, a radost zmrazit. Ale nenamáhej se s pekelnými tanci, opak dosáhneš těmi svými cancy.

MEPHISTOPHELES:

Tvůj klid - jaké to štěstí dny a noci polehávat v klestí, nanejvýš pozorovat mraky plynout a nafoukaně jim na cestu kynout. Z písku si modelovat lavinu, na potoce propíchnout bublinu, tvářit se klidně nehty zuby, i když mu pěna leze z huby, a než se na cestu vrátit, raději se v pochybách ztratit -

(Podrbe se.)

-nějak jsem zapomněl pointu ...

FAUST:

Seru na tebe!

MEPHISTOPHELES:

Pochybuji, že si tím můžeš ulevit. Ale každý se u nás dnes smí svobodně projevit. To jen před citlivým ouškem si neprdneš ani, neboť to šlechetné srdce smrtelně zraní. Abych to zkrátil - můžeš si zatím tišidla podávat a na pár dní si sám něco nalhávat; nadlouho nevěštím ti mnoho zdaru. Den ode dne bude těžší tvůj ranec, a nakonec skončíš jako psanec, pochován ve svém vlastním zmaru.

Tak toho nech! Ta holka tam sedí a obléká si boty, do šatů se obuje, nebo jen do dveří hledí - to jen proto, že tě miluje.

Když gejzír tvé lásky bouchnul probudil se tím každý hluchý. Po té, cos jí do srdce šplouchnul, je už tvůj vodopád zase suchý.

Myslím, že bys měl nelenit, sestoupit z lesního trůnu a místo vytí na studenou lunu svou milou za věrnost odměnit.

Nemám zdání, jakou mocí může vydržet věčně zírat do zdi nebo u okna poslouchat jak drozdi si vesele poletují dnem i nocí. "Kéž i já takhle zpívat budu moci!" si pro sebe šeptá smutně. Právě teď slyším její vzdech:

Spadlo snad něco na kuchyňský plech? To ne. Jen její slza zčeřila vodu v putně!

FAUST:

Ty hade, ty zmije!

MEPHISTOPHELES (*pro sebe*): Ještě poznáš, která bije!

FAUST:

Neber si její jméno do huby! Jestli se ještě dotkneš její nevinnosti, neručím za sebe ve své zlosti. Té tvé špinavosti mám až po zuby.

MEPHISTOPHELES:

A to snad já ji duši lámu, nechaje ji trápit samu?

FAUST:

Jsem trosečník uprostřed vln, ale ne samotný, jen jí jsem pln, a na dešti ochoten týden moknout její rty vida vody se dotknout.

MEPHISTOPHELES:

No jistě. A do šípků se nahý vrhat a podle říkanky kvítečky trhat.

FAUST:

Ty špehoune!

MEPHISTOPHELES:

Nedělej, že ses urazil. Na to, aby takového kluka holce stvořil, který by se jí jen pitomoučce dvořil, měl Pánbůh příliš mnoho mocných sil. Zanech už prázdného křiku a riskni si bez cavyků na její dveře t'uknout.

FAUST:

Jestli i její hrud' skrývá přání, aby má hlava spočala na ní ... Nebo by snad zkusila cuknout?

Poslední jistota mě opouští, můj život nemá účel, nemá klid, plácám se jak ryba na souši, jak večer po práci prostý lid.

Mám její dětinské představy zrozené na alpském políčku snad naznak povalit do trávy. Takhle štěstí podrazit stoličku?

Což nestačí mi na dost na slunci se spokojeně vrtit? Mám snad z toho mít radost pod sebou lidi věčně drtit?

Její mír ale musím, musím zhatit! Palivo si peklo žádá do plamene. Ďáble, pomoz mi čas zkrátit! Co si osud vybral, už mu nevezmeme. To ona bude za mé hříchy platit až spolu sladké jablko utrheme.

MEPHISTOPHELES:

No vida, kde je kouř, ještě je i žhavý!

Situace není bezvýsledná. To si výmluvu jen tak staví ta tvoje hloupá měkká bedna.

Pěkně jdi, milou uklidnit do pokoje. A ne, aby ses zas v půli cesty vracel! Když vidím ďábla, jak plaše přešlapuje, je mi, jako bych právě zvracel.

2.15. U Margarety v pokoji

MARGARETA (*sama u kolovrátku*):

Můj klid je pryč, už nikdy víc nemohu chtít jistá si být.

Kde není on je mi vše fuk a každý strom mrtvý jen suk.

Hlava je dutá a síla krutá navždy rozlomí moje vědomí.

Můj klid je pryč, už nikdy víc nemohu chtít dítětem být.

Z okna ven koukám jen až půjde k nám. Vše mu pak dám.

Vida jak se nese, zem se pod ním třese; spatřit si jen přeji rty, jak se mu smějí.

Ztlumí pochyb muky jeho moudrá řeč, tak jako stisk ruky zvolní moji křeč.

Můj klid je pryč, už nikdy víc nemohu chtít sama sebou být.

To co má rád zdaleka svízt nechám mu dát, a s ním to chci jíst.

Kde se mohl zdržet? Pro něho chci zpívat, jeho šíji držet, jeho prsa líbat!

2.16. V zahradě u Margarety *Margareta, Faust.*

MARGARETA:

Prozradíš mi něco?

FAUST:

Vše, co znám.

MARGARETA:

Když tak samozřejmě světem běžíš - a že jsi dobrý, na to krk dám -řekni mi, v co vlastně věříš?

FAUST:

Prosím tě, co je zas tohle za otázku. Pro tebe bych dal víc než svůj život v sázku. Ale mám si to snad v kostele nechat změřit?

MARGARETA:

Neurážej se, vždyť každý musí v něco věřit.

FAUST: A proč?

MARGARETA:

Přece aby nežil jako pohan.

FAUST:

Aby padal kněžím k nohám?

MARGARETA:

To přece nemusíš. Ale věříš v Boha?

FAUST:

Vyslovit nějaké to "Věřím v Boha." hlavu pomazanou každý přiměje -dokud za rohem nezmizí tvoje noha. Pak se pomazanec tvé naivitě vysměje.

MARGARETA:

Jsi tedy ateista ...

FAUST:

Tak tahle věc není jistá! Kdo si Ho tolik neváží, že Ho pojmenovat odváží, řka: "Věřím v Boha!"?

A která lidská noha by přiběhla se spasit a s "Nevěřím." se hlásit?

Oheň, i sníh co zebe, a vůbec vše co kolem tu je tebe i mě obsahuje, stejně jako samo sebe.

Jsem snad skála, jež nevzpomene jak se nad ní nebe klene a uprostřed hvězdného prachu nikdy nezakusí strachu?

Je to snad kámen, jenž tady stojí okouzlen září krásy tvojí, a nejsou naše srdce plny křehkého třaslavého chvojí vysílajícího mocné vlny?

Jak se to jmenuje - na tom houby sejde. Mít tvoje srdce, vezmu je a naplním vším, co se tam vejde.

Důležitý je především cit. Nech lásku, štěstí, Boha být, to vše značí jenom stín. Jména jsou jen zvuk a dým.

MARGARETA:

S tím rozhodně souhlasím, vždyť podobná slova, pokud vím, říká i pan farář v neděli.

FAUST:

Všude bysme je slyšeli. Každý, v kom cit šumí, to nazývá, jak sám umí. Na to má přece právo.

MARGARETA:

Ale jistě, dokonce je to zdravo. Jen byla bych si více jista, kdybys měl také víru v Krista.

FAUST:

Ach, Krista.

MARGARETA:

Víš, o co mi jde ve skutečnosti? Aby ses nechyt špatné společnosti.

FAUST:

Co je zase tohle?

MARGARETA:

No, ten člověk, co je pořád s tebou - když ho vidím, kosti mě zebou, a nej radši bych někam utíkala. Takový pocit jsem nikdy nepoznala, jsem z toho celá zcepenělá.

FAUST:

Ale prosím tě, ten ti nic neudělá.

MARGARETA:

Myslela jsem, že mohu snést každého. Ale jeho přítomnost je něco strašného. A zrovna na tebe se kouká jako havran na tučného brouka. Na svobodu už ho nikdy nepustí. Jestli mu křivdím, ať mi Bůh odpustí!

FAUST:

Je to jen bubák, co svět různorodým udělá.

MARGARETA:

Hlavně si je držet daleko od těla! Už když do dveří vstupuje pohledem okolí špehuje, každý je proň jen chátra nízká. Když myslí, že výhodu získá, tak se přívětivě lísá. Za jeho úsměvem však sedí krysa.

S tebou, když se za ruku vedu, dýchám si volně, a jak kotě předu. Jak vidím jeho, cítím se špinavá.

FAUST:

Ty jsi mi nějaká všímavá!

MARGARETA:

Pořád se mi mé obavy vrací. Radši v hrobě, než v jeho blízkosti podlít, vždyť i ta láska k tobě se pak ztrácí. A ještě něco: nemohu se před ním modlit. Zaživa mi to kůži dere. Určitě i tebe nevědomky neklid bere.

FAUST:

Jsi zaujatá!

MARGARETA:

... ježíš, večer tu bude natotata.

FAUST:

Nechod' přece. Řekni, že bys také chtěla, aby jako dříve duše splynula teď i naše těla.

MARGARETA:

Chtěla. Ale je tu potíž. Do pokoje tě stěží propašuju. Moje matka má, totiž, strašně lehké spaní. Tak odhaduju, že mě hned na místě zabije.

FAUST:

Ale miláčku, na to je snadná pomoc. Vezmi si tyhle kapky, tři jí dej do čaje, a až to vypije, budeme mít pokoj od staré babky.

MARGARETA:

Není to správné, ale tebe chci víc. Snad jí to neudělá nic.

FAUST:

Jinak bych ti je přece nedával.

MARGARETA:

Doufám, že kdybys mi jed podával, tak bych se zastavila aspoň v půli. Vždyť z lásky k tobě už nemám dál své vlastní svědomí, ani vůli.

(Odejde, vejde Mephistopheles.)

MEPHISTOPHELES: Vzduch je čistý ...

FAUST:

Že jsi zase jsi špehoval?

MEPHISTOPHELES:

No, když už jsi se tázal, přiznám, že jsem trochu sledoval, jak jsi tak ohnivě kázal.

Aby ses starými zvyky vázal mají holky starost. Již pro ně nebude těžké zkrotit jednou osedlaného koně.

FAUST:

Měl by ses aspoň tiše stydět, nevidouc jejich duše čisté, jejich nesobecký cit. Jsi zrůda, a nemůžeš vidět, že jenom jedno chtějí mít jisté: Milovaného muže nikdy neztratit.

MEPHISTOPHELES:

Ty přitroublá nádivko, tahá tě na vařený nudli.

FAUST:

Ty smrdutá pichlavá kopřivko!

MEPHISTOPHELES:

A před jejím bystrozrakem by i orli rudli. Byť se tváří jako milius, mojí masku propíchl pohledem. Cítí, že pravděpodobně veliký genius, možná dokonce sám ďábel jsem.

A dnes v noci budeš ...

FAUST:

Nech si své starosti!

MEPHISTOPHELES:

Dopřej mi taky trochu radosti!

2.17. U kašny

Margareta a Lieschen s vědry.

LIESCHEN:

Tak víš, kdo se teď naposled spálil?

MARGARETA:

Ne, vždyť jsem skoro ani venku nebyla.

LIESCHEN:

Mně to donesla Sibyla. Přece Bára: Natvrdo ji někdo sbalil. Ostatně, sama bych na to vsadila.

MARGARETA:

Jak to?

LIESCHEN:

Už teď stěží kryje, že za dva jí i za dva pije.

MARGARETA: Aah ...

LIESCHEN:

Inu, pokoušet na zábavě kluky se člověku může vymknout z ruky. Jak nějakou tancovačku viděla, poslední by na ní chyběla. To bylo její - dovádět a výskat, zadek předvádět, a pak se zlískat. A nestačilo jí chlapa získat.

Takové dárky jsem v životě neviděla, jaké se od něj brát nestyděla. Nakonec mu otevře vrátka a hned je z ní svobodná matka.

MARGARETA: Chudák ...

LIESCHEN:

Ještě abys ji litovala. Vzpomínáš, jak se ulejšvala, když jsme s její matkou předly len? Jako smrad vyklouzla ven, že prý po cestě měla něco ztratit. A potom se zapomněla vrátit. Co asi hledala v temném hvozdě! Na pokání už je pro ní trochu pozdě.

MARGARETA:

Třeba ji oddavky neminou ...

LIESCHEN:

Pchá, ten její líný zmetek se zmůže nanejvýš na pár pletek, a pak hned zdrhne za jinou ...

MARGARETA:

To tedy není pěkné ...

LIESCHEN:

Než by ho uhnala, jako ryba zlekne. Sama mu spadla v pekáček. Že těm frajerům tak skáče na háček! (*Odejde.*)

MARGARETA (*cestou domů*):

Těžké myšlenky člověka popadnou, když vidí jak druzí dopadnou! Proč je můj jazyk ale náhle tichý, když odsoudit má tak těžké hříchy? Je to černota, je to prasečina, a nebo v tom není vůbec vina?

Každopádně se mi jeví všechny znaky, že v tom samém hříchu jedu taky. A přece bylo vše, co mě do něj vhnalo, tak krásné, tak čistou radost mi dalo!

2.18. Nádvoří

(*V otvoru ve stěně visí obraz Panenky Marie obklopen květinami Margareta vkládá čerstvé květy do vázy.*)

Prosím tě tklivě, soudi mě milostivě, můj život není žádná psina.

Sama nejlíp víš, co je to vidět kříž, a na něm mrtvého syna.

K otci, jenž vším točí, vzpínáš smutné oči, jako by někde nahoře byla vina.

Kdo může vědět, že musím hledět jak se mi bolest zažírání v kostech.

Co chce mé třaslavé srdce v hrudi, jak mě tam šimrá, jak mě tam budí. Jen svatá panna na výsostech!

Když mám někam vyjít pěšky, tělo mám tak strašně těžký, že se plazím jako šnek.

Pláču, pláču, pláču všude, jestli to tak dále bude, zbude ze mně jenom brek.

To není rosa, která polila tyto červené květy zrána. Sama jsem je při trhání ztropila, a každá kapka je slza slaná.

Už při prvním paprsku, který slunce pustí do trávy, u postele sedím, a v zlatém odlesku zaháním nejasné obavy.

Zkus mé štěstí nějak zachránit! Prosím tě tklivě, zkus milostivě, mé zkáze a zmaru zabránit.

2.19. Noc, na ulici před domem

VOJÁK VALENTIN (*bratr Margarety*):

Ani když utichnou děla voják nesmí zahálet, ve dne předstírá že něco dělá, zato s holkama večer může se válet.

Mě ale tahle radost nebavila, a uprostřed půllitru na mě sedla deprese. Moje sestra se mi přitom vybavila, a šel jsem se radši projít po lese.

Povídám, když na mě dotíral ožrala: at' si každý hlídá co má. Z tebe táhne jen koral, já mám svou oporu doma.

Už jsem ani nestačil muknout, že prej si na ní musíme t'uknout.

K chlastu použijí každou záminku. "Prej se do pozoru postaví každý, kdo se u vás zastaví, aby ti ohlídal tu tvou fanyku."

A tak jsem si naběhnul na oj. Místo abych jim řek ahoj, nasadil jsem si brouka do hlavy. K vrcholům jejich přitroublé zábavy patřilo dělat narážky příjemné jako verážky, a nakonec i na latríně jsem se dočet' o svojí rodině.

Ha! Pokud mi oči slouží, za zdí se dva smradi plouží. Jestli na těch pověstech něco bude z každého jen pár fu sakl í zbude.

Faust. Mephistopheles.

FAUST:

Proč jen ta svíce v okně musí tak přidušeně skomírat, paprsek na studených stěnách umírat, a působit tak strašně smutně, že bych se nej radši chtěl někam schovat.

MEPHISTOPHELES:

To mě zas přítmí nutí plány snovat, pozorovat, a prošmejdit každičký kout. Nebo aspoň boty si zout a meditovat v té pohodě. Ve tmě jsem jak ryba ve vodě.

A pomysli zítra - už mě všechno brní -se večer nejmocnější noc v roce černě slije. V skalách se otevrou poklady, uprostřed trní se probudí bludičky, a vylezou roztomilé zmije.

FAUST:

Pšt, ted' se v jejím okně asi zatřpytily její vlasy.

MEPHISTOPHELES:

Potřebovali bysme nějaký háček kam přivázat tenhle sáček. Uvidíš, jak pookřeje, až se na ní pár zlatých pousměje.

FAUST:

Hm, že jsem jen konzumní vůl oprávněně nadá mi.

MEPHISTOPHELES:

Vždyť skoro obsahu půl tvoří i řetěz s perlami.

FAUST:

Aha - no tak to má být. Báł bych se k ní bez daru jít.

MEPHISTOPHELES:

Neboj, když už ses vzmužil, dohlédnu, abys nic nezkazil, a odměny užil.

Hluboká obloha s hvězdami uhasí pochyby. Jen vzbudí sladkobolnou tíseň. Jak vidíš, dneska je s námi i počasí. Ale pro jistotu tam dáme ještě píseň.

(Zpívá a brnká na citeru.)

Dopřej mi sluchu, na čerstvém vzduchu, zažije plno vzruchu, kdo se mnou vyklouzne.

Jak děvče ještě po našem městě si vyjdeš do deště. A nazpátek už ne.

Až se vrátíš ráno bude dokonáno, a nikde není psáno, že budeš litovat.

Nesmiš se bát, že budu jen brát, slib ti chci dát, že tě budu milovat.

VALENTIN *(vystoupí):*

Hej ty, s tou oblbovačkou, co tu chceš s tím pytlákem? K čertu s vaší brnkačkou, a k čertu se zpěvákem!

MEPHISTOPHELES:

S citerou se může, se zpěvákem je problém.

VALENTIN:

Tak ho stáhnem z kůže, když to nejde v dobrém.

MEPHISTOPHELES *(k Faustovi):* Drž se, doktore! Tu svou štětku na klobouku si teď musíš chránit. A ty, drzý, malý zmetku, se koukej dobře bránit.

VALENTIN:

Nech keců a koukej tasit.

MEPHISTOPHELES:

Možná by tě stačilo zbít.

VALENTIN:

Pět vteřin máš duši spasit.

MEPHISTOPHELES: Jak chceš!

VALENTIN:

Až dokonce budu se bít ale co to, moje ruka je jakoby chromá ...

MEPHISTOPHELES (k Faustovi): Koukej na výpad!

VALENTIN:

Všechno je v prdeli...

MEPHISTOPHELES:

Co zasloužil si, to má. Ale pojd'me se rychle vy dekovat. Tenhle lempl za chvíli zajde, a až ho tu někdo takhle najde nemám chuť poldům nic vysvětlovat.

MARTA (z okna): Kdo to tam běží?

MARGARETA (z okna): Někdo se tam plazí.

MARTA:

Porazil ho chlast, a nebo snad vrazi ...

ČUMILOVÉ:

Už je po něm, to je jasné.

MARTA (vychází):

Kdo spáchal tyhle jatky?

MARGARETA (vychází): A kdo tu mrtvý leží?

ČUMILOVÉ:

Je to syn tvé matky.

MARGARETA:

Panebože, to je strašné!

VALENTIN:

Když už se tu tak mačkáte, poté, co nechali jste mě zhubit - nebojte, brzo se dočkáte - pojd'te blíž, teď chci mluvit.

(Všichni ho obklopí)

Podívej, sestřičko, jsi mladá. Občas i jiná takhle padá a svůj život přitom bourá. Ale tys mi nemusela dokazovat, že se umíš taky zahazovat

jako ta poslední coura.

MARGARETA:

To ne, Bůh je mi svědkem!

VALENTIN:

I jeho vzývej zadkem předkem, jakoby jeden podraz nebyl málo. Ale už nevrátíš, co se stalo.

Začneš tajně s jedním, možná už s tím před ním, a možná bych si měl zvykat, že tě každý může fikat.

Když se ostuda zrodí, každý si myslí že ji bude moci navěky skrýt pod rouškou noci. Však je za ním kudy chodí, i kdyby ji zabil po sté, zařikával všemi bůžky, vystrkuje, mrcha, růžky a její síla s časem roste. Takových řetězů tady není, co zabrání ji vylézt na světlo denní.

Však uvidíš, co teď nastane: všichni spořádaní občané od tebe odvrátí kroky svoje jako bys byla fůra hnoje.

A po stém zakyslém pohledu, jenž jako ostrý meč tasí, se z tvého srdce stane kus ledu a tvá poslední radost zhasí.

Neodvážíš se krásně strojit, ba ani po městě se projít. Zapomeň na přátele a tance. Patříš mezi žebráky a ztroskotance, jak divá zvěř skončíš v lesích, než odpustí ti na nebesích.

MARTA:

Vy jste takový milostivý, že se tomu jeden diví.

VALENTIN:

Já teda, bejt váma, přestanu se chovat jak bordeldáma a ulevím lidem blízkým i cizím tím, že prostě někam zmizím.

MARGARETA:

Já bych z toho brečela!

VALENTIN:

Brečela nebo klečela, zbytečně bys bycha honila. Ani nevíš, jak jsi mě ranila. Teď ale vojákoví osud velí odebrat se k nejvyššímu veliteli.

(Umírá.)

2.20. Kostel

O mši hrají varhany a je slyšet zpěv. Margareta je mezi lidmi, za ní se drží zlý duch.

ZLÝ DUCH:

Vzpomínáš, Gréto, jak si ještě bez viny tu jak děvčátko poslušně odříkávala modlidbičky z ohmataných knížek? Možná's myslela na Boha, možná ještě na hraní. Vzpomínáš? Co se to stalo? Co máš teď v hlavě? Cos to provedla se svým srdcem? Jestli tě vidí matka, jak asi musí znovu trpět. Tvá krev je těžká jak olovo a srdce vyplněno obavami které nezmizí. Věčně živé rány.

MARGARETA:

Ah, kdybych tak mohla zapudit ty dotěrné výčitky. Zapomenout.

CHÓR:

Dies irae, dies illa Solvet saeculum in favilla. (Zní varhany.)

ZLÝ DUCH:

Smráká se! Už ti hrají! Hroby se otvírají! Tvé srdce shoří na prach, pomalu v plamenech budeš trpět. Připrav se!

MARGARETA:

Chci pryč! Ty varhany mi berou vzduch z plic. Je mi úzko, u srdce těžko.

CHÓR:

Judex ergo cum sedebit, Quidquid latet adparebit, Nil inultum remanebit.

MARGARETA:

Je tu těsno. Stěny mě rozmáčknou, klenba se zhroutí! Pomoc!

ZLÝ DUCH:

Pomoc? Od čeho? Vinu neukryješ, hřích neodčiníš.

CHÓR:

Quid sum miser tunc dicturus? Quem patronum rogaturus? Cum vix justus sit securus.

ZLÝ DUCH:

Měla bys raději zahalit obličej. Ruku ti podat každý se štítí. Chudáčku.

CHÓR:

Quid sum miser tunc dicturus?

MARGARETA:

Prosím vás, pomoc ...

(Skáčí se k zemi.)

2.21. Čarodějná noc

Hornatá drsná krajina. Faust. Mephistopheles.

MEPHISTOPHELES:

Ještě je to pěkný kus. Nechceš si chvíli odpočinout? Přál bych si tu potkat nějaký vůz.

FAUST:

Pro vozy se tu cesty příliš vinou. Pomáhat si trochu holí raději zkus.

Nakonec, proč si cestu usnadňovat! Uprostřed údolí se mile plazí. A až vyšplháme na ostré srázy - měsíc už začíná mraky proskakovat - můžeme odlesky v řece dole pozorovat.

Pověz, to pro tebe nic není, vdechovat aróma prvních jarních par, které ti ten výhled ještě koření?

MEPHISTOPHELES:

Abych řek' pravdu, nesnáším jar. Když si představím všechny ty ptáky, květy a pyly, které nahradí jednotvárnou čistotu mrazu, přeji si jen, aby tu zas krásné bílé pláně byly.

Zrovna na tom tvém srázu člověka vztekem pot polejvá jak potmě do stromů a šutrů pinká. Neduživý měsíc se ti nějak ulejšvá. Ještě, že tady bludné světélko blinká.

Pořádně to rozpal, malý příteli, bez tebe bychom skončili v jeteli. Pěšinu vzhůru potřebujem osvětlovat.

BLUDIČKA:

Že jste to vy, budu se snažit svoji roztěkanost na chvíli zpražít. Ze své podstaty jsem zvyklá poskakovat.

MEPHISTOPHELES:

Jestli nechceš skončit v hohně, tak se soustřeď, a marš rovně! Za nos si tahej nějaký smrtelníky.

BLUDIČKA:

Aáá, poznávám příslušníka naší kliky. Kdybyste se prozradil hned, ráda bych vám na cestu posvítla. Dnes večer bych to jinému neradila, ale vy se za mnou dejte bez bázně vpřed.

FAUST, MEOHISTOPHELES, BLUDIČKA (společnězpívají):

Odvahu a vtip s sebou si ber, ať jako nejlepšímu stopaři vklouznout do nových, zázračných sfér se ti již za chvíli podaří a prostor získáš ke snění. Pozoruj stromů hemžení, teď smrček za jedli skočil jako kos; teď kámen kamínek dolů strká a pošimral přitom skalnatý nos, který teď na celé kolo smrká.

Než z něj bude velká řeka může se potok přerazit cestu k moři si prorazit. Slyšíš ty hlasy z nebe? Dovol mi zeptat se tebe: V co věříš, a co máš rád? Ozvěnou nechme se překvapit a slova s větrem hrát.

Co to tam datel stlouká? K večeri našel si brouka. Jen kdybych chvíli měl ticho, myslí si ve křoví mlok, dlouhé nohy, tlusté břicho, a ze spleti kořenů už je ze mě cvok. Plazej se mezi skalami, pokaždé cestu zpackaj mi, nevymotám se za celý rok. Řeknu to tak: jsou to smradi, chobotnice, a zlý hadi.

A mezi záhonem lišek honí se stádo myšek po mechu a jehličí. Ve větvích světlušky létají, kotrmelce tam metají, div si svá křídla nezničí.

Veverko, řekni mi jen, jestli stojíme, nebo zas jdeme! Začínám o všem pochybovat. Stromy honí skály, tváře se dělí, a množí se bludné záře. Vše se začíná pohybovat.

MEPHISTOPHELES:

Cíl byl pro nás vždycky vpředu, teď však stojíš v jeho středu. Již netřeba píle, netřeba nápadů: Našli jsme horu pokladů!

FAUST:

Země se nějak třísťí, mění se v mlžný cár. Co to z té jeskyně prýští? Jakýsi silný, rudý žár!

Jakoby všem přál zmar

pavouk z mlhy a kouře. Prostoupil les jako bouře a paseku protkal sítí par.

V každém z těch stromů a kyttek lepkavá vlákna rozvěsil. Spřádá z nich strach a smutek do tisíce tlustých žil.

Zelené jiskry prskají, vytvářejí v mechu pěnu a rozstříkují ji po kraji. Teď zapálily skalní stěnu!

MEPHISTOPHELES:

Neboj se, a buď rád, co tvé oči uvidí. Pan mamon si nechal hrát. To až zítra tě zas ošidí.

FAUST:

Vichr si vybíjí stoletou zlobu. Proč se do mých tváří dal?

MEPHISTOPHELES:

Drž se pevně žeber skal, nebo skončíš v hlubokém rozeklaném hrobu! Mlha začíná zahušťovat noc a lesy odkrývají svojí moc.

Vyplašené hejno sov krouží nad zeleným chrámem. Ten však právě ztratil rov, strom se stal jen pouhým trámem. Krázný zvuk praskajícího dřeva! Větve, jako nafouklá střeva, se v zákeřné spleť pastí se skřípotem mění v chrastí.

Skalní průrvou, která je zborcena, již prolétne jen ozvěna, a přidá svůj díl do celých pluků dalekých i blízkých zvuků, až každý ten zázračný tón rozezná les jak dunivý zvon!

ČARODĚJNICE (*ve sboru*):

Zelené osení, strniště žluté, po poli běhají babizny zuté. Oddejte se svému pánu, všichni k mistru Uriánu! Všichni ztichnout, v klidu sedět, nebavit se, přestat prdět!

HLASY:

Přijíždí baba Baubo, hojsasa! Na staré svini se natřásá.

CHÓR:

Čest si vem, komu patří, jenom to všem, babo, natři! Jakmile bude prase ustájeno, shromáždění budiž zahájeno.

HLASY:

Kudy's přišla?

HLASY:

Přes Ilsestein. Koukám do hnízda sovy. Stará tam nebyla, myši dnes loví.

HLASY:

Moc rychle jezdí. Zazdíť ji do zdi!

HLASY:

Mě za nos vodila, zlá byla, škodila.

CHÓR ČARODĚJNIC:

Široká a dlouhá cesta, dojde jenom jeden ze sta. Pes chce žrádlo, koza mečí, dítě spadlo, matka ječí.

MISTR A ČÁST SBORU:

Pozor na střechu, pod níž žena klidně vaří. Jak hospodaří ve spěchu, hned lépe se nám u ní daří.

DRUHÁ ČÁST:

Vaření, hospodaření, je nám proti srsti. Komu se nelení, tomu se zelení, muž má všechno v hrsti.

HLASY (nahore): Pojd'te i vy z jezera!

HLASY (dole):

Každý z nás je mizera, ať se myjeme, jak chceme, do výšky se nedostaneme!

CELÝ SBOR:

Vítr mlčí, hvězdy civí, i měsíc se trochu diví odkud tolik čertů srší že jich k zemi proudy prší.

HLASY (dole): Zastavte!

HLASY (nahore):

Tam na skále, mezi mraky!

HLAS (dole):

Chci nahoru. Vězt se taky! Vždyť o to, ježkovy zraky, se pět set let marně snažím. Být jako vy, po tom bažím.

SBOR:

Na koštěti, o holi, i na kozlu, mohou-li. Co se dneska neujde, to už zejtra nepůjde.

POLOČARODĚJNICE (dole):

Jako jiní být se snažím, v ctižádosti se ve dne smažím, v noci nemám chvíli klidu, a nakonec o to půjdu.

SBOR:

Lumpa jako pádlo,

necky na prádlo a z drzosti vestu, si poříd' na cestu.

VŠICHNI:

Ted' vrcholek obkroužíme, hned ho kousek urazíme, pak sílu tisíc bésů, načerpáme z vřesu. (*Usadí se.*)

MEPHISTOPHELES:

To je nápor, třesky, matly, a ten prskot nemá zápor, patly, žvatly, ohňostroje, oheň, smrad, Jak si baby uměj hrát! Koukej si, pesimisto, příklad brát ale kde jsi?

FAUST (*z daleka*): Tady!

MEPHISTOPHELES:

Zpátky! Být vprostřed víru se nevyplácí. Musím zavést pořádek zasedací: urození dábli si sednou na svoje, ti ostatní to přechkají ve stoje. Ale pro nás, doktore, tyhle větry prudce vanou. Podívejme se někam stranou. Nejzajímavěji se to tváří vzadu za tou ohňovou branou. Pojd' me vyzkoumat, co to tam září!

FAUST:

Ty nevypočitatelný duchu protikladu! Protos' mě nutil celou noc maširovat, abych se nyní držel někde vzadu? Ale ty velíš; jdem se izolovat.

MEPHISTOPHELES:

Jen pozoruj ty plameny intenzivní, značí to, že jde o klub nejvýš exkluzivní. Při zemi nejseš nikdy sám.

FAUST:

Raději vpředu rozhled mám. Cítím tam chuť velkého světa. Ti u náčelníka se viditelně strašně těší. Asi tam nějaký složitý problém řeší.

MEPHISTOPHELES:

Tak tam se spíš mnohý problém splétá. Nemusíš si doma stýskat, když neslyšíš velkosvět vřískat. Nečekej ostatně, že by ti něco dali. Ve obrovském světě si udělej svůj malý.

Koukej jak mladé čarodějky obnažují pupíky! Staré, co už více rozumu nabrali, se raději pláštěm cudně zahalí. Za málo peněz hodně muziky.

Vlastně ne. Když začne to jejich hraní, vyhraje, kdo si včas uši chrání. Pojd', pěkně přelez tuhle tyč, ať jsme odtud rychle pryč.

Postarám se, abys nelitoval. Co se ti zprvu malé zdálo,

nemá konce, a není toho tu málo:

sto let bys ty ohně obletoval.

Všude se paří, vaří, chlastá, i pije něco menšího,

řekni, znáš snad něco lepšího?

FAUST:

A v tónech budovatelské písně se tu špacírují dva medvědi spadlí z višně.

MEPHISTOPHELES:

No a co? Každý z lidí ti poví, že jen kdo mezi ně chodí se něco doví. Ačkoliv obvykle se nestydím za kopyto, dopřej mi v dnešní svátek inkognito.

Podívej, co by si řek, že mi připomíná tamten pomalý, opatrný a slizký šnek? Jenom když chce hlavu odhalí.

Nebudem medvědi. Budeš mladý muž, pro koho partii já musím najít už.

(K mužům sedícím u žhavého uhlí:)

Starý pane, proč tu tak smutně sedíte a veselé společnosti se viditelně straníte? Nešlo by vám více k duhu zapojit se do zábavnějších kruhů?

GENERÁL:

Nechtějte, abych národu uvěřil! Ženy a lid milují jen mladé hrdiny. Místo, aby mi důstojný důchod vyměřil, nedal mi před smrtí metál jediný.

MINISTR:

Už jsme daleko od dění středu, kde vždy byla sklenice nedopita. Ted' jsme odstaveni od koryta, ehm, chci říct, už nejsme vpředu.

KARIÉRISTA:

Velice chytře jsme se snažili, a dělali i to, co se dělat nemělo, aby vše, po čem jsme nejvíc bažili, nám ted' dvakrát tolik scházelo.

AUTOR:

Vtipná kniha byla pro honoraci i lid zdrojem poučení a veselí. Podívej se dnes na mladou generaci: Mdlá je jak katolík v neděli.

MEPHISTOPHELES *(chvíli vypadá velice starý):*

Brr, strašná to představa, zavést na světě spravedlnost ráznou. Naštěstí se mi nikdy nestává, abych svou nůši někdy přines prázdnu.

ČARODĚJNICE-HOKYNÁŘKA:

Dovolte, ať vám, vzácní pánové, prodavačka poklonu složí! Boty vám vyměním za nové, a vůbec, je tu plno čerstvého zboží.

Na rozdíl od obyčejných krámů mám ke každému výrobku atestaci, žádná věc vám nedá ránu

a sloužit nebude jen pro legraci.

Nevedem tu dýku, co proleává krev, rádoby zázračným nápojem můj obchod neslouží, jenž v pacientu vyvolá jen řev; můj šperk může nosit jen ten, kdo si ho zaslouží, a nechoďte ke mně pro meč ani pro radu, když chcete zasadit ránu zezadu.

MEPHISTOPHELES:

Babičko Muhme, nejdeš s dobou! Všechno je dneska děja vu. Jen na módnosti lidi zobou, jen novinky nás nažhaví!

MEPHISTOPHELES:

Jak může člověka rozrajcovat jen to, když si zajde nakupovat!

MEPHISTOPHELES:

Davu sotva stačíš, je to hejno stračen. Myslíš že se tlačíš, ale jsi sám tlačěn.

FAUST:

Kdo to teď za rohem vylít?

MEPHISTOPHELES:

Podívej se pořádně! Je to Lilith.

FAUST: Kdo?

MEPHISTOPHELES:

Adamova první žena. Koukni na její vlasy - i potmě se vzrušivě třpytí. Není divu, že už úplně prvního do nich chytí. Co uměla Eva lépe asi?

FAUST:

Chtěl bych si trsnout s touhle mládežnicí, doufám, že ji stará neдрží pod čepicí.

MEPHISTOPHELES:

Dnes se nikdo neдрží zpátky, jen jdi, já se ujmu matky.

FAUST (*tancuje*):

Zdalo se mi, v lehkém spaní, že se mi splnilo tajné přání, duše i s údy lehce vstala, vyhojila je jabka zralá.

KRASAVICE:

Kouzelná jablka z ráje? Skoro každý tu má je. I já na záhonku vyšetřila kouteček pro ten užitečný stromeček.

MEPHISTOPHELES *(se starší):*

To mě onehdy, spím jak hrom, zdá se mi, jak spad strom a vichřice ho vyvrátila. Ta díra mě uchvátila.

INTELIGENT:

Vzdělat bandu ignorantů vždycky strašnou práci dá mi.

Zbytečně přestaňte mlít už z pantů, mocné duchy hledejte mezi vámi.

KRASAVICE *(při tanci):*

Kdo by uhád, že ten tu bude!

FAUST:

Naopak, je tu, protože je všude. Kde se něco hraje, tančí, kibicuje, div se zjančí, a po čem dostane žaludeční vřed je když se začnem hýbat vpřed.

Naopak, jeho náladu vyspraví úkroky vzad a nebo v kruhu. A ponejvíce mu jde k duhu, když ho přitom někdo pozdraví.

INTELIGENT:

To jsou mi věci, takhle si hrát, být vámi, začnu se bát, aby sa k vám d'ábel nepřiblížil. Já sám bych ani mouše neublížil, ale se zlem bych už v zárodku pěkně zamet. Ale na tyhle věci neplatí žádný samet.

KRASAVICE:

Proč nám musíš náladu rozbíjet?

INTELIGENT:

Nevím proč na mě tak křičí, tahle omezenost se mi přičí, svého ducha tu nemůžu rozvíjet. *(Konec tance.)*

Tak filosofie jim nic neříká! Však já si najdu svoje učně, když to nepůjde jinak, vezmu to ručně, a nakonec udělám i z čerta básníka!

MEPHISTOPHELES:

Je se vykecej, a budeš zas v pořádku. Celý svět pod palcem bys chtěl mít, a přitom si ani neumíš vyléčit svoje hemeroidy na zadku. (*K Faustovi, který dotancoval.*)

A kde máš tu holku, která se k tobě tak přitulila?

FAUST:

Brr, zrovna když dohráli polku, tak ji z pusy rudá myš vyskočila.

MEPHISTOPHELES:

Ty hnidopichu! Necháš krásnou myšičku zkazit ti idylickou chvíličku? Nebo tě snad ta barva zaskočila?

FAUST: A taky ...

MEPHISTOPHELES:

Co?

FAUST:

Mephisto, podívej v obzoru na to krásné bledé dítě! Přesto, že stojí téměř v pozoru, pohybuje se celkem hbitě. Vždy, jak jí ohně ozáří, vidím ji svou Grétu ve tváři.

MEPHISTOPHELES:

Tak tím bych se nevzrušoval o moc víc. Je to jen zjevení, zázrak, bezživotné nic. Vzávat věci vysněné a opomíjet pravé není vůbec pro nikoho zdravé. Oslní tě lesk, ohluší tě řev, při spatření medúzy zkamení ti krev.

FAUST:

Ty perly, sám jsem jí je dával, na blůzce, která každou chvíli povolí - vždyť ta prsa jsem do rukou brával. Ale ten pohled! To jsou oči mrtvoly.

MEPHISTOPHELES:

Říkám, svedla tě představa, přelud pouhý, tak jako si každý zobrazuje předmět svojí touhy.

FAUST:

Ach, jaká krása, jaké utrpení! Alespoň pohledem dopřej mi pohlazení, Ta hlava - chci, aby mi mohla rozkazovat, v žilách na spáncích cítit jak srdce bije, rukou ji podpírat stejně jako její šíje.

MEPHISTOPHELES:

No jistě, mohla by si jí odšroubovat, a jako bludný rytíř když mu překáží si ji přidržovat v podpaží.

Nech už toho blouznění, na téhle show nic není. Za to skrz to zelené proutí vidím podívanou pestrou, nápaditou. Máš rád divadlo? Chceš být na pouti? Co je to tu za melu slitou?

BILETÁŘ:

Uvidíte hru horkou jehlou šitou, poslední kousek, začátek už nastal, lidem se zvědavostí už dech tají. Nějaký diletant to napsal, a diletanti tam také hrají. Však teď přijměte mou poklonu, musím jít dilatovat oponu.

MEPHISTOPHELES:

Tak na tomhle úřadu nevidím jediné vady, dejte mi lístek hned do první řady.

2.22. Sen o čarodějně noci

Intermezzo, Ober on a Titanijs slaví zlatou svatbu

ŘEDITEL DIVADLA:

A teď si, stateční diváci, malinko odfrkneme. Je to jen hra, zábava po práci, skála je kulisa, a má daleko do kamene.

HEROLD:

Vzali se, a kdo by to řek před rokama, drží spolu padesát let nato.

Mezi námi, heroldama, bral bych radši zlato.

OBERON:

Tvá slova jsou nehodná, dítě šlechticovo, dnes si král a královna dali znovu slovo.

RARÁŠEK:

Které vlivné hlasy nechtějí mě mezi bohy? Asi pro to, že mám vlohy rozesmávat masy.

ARIEL:

Když jde o mě, já bych prve zasil víru čistou, dobrou. Ariel vám z vaší krve vypere špínu a učiní ji modrou.

OBERON:

Kdo se zamilovaností chvěje, ať si z nás vezme poučení: nejvíce vztahu spěje časté odloučení.

TITANIA:

Manželství je na madřeru a oba už melou z posledního? On vychladne na severu, ji pošlem do kraje poledního.

ORCHESTR, VŠICHNI (*fortissimo*):

Do kroku, do skoku vám začali hrát právě komáři na sosák, žáby v potoku, datli na zobák, a cvrčci v trávě.

SÓLO:

Vemte mu ty dudy z ruky, jak uslyším ho vrískat, vymačkávat vlezlé zvuky, tak mám chuť ho ztřískat.

MLADÝ TALENT:

Nohy slabé, břicho žabí, bez chlupů a holé dásně, a přitom ho už baví sepisovat dlouhé básně.

TANEČNÍCI:

Krátké kroky, velké skoky, dostanou nás v ranním oparu s poněkud potlučenými boky i přes vonné jezero nektaru.

ZVĚDAVÝ POUTNÍK:

Prosím, jaký je dnes důvod, že každý opustil svůj pluh a vřadil se ve veselý průvod - je to snad Oberon, krásný bůh?

ORTODOXNÍ:

Žádná kopyta, žádný ocas, vlasy mějte až na rameni,

místo zlata si vemte mosaz. Ale stejně budete zatraceni.

SEVERSKÝ UMĚLEC:

Rychle to musím naskicovat, s detailama jsou vždy patálie. Ostatně, musím se připravovat na studijní cestu do Itálie.

PURISTA:

Moje neštěstí mě zaválo do těchto čarodějných hudrů. Koukám, že děvám ani nestálo používat při líčení pudrů.

MLADÁ ČAROEJNICE:

Pudr a závoj mají rádi tuze šeredné a staré babky. My si jezdíme na své koze a ukazujem holé zadky.

MATRÓNA:

Musíme života užívat. Čas s tebou je, chlapče, zmařený. Přijď se k nám zase podívat, až budeš více zkažený.

KAPELNÍK:

Komáre, aspoň pět kroků si drž odstup od toho naháče. A zlobivá žába v potoku si to falešné kvákání odskáče.

KOROUHVIČKA (jedna strana):

Nevěsta jak panna, v zábavě se tuží, a ženichova strana - samí čestní muži.

KOROUHVIČKA (na druhou stranu):

Nedělá se snad už v zemi škvíra? Strašně bych se podivila kdyby je všechny pekelná díra už brzy s chutí nestrávila.

POŘEKADLA:

Ať to měkké nebo tvrdé jest, do všeho koušeme ostrýma zoubkama, abychom si vysloužily čest a uznání svého otce - Satana.

SLUŽEBNÉ:

Jak se ukazují v lepší společnosti, trousí vtipy jízlivé a bodré, nafouklost úměrná zbytečnosti, myslí si, kdovíjak jsou dobré.

BŮH MÚZ:

Tak vám, sledujíc ten čarodějný sněm, mám někdy chuť zůstat uprostřed lůzy. Jenže, co by tomu řekly jen ty mé ubohé ušlechtilé múzy?

DUCH ČASU:

Dokázat ty správné věci máš jen se správnými lidmi jisto.

Tak si rychle nastup přeci, dokud' je tu ještě místo.

ZVĚDAVÝ POCESTNÝ:

Nevíte prosím, oči mi špatně vidí, kdo tam tak upjatě chodí vzadu a pořád po něčem slídí? Hádám, že patří k jezuitskému řádu.

JEŘÁB:

Hustá mlha se snese nad řeku, však já v ní vždy ulovím rybu. Asi proto i v zbožném člověku vždy vidím nějakou chybu.

MATERIALISTA:

Zbožní lidé po nás šlapou, ve všem vidí koberec do nebe. Abychom jim nerušily víru svatou, i na bále si nás drží raději od sebe.

TANEČNÍK:

Taková hudba se dnes už nenosí, zní to jako prázdné sudy. "Jen klid, to podivínský bukač v rákosí zas šíří své asociální bludy."

TANEČNÍ MISTR:

Vida, každý se tu odvažuje, chromý berle odhazuje a jak nohy vysoko vyhazuje široko na odiv vystavuje.

HOUSLISTA:

Na hloupý plebs nikdo nestačí. Jak Orfeovou lyrou uspané bestie s panděrem k nebi leží si flákači. Všechno mé umění jenom uspí je.

DOGMATIK:

Šetřte si svých pochyb lasa, na své pravdě trvám dál. Ten ďábel musí být ale klasa, vždyť jak by se jím jinak stal?

IDEALISTA:

Proč dnes nevy pustit ven vy venčit trochu sen mámivý? Trochu se proběhne po zemi jen. Z té představy jsem celý bláznivý.

REALISTA:

Podnik řízený shůry mi nahání strach a děs, takové jsem nezažil chmury, jaké vyvolává tenhle ples.

NATURALISTA:

To já mám obrovskou radost! Proč se přemítáním mučit? Vezměme příležitost zadost že se mužem od ďábla učít.

SKEPTIK:

Jdou rovnou na světlo protože tam tuší poklad.

Trochu se jim to popletlo, jako ostatně už stokrát.

KAPELNÍK:

Komáři na sosák, záby v potoku vám hrají strašně zdravě, jako koně kopka obroku vás roztancují hravě.

POŽITKÁŘI:

Na zámku Sanssouci najdeš jen klid a zábavu, přes týden makat se nemusí, v neděli si tělo postavíš na hlavu.

TLUSTŮCH:

Mám to pěkný los, ochutnat všechny dobroty, co ucítil můj nos. Jen dort mi spadnul do boty.

BLUDIČKY:

Zrodily nás močály, z bahna a metanu vylezli jsme ven. A co by jste si teď bez nás počali, kdo by vám noc změnil v den?

METEOR:

Prosím, pomozte mi na nohy, chudákovi v trávě, po lesku zimní oblohy se mi stýská právě.

POHOŘÍ:

Ustupte lesy, ustupte mraky, jděte se vypršet do roviny. Duchové, prosím, ustupte taky, už tak máte beztvaré končetiny.

SKŘÍTEK:

Takhle tady tancoval slon, jako ty, blboune nejapný. Koukej, co tu nechal on, raději do toho nešlápní.

ARIEL:

Duchové, rozepněte křídla a neschovávejte se pod zemí. Následujte mě do mého sídla, na horu pokvetlou růžemi.

ORCHESTR (*pianissimo*):

Už páře se z mraků světřík, slunce svítiti už má dovoleno, v korunách stromů zašustí větřík a vše co bylo je rozprášeno.

2.23. Pošmourný den, na poli

Faust, Mephistopheles

FAUST:

V bídě a zoufalství! Potupně pronásledovaná a nakonec žalostně uvězněná v kobce!

Jako zločinec, to nevinné bílé stvoření, vystavené všemožným mukám! A tys' to věděl!
Ty zrádcovský, bezcenný duchu, jak's mi to moh' zatajit!

Jen si potměšile mhuř ta svoje prasečí očíčka!

Je si tu schválně stůj a drť mě svojí nesnesitelnou přítomností!

U-věz-ně-na, to strašné slovo. Už mi došly vykřičníky.

Na odiv vši spodině vydána bezcitné soudní mašině.

A ještě máš tu drzost mě zatahovat do svých pochybných zábav,

abych nezjistil jak trpí a bezmocně nespravedlivě hyne!

MEPHISTOPHELES:

Není první ani poslední.

FAUST:

Obludo. Odporný pse. To je ono - změň se zpátky do psí podoby, ať se jako červ můžeš v prachu plazit na smetišti při vyhrabávání pomejí a uhýbat před nohama kolemjdoucích. Poníženě mě budeš prosit o kostičku, a já tě s chutí nakopnu. "Není první ani poslední." Fuj. Jakoby syn všemohoucího netrpěl za všechny, jakoby všichni netrpěli za každého kdo je v neštěstí. Ta zvrhlá poznámka mi zvedá žaludek a uráží všechny lidi. Křeniš se bezcitně do tváří statisíců.

MEPHISTOPHELES:

Prostě jsi se svými moudry zas na konci. To se lidem stává, i statisícům, že svůj rozum trošku předběhnou. Proč se vlastně chcete s námi kamarádit, když nám nestačíte? Chceš létat, a bojíš se větru? Ostatně, kdo si koho namluvil, já tebe, nebo ty mě?

FAUST:

Neceň na mě ty své žravé zuby, je to nechutné. Ten ušlechtilý velký duch, který jsi mě poctil svým zjevením, poznal všechna zákoutí mého srdce i duše, ze mě udělal ubožáka a teď se pase na mé ostudě a chlemstá moje zatracení.

MEPHISTOPHELES:

Ještě nám něco řekneš?

FAUST:

Zachraň ji! Nebo si mě nepřej! Stolelé prokletí na tebe!

MEPHISTOPHELES:

Ohó, jak mám asi přetrhat řetězy a rozkousat pouta? To se ti lehce řekne, "zachraň". Já ji tam neposadil, já jí tu ostudu nepřivodil. (*Faust se rozhlíží okolo.*)

Chceš na mě poslat hrom? Ještě štěstí, že ho smrtelníkům nepřidělili. Vyřadit se na nevinných, to je odvěké umění všech tyranů, když se dostanou do úzkých.

FAUST:

Musí být volná. Doved' mě k ní!

MEPHISTOPHELES:

Uvědomuješ si, do jakého nebezpečí chceš zas vlézt? Celé město o ničem jiném nemluví, určitě se najde dost mstitelů, kteří budou čekat na vrahy vracející se na místo činu.

FAUST:

A ty už si nám taky všechno řekl? Mor a neštovice na tebe, ty nestvůro! Ved' mě, jdem ji osvobodit.

MEPHISTOPHELES:

Tak pojď se mnou. Když už mám všechnu tu moc na nebi i na zemi. Strážní věže zahalíme mlhou, opatřím ti klíč a vyvedeš ji ven lidskou rukou. Zázrační koně budou připraveni, abych vás moh' unést.

FAUST:

Jdeme na to!

2.24. V noci, na poli

Faust a Mephistopheles na černých koních.

FAUST:

Co se to děje na Vraním vrchu?

MEPHISTOPHELES:

Kdo ví, co tam vaří a pletichaří.

FAUST:

Přilétají, odlétají, nad něčím se nahýbají.

MEPHISTOPHELES:

Čarodějná schůze.

FAUST:

Něco tam mají.

MEPHISTOPHELES: Tak už pojd'.

2.25. Kobka

FAUST (*se svazkem klíčů a pochodní, před železnou mříží*):

Při pohledu na ten tlustý plot ramena těžknou, jak na ně doléhá smutek. I záda mi polévá studený a slizký pot. Vždyť jejím zločinem byl jeden dobrý skutek.

Bojíš se udělat ten krok, to setkání, to bude zas šok - ale váhání by bylo katovi příliš vhod.

Bere klíč do ruky. Zevnitř je slyšet zpěv:

Matka mi nedala papat a na zem mě pustila. Otec ji poslal šlapat: "Kašli na toho debila." Sestřička na klíně, ta je v tom nevinně, jsa hodným děvčetem, kdyby mě nebyla zabila rajčetem.

FAUST (*odemyká*):

Nemá zdání, že jdu pro ní. Sláma šustí, řetězy zvoní.

(Vejde.)

MARGARETA (*schovává se v koutě*): Ne, ne, nechci na popravu.

FAUST (*potichu*):

Přišel jsem tě osvobodit, jen se utiš.

MARGARETA (*převalí se na zemi*): Tak ty máš zájem o mou hlavu?

FAUST:

Takhle stráže brzo vzbudíš.

(Uvolňuje řetězy.)

MARGARETA (*na kolenou*):

Tak vida, už nechali kata si pro mě do cely jít. Ani ta poslední noc jim není svatá. Styd' se radš', a nech mě žít! Nemůžeš počkat do rána, až rosa spadá? (*Postaví se.*)

Vždyť jsem tak mladá, tak mladá! Má krása se líbila všem očím - a to byl také můj hlavní zločin. Přítel byl blízko, ted' mi zbyla zkáza, věnec je roztrhán, prázdná je váza.

Proč si na mě tak zasednul? Jako by tě fantas posednul že tak tvrdě se mnou jednáš, a při tom mě ani neznáš.

FAUST:

Už jsem ten řetěz málem odemknul.

MARGARETA:

Když už s tebou musím jít, dovol aspoň, abych dítěti, co mi vzali, mohla dát pořádně pít. Koukaj jen na to, aby mě potrestali, je jim jedno, že nebude žít.

Po celou tu krutou dobu, kdy mě chce každý vidět v oprátce dostávám od lidí jenom zlobu. Už nikdy nevěřím pohádce ...

FAUST (*vrhá se jí k nohám*):

Co bych vůbec moh' učinit, aby se ta minulost dala odčinit?

MARGARETA (*klekne si k němu*):

Ano, pojďme si kleknout a o milost říknout. Slyšíš, je tu zlo, ostré jako sklo, ukryté mezi dlaždicemi, je nejvyšší čas, než se rozleze mezi ulicemi.

FAUST (*směje se*): Ach Gréto ...

MARGARETA (*zpozorní*):

Slyším známý hlas ... (*Vyskakuje, odhazuje řetězy.*) Kde je? - Možná se mi to jen zdálo, a přece mi to znovu sílu dalo, už se nebojím katů ani ústrků, a z vězení odletím mu zavěšená na krku.

Říká Gréto, blízko stojí, už nesténám v hnusné sloji, všechna muka i lože satanovo zahnilo jedno sladké, milující slovo.

FAUST:

Tak už mi dej ruku svojí.

MARGARETA:

Tak jsi to ty! Chci to slyšet znovu!

(*Objímá ho.*)

Ale ty řetězy, copak nejsou z kovu?

Po celou tu dobu jsem žila v domnění, že navěky živořím v nedobytném vězení. A teď jsem volná!

Už jsme zase, jako onu neděli, na stejné ulici, kde jsme se poprvé viděli, a naše zahrada, květy tam padaly, když jsme se tam pod hruškou líbali.

FAUST (*vymaňuje se*): Pojď, musíme jít!

MARGARETA:

Ale, víš kdo se s tebou vždycky rád zdržet snaží .. *(Svádivě.)*

FAUST: Poběž! Zdá se mi, že slyším kroky stráží! Nemůžem riskovat dopadení.

MARGARETA:

Tak to mi nedáš ani to políbení? Ne tak dlouho jsme se nemohli vídat, aby ses stačil odnaučit líbat.

Že na nás andělé hledí mě vždy při našem dotyku napadlo. Proč mě dnes tvé objetí tak svědí? Líbáš, jako bys mi chtěl dát žihadlo. Dej mi pusu! Nebo to udělám sama! *(Obejme ho.)*

Ach, rty máš ledově studené, bez života, jako kus kamene, součástky pro robota v oleji kalené. *(Odvrátí se od něj.)*

FAUST:

Miláčku, o mou lásku neměj obavu žádnou, teď ale seber odvahu a pojd' za mnou. Všechno dám za to být s tebou.

MARGARETA:

A jsi si tak jistý sebou?

FAUST:

Jistě, jen pojd'!

MARGARETA:

Poté, co mi rozlomíš pouta si mě odneseš do svého kouta. Už tě nedokážu rozpálit; brzo začne se ti hodit když tě samotného někdo přijde osvobodit.

FAUST:

Pojd', noc se už skoro rozednila.

MARGARETA:

Svoji matku jsem utrápila, s dítětem jsem v lese byla, abych nás oba viny zbyla. Jak nás teď dál může nosit zem! Dej mi ruku. Není to sen! Milovaná ruka. Ale celá zpocená, pro mě to už navždy znamená že je na ní stopa krve. Na, vem dýku, jako prve,

nač mi je dál žít,

za bratrem jít musím.

FAUST:

Nech už tu minulost být! Ve vzpomínkách se dusím.

MARGARETA:

Ne, ne, zase začneš nově. Jen nás ještě ulož na hřbitově. Můžeš to udělat už zítra; půda je tam lehká a kyprá, matce vyber nejlepší místo, bratru také, to je jisto. Mě nebudou chtít mít příliš těsně, asi tak u té ozdobné třešně, a malého mi dej k pravému nadru, nebo aspoň jeho rakve hranu. Nikoho nesmí dát na tvoji stranu!

Bylo to pěkné, bylo to sladké, ale nebudem se dále balamutit, více už bychom se musili nutit, a nikdy nezopakovali ono štěstí vratké.

A přece se zdáš tak krásným, čistým být...

FAUST:

Vidíš, pojd', následuj svůj cit.

MARGARETA:

Pojd'... ale kam?

FAUST:

Na svobodu.

MARGARETA:

Já nevím. Ještě se nevyvětral mrtvolný pach. Přehluší nám ho na cestách prach? Ty jdeš pořád stále, stále dopředu? Nejsem si jistá, jestli to dovedu.

FAUST:

Dovedeš. Jen chtít. Dveře jsou otevřené.

MARGARETA:

Nemohu s tebou jít, nakonec nás stejně dostanou, co je platné, když uprchneme! Žebrák už takhle dost zkusí, a my budem žebrot s černou duší, nejen se pracně protloukat v nějaké cizí vsi, my se tam bude schovávat jako psi!

FAUST:

Tak já zůstanu s tebou!

MARGARETA:

Nikdy! Zmizni! Naše dítě se trýzní, vezmi si rychlý vůz a v lese za mítinou ho zachránit zkus. Je naši jedinou nadějí. Ještě dýchá, ještě se hýbe, utíkej raději,

rychle, rychle!

FAUST:

Jak k tomu přijde, že ztratí matku! Nesmíš zůstat v kobce.

MARGARETA:

A naproti u vraního kopce kde vystupuje skála na severní stranu, mrazivý chlad cítím na rameni, tam už je pozdě na záchranu. Matka tu tvrdě odpočívá na kameni, necítí vítr, necítí chlad, dlouho, předlouho bude teď spát, přemítat o dětech, proklínat nás. A přece, byl to krásný čas.

FAUST:

Marné jsou mé prosby, nebojíš se mukou, co mám s tebou dělat, vynesu tě v rukou.

MARGARETA:

Opovaž se na mě šáhnout! Uchovej v úctě naši lásku dávnou a nechtěj mě odsud za vlasy táhnout!

FAUST:

Noc už šedne, ach miláčku ...

MARGARETA:

Šedne, a ušedne po dnešním poledni, neb je to pro mě to úplně poslední. Koukej, ať tě tu nikdo nevidí! Nesmut', klopu si květem zdob, vždyť jsme dnes mohli být svoji. Místo na svatbě nevěstě svojí položíš věnec na její hrob.

Náměstí se v hlediště promění a lidi se budou tlačit co budou umět aby v první řadě mohli čumět co se děje na mém lešení.

Doma ve spízi, při spatření červa, vyloudí ustrašený, pisklavý řev. Ale dnes ukážou, jaká je v nich verva, jen co začne stříkat moje krev. Ale pak, těším se na to krásné ticho ...

FAUST:

Proč jsem se vůbec narodil!

MEPHISTOPHELES (*objeví se venku*):

Tak co, jak jsi tu pochodil? Váhání a nářek tklivý nepomůže, mí koně už jsou netrpěliví, myslel jsem, že ráno už tu nebudu.

MARGARETA:

Co to tam máš za pobudu? To je zas on! Řekni mu, ať se stydí vůbec chodit mezi lidmi! Víím, že jde po mně.

FAUST:

Budeš žít! Zcela v poklidnosti.

MARGARETA:

Vydám se jen boží spravedlnosti!

MEPHISTOPHELES (k Faustovi): Pojd'. S ní bych tě tu musel nechat.

MARGARETA:

Prosím, Otče, musíš spěchat, anděla strážného na nejrychlejší lani mi pošli k pomoci, ať mě chrání. Miláčku, bude tě s ním škoda.

MEPHISTOPHELES: Je ztracena!

HLASY (seshora): Je zachráněna!

MEPHISTOPHELES: Ke mně!

(Zmizí s Faustem.)

HLASY (zanikající v dáli): Je tě škoda...